

तैत्तिरीयोपनिषत्

contains subjects as

**Sheeksha valli
Aananda valli
Bhirgu valli
Mahanarayanopanishad
Aruna Prasnam (Surya Namakaram)
&
Tri Naachiketam**

Version Notes:

This is now the current Version 3.3 dated July 31, 2022.

1. This replaces the earlier version 3.2 dated March 31, 2020.
2. The corrections found and reported till July 31, 2022 are updated.
3. Required convention, style and presentation improvements or standardisations has been done wherever applicable.
4. Notify your corrections / suggestions etc to our email id vedavms@gmail.com

Previous Versions

1st	Version Number	0.0 dated 31st Mar 2016
2nd	Version Number	1.0 dated 01st Oct 2017
3rd	Version Number	2.0 dated 01st April 2018
4th	Version Number	3.0 dated 31st Oct 2018
5th	Version Number	3.1 dated 28th Feb 2019
6th	Version Number	3.2 dated 31st Mar 2020

Contents

1 शीक्षा वल्ली.....	9
1.1 पूर्वशान्ति पाठः.....	9
1.2 शिक्षाशास्त्रार्थ सङ्ग्रहः	9
1.3 संहितोपासनं	10
1.4 मेघादि-सिद्ध्यर्था आवहन्ती होम मन्त्राः.....	11
1.5 व्याहृत्युपासनं.....	12
1.6 मनोमयत्वादि-गुणक-ब्रह्मोपासनया स्वाराज्य-सिद्धिः	14
1.7 पृथिव्या द्युपाधिक-पञ्च-ब्रह्मोपासनं	14
1.8 प्रणवोपासनम्	15
1.9 स्वाध्याय-प्रशंसा	16
1.10 ब्रह्मज्ञान-प्रकाशक-मन्त्रः	16
1.11 शिष्यानुशासनम्	17
2 ब्रह्मानन्द वल्ली	20
2.1 उपनिषत्सार सङ्ग्रहः.....	20
2.2 पञ्चकोश-विवरणं	21
2.3 अभयप्रतिष्ठा.....	24
2.4 ब्रह्मानन्दमीमांसा.....	25
3 भृगु वल्ली	29
3.1 ब्रह्मजिज्ञासा	29

3.2	पञ्चकोशान्तः स्थित-ब्रह्मनिरूपणम्	29
3.3	अन्नब्रह्मोपासनम्	32
3.4	सदाचारप्रदर्शनम् । ब्रह्मानन्दानुभवः	33
4	महा नारायणोपनिषत्	38
4.1	अम्भस्यपारे.....	38
4.2	गायत्री मन्त्राः.....	44
4.3	दूर्वा सूक्तं.....	46
4.4	मृत्तिका सूक्तं	46
4.5	शत्रुजय मन्त्राः.....	47
4.6	अघमर्षण सूक्तं.....	49
4.7	दुर्गा सूक्तं.....	52
4.8	व्याहृति होम मन्त्राः	53
4.9	ज्ञानप्राप्त्यर्था होममन्त्राः.....	54
4.10	वेदाविस्मरणाय जपमन्त्राः.....	55
4.11	तपः प्रशंसा	55
4.12	विहिताचरण प्रशंसा निषिद्धाचरण निन्दा च	55
4.13	दहर विद्या	56
4.14	नारायण सूक्तं.....	58
4.15	आदित्य मण्डले परब्रह्मोपासनं.....	60
4.16	आदित्यपुरुषस्य सर्वात्मकत्व प्रदर्शनं.....	61

4.17 शिवोपासन मन्त्राः.....	61
4.18 पश्चिमवक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः.....	62
4.19 उत्तर वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः.....	62
4.20 दक्षिण वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः.....	63
4.21 प्राग्वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः	63
4.22 ऊर्ध्व वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः	63
4.23 नमस्कारार्थ मन्त्राः	63
4.24 अग्निहोत्र हवण्याः उपयुक्तस्य वृक्ष विशेष-स्याभिधानम्	64
4.25 रक्षोघ्न मन्त्र निरूपणं	64
4.26 भूदेवताक मन्त्रः.....	65
4.27 सर्वा देवता आपः	65
4.28 सन्ध्यावन्दन मन्त्राः.....	66
4.29 प्रणवस्य ऋष्यादि विवरणं	67
4.30 गायत्र्यावाहन मन्त्राः.....	67
4.31 गायत्री उपस्थान मन्त्राः.....	68
4.32 आदित्यदेवता मन्त्रः	69
4.33 त्रिसुपर्णमन्त्राः.....	69
4.34 मेधा सूक्तं	71
4.35 मृत्युनिवारण मन्त्राः.....	72
4.36 प्रजापति-प्रार्थना मन्त्रः.....	74
4.37 इन्द्रप्रार्थना मन्त्रः.....	74

4.38 मृत्युञ्जय मन्त्राः.....	74
4.39 पापनिवारका मन्त्राः.....	74
4.40 वसु-प्रार्थना मन्त्रः.....	75
4.41 कामोऽकार्षीत् – मन्युरकार्षीत् मन्त्रः.....	75
4.42 विरजा होम मन्त्राः.....	76
4.43 वैश्वदेव मन्त्राः.....	79
4.44 प्राणाहुति मन्त्राः.....	81
4.45 भुक्तान्नाभिमन्त्रण मन्त्राः.....	82
4.46 भोजनान्ते आत्मानुसन्धान मन्त्राः.....	83
4.47 अवयवस्वस्थता प्रार्थना मन्त्रः.....	83
4.48 इन्द्र सप्तर्षि संवाद मन्त्रः.....	83
4.49 हृदयालम्भन मन्त्रः.....	83
4.50 देवता प्राणनिरूपण मन्त्रः.....	83
4.51 अग्नि स्तुति मन्त्रः.....	84
4.52 अभीष्ट याचना मन्त्रः.....	84
4.53 पर तत्त्व निरूपणं.....	84
4.54 ज्ञान साधन निरूपणं.....	86
4.55 ज्ञानयज्ञः.....	90
5 अरुणप्रश्नः-तैत्तिरीयारण्यकं.....	94
1.1.1 अनुवाकं-1.....	94
1.1.2 अनुवाकं-2.....	95

1.1.3 अनुवाकं-3.....	97
1.1.4 अनुवाकं-4.....	99
1.1.5 अनुवाकं-5.....	100
1.1.6 अनुवाकं-6.....	101
1.1.7 अनुवाकं-7.....	102
1.1.8 अनुवाकं-8.....	105
1.1.9 अनुवाकं-9.....	108
1.1.10 अनुवाकं-10.....	110
1.1.11 अनुवाकं-11.....	113
1.1.12 अनुवाकं-12.....	116
1.1.13 अनुवाकं-13.....	118
1.1.14 अनुवाकं-14.....	119
1.1.15 अनुवाकं-15.....	121
1.1.16 अनुवाकं-16.....	122
1.1.17 अनुवाकं-17.....	123
1.1.18 अनुवाकं-18.....	124
1.1.19 अनुवाकं-19.....	125
1.1.20 अनुवाकं-20.....	126
1.1.21 अनुवाकं-21.....	127
1.1.22 अनुवाकं-22.....	128
1.1.23 अनुवाकं-23.....	132
1.1.24 अनुवाकं-24.....	136
1.1.25 अनुवाकं-25.....	138

1.1.26	अनुवाकं-26	139
1.1.27	अनुवाकं-27	141
1.1.28	अनुवाकं-28	144
1.1.29	अनुवाकं-29	144
1.1.30	अनुवाकं-30	145
1.1.31	अनुवाकं-31.....	145
1.1.32	अनुवाकं-32	148
6	त्रिणाचिकेतं.....	151

=====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

1 शीक्षा वल्ली

1.1 पूर्वशान्ति पाठः

T.A.5.1.1

श॒न्नो मि॒त्रः शं॑ व॒रुणः॑ । श॒न्नो भ॑व॒त्व॒र्य॒मा । श॒न्न इ॒न्द्रो बृ॒ह॒स्प॒तिः ।
श॒न्नो वि॒ष्णु॑-रु॒क्र॒मः । न॒मो ब्र॒ह्म॒णे । न॒म॒स्ते वा॒यो ।
त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्र॒ह्मा॒सि । त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्र॒ह्म व॑दिष्यामि ।
ऋ॒तं व॑दिष्यामि । स॒त्यं व॑दिष्यामि ( ) । त॒न्मा॒म॒वतु॑ । तद् व॒क्तार॑मवतु ।
अ॒वतु॑ मां । अ॒वतु॑ व॒क्तारं॑ ॥

ओं शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥ 1.1

(स॒त्यम् व॑दिष्यामि पञ्च॑ च) (A1)

1.2 शिक्षाशास्त्रार्थ सङ्ग्रहः

T.A.5.2.1

॥
शी॒क्षां व्या॑ख्यास्यामः । वर्णः॑ स्वरः । मा॒त्रा ब॒लं । सा॒म स॒न्तानः॑ ।
इत्यु॒क्तः शी॑क्षाद्ध्यायः ॥ 2.1

(शी॒क्षाम् पञ्च॑) (A2)

1.3 संहितोपासनं

T.A.5.3.1

स॒ह नौ॒ यशः॑ । स॒ह नौ॑ ब्र॒ह्मव॑र्चसं ॥
अथातः स॒ह॒हिता॒या उप॑निषदं व्याख्यास्यामः । पञ्च॑स्वधि-करणेषु ।
अधिलोक-मधि-ज्यौतिष-मधिविद्य-मधिप्रज-मद्ध्यात्मं ।
ता महास॒ह॒हिता॒ इत्याच॑क्षते ॥
अथाधि॑ लोकं । पृथि॒वी पूर्वरूपं॑ । द्यौरुत्तररूपं॑ ।
आकाशः सन्धिः । 3.1

T.A.5.3.2

वायुः सन्धानं॑ । इत्यधि॑ लोकं ॥
अथाधि॑ ज्यौतिषं । अग्निः पूर्वरूपं॑ । आदित्य उत्तररूपं॑ ।
आपः सन्धिः । वैद्युतः सन्धानं॑ । इत्यधि॑ ज्यौतिषं ॥
अथाधि॑ विद्यं । आचार्यः पूर्वरूपं॑ । 3.2

T.A.5.3.3

अन्तेवास्युत्तररूपं॑ । विद्या सन्धिः ।
प्रवचनं॑ सन्धानं॑ । इत्यधि॑ विद्यं ॥
अथाधि॑प्रजं । माता पूर्वरूपं॑ । पितोत्तररूपं॑ । प्रजा सन्धिः ।
प्रजननं॑ सन्धानं॑ । इत्यधि॑प्रजं ॥ 3.3

T.A.5.3.4

अथाद्ध्य॒यात्॒मं । अध॒रा॒ह॒नुः पू॒र्व॒ रू॒पं । उत्त॒रा॒ह॒नु-रु॒त्तर॒रू॒पं ।

वा॒ख् स॒न्धिः । जि॒ह्वा स॒न्धा॒नं । इत्यद्ध्य॒यात्॒मं ॥

इ॒ती॒मा॒म॒हा॒स॒हि॒ताः ॥

य ए॒व॒मे॒ता म॒हा॒स॒हि॒ता व्या॒ख्या॒ता वे॒द ।

स॒न्धी॒य॒ते प्र॒ज॒या प॒शु॒भिः ।

ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒से॒ना॒न्ना॒द्येन॑ सु॒व॒र्गेण॑ (सु॒व॒र्गेण॑) लो॒केन॑ ( ) ॥ 3.4

(स॒न्धि - रा॒चा॒र्यः पू॒र्व॒रू॒प - मि॒त्य॒धि॒प्र॒ज॒म् - लो॒केन॑) (A3)

1.4 मे॒घा॒दि-सि॒द्ध्य॒र्था आ॒व॒ह॒न्ती॑ हो॒म म॒न्त्राः

T.A.5.4.1

य इ॒च्छ॒न्द॒सा-मृ॒ष॒भो वि॒श्व॒रू॒पः । छ॒न्दो॒भ्यो-ऽद्ध्य॒मृ॒ताथ् सं॒ब॒भू॒व ।

स मे॒न्द्रो मे॒ध॒या स्पृ॒णोतु॑ । अ॒मृ॒त॒स्य॑ दे॒व धा॒रणो॑ भू॒यासं॑ ॥

शरी॑रं मे वि॒च॒र्ष॒णं । जि॒ह्वा मे म॒धु॒म॒त्त॒मा । क॒र्णा॒भ्यां भू॒रि वि॒श्रु॒वं ।

ब्र॒ह्म॒णः को॒शो॒ऽसि॑ मे॒ध॒याऽपि॑हि॒तः । श्रु॒तं मे॑ गो॒पाय॑ ॥

आ॒व॒ह॒न्ती॑ वि॒त॒न्वा॒ना । 4.1

T.A.5.4.2

कु॒र्वा॒णा ची॒र-मा॒त्म॒नः । वा॒सा॒सि॑ म॒म गा॒वश्च॑ ।

अ॒न्न॒पा॒ने च॑ स॒र्व॒दा । ततो॑ मे॒ श्रि॒य-मा॒व॒ह ।

लो॒मशां॑ प॒शुभिः॑ सह॒ स्वाहा॑ ॥ आ॒माय॑न्तु ब्र॒ह्मचा॑रिणः स्वाहा॑ ।
वि॒माऽऽय॑न्तु ब्र॒ह्मचा॑रिणः स्वाहा॑ । प्र॒माऽऽय॑न्तु ब्र॒ह्मचा॑रिणः स्वाहा॑ ।
द॒माय॑न्तु ब्र॒ह्मचा॑रिणः स्वाहा॑ ।
श॒माय॑न्तु ब्र॒ह्मचा॑रिणः स्वाहा॑ ॥ 4.2

T.A.5.4.3

य॒शो ज॑नेऽ॒सानि॑ स्वाहा॑ । श्रे॒यान् व॑स्य॒सोऽ॒सानि॑ स्वाहा॑ ॥
तं त्वा॑ भ॒ग प्र॑वि॒शानि॑ स्वाहा॑ । स मा॑ भ॒ग प्र॑वि॒श स्वाहा॑ ॥
तस्मि॑न॒त् सह॑स्र॒ शाखे॑ । नि॒भगा॑हं त्वयि॑ मृ॒जे स्वाहा॑ ॥
यथाऽऽपः॑ प्र॒वता॑ ऽऽय॑न्ति । यथा॑ मा॒सा अ॑हर्ज॒रं ।
ए॒वं मां ब्र॑ह्मचा॒रिणः॑ । धा॒तरा॑यन्तु स॒र्वतः॑ स्वाहा॑ ( ) ॥
प्र॒तिवे॑शोऽ॒सि प्र॑ मा॒ भाहि॑ प्र॑ मा॒ पद्य॑स्व ॥ 4.3

(वि॒तन्वा॑ना - श॒माय॑न्तु ब्र॒ह्मचा॑रिणः स्वाहा॑-धा॒तरा॑यन्तु स॒र्वतः॑
स्वा॒हैक॑म् च) (A4)

1.5 व्याहृत्युपासनं

T.A.5.5.1

भू-भु॒व-स्सु॒व-रि॒ति वा॑ ए॒ता स्ति॒स्रो व्या॑हृतयः ॥
ता॒सामु॑ह॒स्मै तां॑ च॒तुर्थी॑ । मा॒हाच॑मस्यः प्र॒वेद॑यते ।
म॒ह इति॑ ॥ तद् ब्र॒ह्म । स आ॒त्मा । अ॒ङ्गान्य॑न्या दे॒वताः॑ ॥

भूरिति॑ वा अ॒यं लो॒कः । भुव॑ इत्यन्तरिक्षं॑ ।

सुव॑-रित्यसौ लो॒कः । 5.1

T.A.5.5.2

मह॑ इत्यादित्यः॑ । आ॒दि॒त्येन॑ वाव सर्वे॑ लो॒का मही॑यन्ते ॥

भूरिति॑ वा अ॒ग्निः । भुव॑ इति॑ वा॒युः । सुव॑रित्यादित्यः॑ ।

मह॑ इति॑ च॒न्द्रमाः॑ । च॒न्द्रम॑सा वाव सर्वा॑णि ज्योती॑षि मही॑यन्ते ॥

भू-रिति॑ वा ऋचः॑ । भुव॑ इति॑ सा॒मानि॑ ।

सुव॑रिति॑ यजू॑षि । 5.2

T.A.5.5.3

मह॑ इति॑ ब्र॒ह्म । ब्र॒ह्म॑णा वाव सर्वे॑ वे॒दा मही॑यन्ते ॥

भूरिति॑ वै प्रा॒णः । भुव॑ इत्य॑पा॒नः । सुव॑रिति॑ व्या॒नः । मह॑ इत्यन्नं॑ ।

अ॒न्नेन॑ वाव सर्वे॑ प्रा॒णा मही॑यन्ते ॥ ता वा ए॒ता-श्च॑तस्रश्चतु॑र्द्धा ।

च॑तस्र-श्चत॑स्रो व्या॒ह॒तयः॑ । ता यो वे॒द ( ) । स वे॒द ब्र॒ह्म ।

सर्वे॑ऽस्मै दे॒वा ब॒लि॒माव॑हन्ति ॥ 5.3

(अ॒सौ लो॒को - यजू॑षि - वे॒द द्वे च॑) (A5)

1.6 मनोमयत्वादि-गुणक-ब्रह्मोपासनया स्वाराज्य-सिद्धिः

T.A.5.6.1

स य ए॒षो॒ऽन्त॒र्-हृ॒दय॑ आका॒शः । तस्मि॑न्नयं पु॒रुषो॑ मनो॒मयः॑ ।
अमृ॑तो हि॒रण्म॑यः ॥ अन्त॑रेण तालु॒के । य ए॒ष स्त॑न इवाव॒लंब॑ते ।
सै॒न्द्र यो॒निः । यत्रा॒सौ के॑शान्तो वि॒वर्त॑ते । व्य॒पोह्य॑ शी॒र्षक॑पाले ॥
भूरि॑त्यग्नौ प्र॒ति॒तिष्ठ॑ति । भुव॒ इति॑ वा॒यौ । 6.1

T.A.5.6.2

सुव॑रित्यादित्ये । मह॒ इति॑ ब्र॒ह्मणि॑ । आ॒प्नोति॑ स्वा॒राज्यं॑ ।
आ॒प्नोति॑ मन॒सस्प॑तिं । वाक्प॑ति श्रक्षु॒ष्पतिः॑ । श्रोत्र॑पति वि॒ज्ञान॑पतिः ।
ए॒तत् ततो॑ भवति । आका॒श शरी॑रं ब्र॒ह्म ।
स॒त्यात्म॑ प्रा॒णारा॑मं मन॒ आन॑न्दं । शान्ति॑ समृ॒द्ध-म॑मृतं ( ) ॥
इति॑ प्राची॒नयो॒ग्योपा॑स्व ॥ 6.2

(वा॒या-व॑मृत मे॒कम् च) (A6)

1.7 पृथिव्या द्युपाधिक-पञ्च-ब्रह्मोपासनं

T.A.5.7.1

पृ॒थि॒व्यन्त॑रि॒क्षं द्यौर्-दि॒शोऽवा॑न्तरदि॒शाः ।
अ॒ग्निर्-वा॒यु-रा॒दित्य॑-श्चन्द्र॒मा नक्ष॑त्राणि ।
आप॑ ओष॒धयो॒ वन॑स्प॒तय॑ आका॒श आ॒त्मा । इत्य॑धिभू॒तं ॥

अथाद्ध्या॒त्मं । प्रा॒णो व्या॒नोऽपान॑ उ॒दानः॑ स॒मानः॑ ।

चक्षुः॑ श्रो॒त्रं मनो॑ वाक् त्वक् । च॒र्म मा॒ञ् स॒न्नावा॑स्थि म॒ज्जा ॥

ए॒त दधि॑वि॒धाय॑रु॒षि-र॒वोच॑त् । पा॒ङ्क्तं॑ वा इ॒दञ् स॒र्वं ( ) ।

पा॒ङ्क्तं॑ नै॒व पा॒ङ्क्तञ् स्पृ॑णोतीति ॥ 7.1

(स॒र्वमे॒कम् च) (A7)

1.8 प्रणवोपासनम्

T.A.5.8.1

ओ-मि॒ति ब्र॒ह्म ॥ ओ-मि॒तीद॑ञ् स॒र्वं ॥

ओमि॒त्येत॑-दनु॒कृति॑ ह॒स्म वा अ॒प्यो श्रा॑वयेत्या-श्रा॒वय॑न्ति ।

ओ-मि॒ति सा॒मानि॑ गा॒यन्ति॑ । ओञ् शोमि॒ति श॒स्त्राणि॑ शञ् स॒न्ति ।

ओ-मि॒त्यद्ध्व॑र्युः प्र॒तिगरं॑ प्र॒तिगृ॑णाति । ओ-मि॒ति ब्र॒ह्मा प्र॑सौति ।

ओ-मि॒त्यग्नि॑हो॒त्र-मनु॑जानाति ।

ओ-मि॒ति ब्रा॒ह्मणः॑ प्र॒वक्ष्य॑न्नाह ब्र॒ह्मोपा॑प्नवानीति ।

ब्र॒ह्मैवो॑-पा॒प्नोति॑ ॥ 8.1

(ओम् द॒श) (A8)

1.9 स्वाध्याय-प्रशंसा

T.A.5.9.1

ऋ॒तं च॑ स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च । स॒त्यं च॑ स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ।
तप॑श्च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च । दम॑श्च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ।
शम॑श्च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च । अ॒ग्नय॑श्च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ।
अ॒ग्निहो॑त्रं च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ।
अ॒तिथय॑श्च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ।
मा॒नुषं॑ च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ।
प्र॒जा च॑ स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ( ) ।
प्र॒जनश्च॑ स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च । प्र॒जाति॑श्च स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च ॥
स॒त्यमि॑ति स॒त्यव॑चा रा॒थी तरः॑ । तप॑ इति तपो॒नित्यः॑ पौ॒रुशि॑ष्टिः ।
स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने ए॒वेति॑ ना॒को मौ॑द्ग॒ल्यः ।
तद्धि॑ तप॒स्तद्धि॑ तपः ॥ 9.1

(प्र॒जा च॑ स्वा॒ध्याय॑ प्र॒वच॑ने च षट्च॑) (A9)

1.10 ब्रह्मज्ञान-प्रकाशक-मन्त्रः

T.A.5.10.1

अ॒हं वृ॑क्षस्य रे॒रिवा॑ । की॒र्तिः पृ॑ष्ठं गि॒रेरि॑व ।
ऊ॒र्ध्व प॑वि॒त्रो वा॒जिनी॑व स्व॒मृ॒तम॑स्मि ।

द्र॒वि॒ण॒ꣳ स॒व॒र्च॒सं ।

सु॒मे॒धा अ॒मृ॒तो॒क्षि॒तः । इति॑ त्रि॒शङ्को॒र्-वे॒दानु॒व॒च॒नं ॥ 10.1

(अ॒ह॒ꣳ षट्) (A10)

1.11 शिष्यानुशासनम्

T.A.5.11.1

वे॒दम॒नू॒च्याऽचा॒र्यो॒न्ते॒वा॒सि॒न-म॒नु॒शा॒स्ति ॥

स॒त्यं व॑द । ध॒र्मं च॒र ॥ स्वा॒द्ध्या॒या॒न्मा प्र॒म॒दः ।

आ॒चा॒र्या॒य प्रि॒यं ध॒नमा॒ह॒त्य प्र॒जा॒त॒न्तुं मा व्य॒व॒च्छे॒त्सीः ।

स॒त्या॒न्न प्र॒म॒दि॒त॒व्यं । ध॒र्मा॒न्न प्र॒म॒दि॒त॒व्यं ।

कु॒श॒ला॒न्न प्र॒म॒दि॒त॒व्यं । भू॒त्यै न प्र॒म॒दि॒त॒व्यं ।

स्वा॒द्ध्या॒य प्र॒व॒च॒ना॒भ्यां न प्र॒म॒दि॒त॒व्यं । 11.1

T.A.5.11.2

दे॒व॒पि॒तृ॒का॒र्या॒भ्यां न प्र॒म॒दि॒त॒व्यं ॥

मा॒तृ॒दे॒वो भ॒व । पि॒तृ॒दे॒वो भ॒व ।

आ॒चा॒र्य दे॒वो भ॒व । अ॒ति॒थि॒दे॒वो भ॒व ॥

या॒न्य॒न॒व॒द्या॒नि क॒र्मा॒णि । ता॒नि से॒वि॒त॒व्या॒नि । नो इ॒तरा॒णि ॥

या॒न्य॒स्मा॒कꣳ सु॒च॒रि॒ता॒नि । ता॒नि त्वयो॒पा॒स्या॒नि । 11.2

T.A.5.11.3

नो इतराणि ॥ ये के चास्म-च्छ्रेयाऽसो ब्राह्मणाः ।
 तेषां त्वयाऽऽसने न प्रश्नसितव्यं ॥ श्रद्धया देयं । अश्रद्धयाऽदेयं ।
 श्रिया देयं । ह्रिया देयं । भिया देयं । सम्विदा देयं ॥
 अथ यदि ते कर्मविचिकिथ्सा वा वृत्त विचिकिथ्सा वा स्यात् । 11.3

T.A.5.11.4

ये तत्र ब्राह्मणाः सम्मर्शिनः । युक्ता आयुक्ताः ।
 अलूक्षा धर्मकामाः स्युः । यथा ते तत्र वर्तेरन् । तथा तत्र वर्तेथाः ॥
 अथाभ्याख्यातेषु । ये तत्र ब्राह्मणाः सम्मर्शिनः । युक्ता आयुक्ताः ।
 अलूक्षा धर्म कामाः स्युः । यथा ते तेषु वर्तेरन् ( ) । 11.4a

T.A.5.11.5

तथा तेषु वर्तेथाः ॥ एष आदेशः । एष उपदेशः । एषा वेदोपनिषत् ।
 एतदनुशासनं । एव मुपासितव्यं । एव मुचैतदुपास्यं ॥ 11.4b

(स्वाद्ध्यायप्रवचनाभ्याम् न प्रमदितव्यम् - तानित्वयोपास्यानि -
 स्यात् - तेषु वर्तेरन्थ - +सप्त च) (A11)

T.A.5.12.1

शन्नो मित्रः शं वरुणः । शन्नो भवत्वयमा । शन्न इन्द्रो बृहस्पतिः ।
 शन्नो विष्णु रुरुक्रमः । नमो ब्रह्मणे । नमस्ते वायो ।

त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्र॒ह्मा॒सि । त्वामे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्र॒ह्मा वा॑दि॒षं । ऋ॒तम॑वादि॒षं ।
स॒त्यम॑वादि॒षं ( ) । तन्मा॒मावी॑त् । तद्व॒क्तार॑मावी॒त् । आ॒वीन्मां॑ ।
आ॒वी॒द्व॒क्तारं॑ ॥ ओं शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥ 12.1

(स॒त्यम॑वादि॒षम् पञ्च॑ च) (A12)

॥ इति शीक्षावल्ली समाप्ता ॥

=====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

2 ब्रह्मानन्द वल्ली

T.A.5.13.1

स॒ह ना॑ ववतु । स॒ह नौ॑ भुनक्तु । स॒ह वी॑र्यं करवावहै ।
ते॒ज॒स्विना॑ वधी॑तमस्तु मा विद्विषा॑वहै ॥
ओं शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥

(सह पञ्च) (A13)

2.1 उपनिषत्सार सङ्ग्रहः

T.A.5.14.1

ब्र॒ह्मवि॑दाप्नोति॑ परं ॥
तदे॒षाऽभ्यु॑क्ता । स॒त्यं ज्ञा॑न-मनन्तं ब्रह्म ।
यो वेद॑ निहि॑तं गुहा॑यां पर॒मे व्यो॑मन् ।
सोऽश्नु॑ते॒ सर्वा॑न् कामा॒न्त् सह॑ । ब्रह्म॑णा विपश्चि॒तेति॑ ॥
तस्मा॒द्वा ए॒तस्मा॑दात्मन॑ आका॒शः संभू॑तः । आका॒शाद् वा॒युः ।
वा॒यो र॒ग्निः । अ॒ग्नेरा॑पः । अ॒द्भ्यः पृ॑थि॒वी । पृ॒थि॒व्या ओष॑धयः ।
ओष॑धी॒भ्योऽन्नं॑ । अ॒न्नात् पु॑रुषः ॥
स वा ए॒ष पु॑रुषोऽन्न॒रस॑मयः ॥ तस्ये॒दमे॒व शि॒रः ।

अयं दक्षिणः पक्षः । अयमुत्तरः पक्षः । अयमात्मा ।
इदं पुच्छं प्रतिष्ठा ॥ तदप्येष श्लोको भवति ॥ 1.1

2.2 पञ्चकोश-विवरणं

T.A.5.14.2

अन्नाद्वै प्रजाः प्रजायन्ते । याः काश्च पृथिवी७ श्रिताः ।
अथो अन्नेनैव जीवन्ति । अथैनदपियन्त्यन्ततः ।
अन्नं७ हि भूतानां ज्येष्ठं । तस्मात् सर्वोषध-मुच्यते ।
सर्वं वै तेऽन्नमाप्नुवन्ति । येऽन्नं ब्रह्मोपासते ।
अन्नं७ हि भूतानां ज्येष्ठं । तस्मात् सर्वोषध-मुच्यते ।
अन्नाद् भूतानि जायन्ते । जातान्यन्नेन वर्द्धन्ते ।
अद्यतेऽस्ति च भूतानि । तस्मादन्नं तदुच्यत इति ॥
तस्माद्वा एतस्मा-दन्नरसमयात् ।
अन्योऽन्तर आत्मा प्राण मयः । तेनैष पूर्णः ॥
स वा एष पुरुषविध एव । तस्य पुरुष विधतां ।
अन्वयं पुरुष विधः । तस्य प्राण एव शिरः ॥
व्यानो दक्षिणः पक्षः । अपान उत्तरः पक्षः । आकाश आत्मा ।
पृथिवी पुच्छं प्रतिष्ठा ॥ तदप्येष श्लोको भवति ॥ 2.1

T.A.5.14.3

प्रा॒णं दे॒वा अनु॒प्रा॒णन्ति॑ । म॒नु॒ष्याः प॒श॒वश्च॑ ये ।
 प्रा॒णो हि भू॒ता॒नामा॒युः । तस्मा॑त् सर्वा॒युष॑-मु॒च्य॒ते ।
 सर्व॑मे॒व त आ॒युर्य॑न्ति । ये प्रा॒णं ब्र॒ह्मोपा॑सते ।
 प्रा॒णो हि भू॒ता॒नामा॒युः । तस्मा॑त् सर्वा॒युष॑-मु॒च्य॒त इति॑ ॥
 तस्यै॑ष ए॒व शा॒रीर आ॒त्मा । यः पूर्॒वस्य॑ ॥
 तस्मा॑द्वा ए॒तस्मा॑त् प्रा॒णम॒यात् । अ॒न्योऽन्तर॑ आ॒त्मा म॒नोम॑यः ।
 तेनै॑ष पूर्णः ॥ स वा ए॒ष पु॒रुष॑वि॒ध ए॒व । तस्य॑ पु॒रुष॑वि॒धतां॑ ।
 अ॒न्वयं॑ पु॒रुष॑वि॒धः । तस्य॑ य॒जु॒रे॒व शि॒रः । ऋ॒ग् दक्षि॑णः प॒क्षः ।
 सा॒मोत्तरः॑ प॒क्षः । आ॒देश आ॒त्मा । अथ॑र्वाङ्गि॒रसः पु॒च्छं प्रति॑ष्ठा ॥
 तद॒प्येष॑ श्लो॒को भ॒वति॑ ॥ 3.1

T.A.5.14.4

यतो॑ वा॒चो नि॒वर्त॑न्ते । अ॒प्राप्य॑ म॒नसा॑ सह । आ॒नन्दं॑ ब्र॒ह्म॒णो वि॒द्वान् ।
 न बि॒भेति॑ कदा॒चने॒ति ॥ तस्यै॑ष ए॒व शा॒रीर आ॒त्मा । यः पूर्॒वस्य॑ ॥
 तस्मा॑द्वा ए॒तस्मा॑न् म॒नोम॒यात् । अ॒न्योऽन्तर॑ आ॒त्मा वि॒ज्ञान॑म॒यः ।
 तेनै॑ष पूर्णः ॥ स वा ए॒ष पु॒रुष॑वि॒ध ए॒व । तस्य॑ पु॒रुष॑ वि॒धतां॑ ।
 अ॒न्वयं॑ पु॒रुष॑ वि॒धः । तस्य॑ श्र॒द्धै॒व शि॒रः । ऋ॒तं दक्षि॑णः प॒क्षः ।

सत्यमुत्तरः पक्षः । योग आत्मा ।

महः पुच्छं प्रतिष्ठा ॥ तदप्येष श्लोको भवति ॥ 4.1

T.A.5.14.5

विज्ञानं यज्ञं तनुते । कर्माणि तनुतेऽपि च । विज्ञानं देवाः सर्वे ।
ब्रह्म ज्येष्ठ-मुपासते । विज्ञानं ब्रह्म चेद् वेद । तस्माच्चेन्न प्रमाद्यति ।
शरीरे पाप्मनो हित्वा । सर्वान्-कामान्-समश्नुत इति ॥

तस्यैष एव शारीर आत्मा । यः पूर्वस्य ॥

तस्माद्वा एतस्माद्-विज्ञानमयात् । अन्योऽन्तर आत्माऽऽनन्दमयः ।

तेनैष पूर्णः ॥ स वा एष पुरुषविध एव । तस्य पुरुषविधतां ।

अन्वयं पुरुषविधः । तस्य प्रिय-मेव शिरः । मोदो दक्षिणः पक्षः ।

प्रमोद उत्तरः पक्षः । आनन्द आत्मा । ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा ॥

तदप्येष श्लोको भवति ॥ 5.1

T.A.5.14.6

असन्नेव स भवति । असद् ब्रह्मेति वेद चेत् ।

अस्ति ब्रह्मेति चेद् वेद । सन्तमेनं ततो विदुरिति ॥

तस्यैष एव शारीर आत्मा । यः पूर्वस्य ॥ अथातोऽनु प्रज्ञाः ॥

उता विद्वानमुं लोकं प्रेत्य । कश्चन गच्छती(3) ।

आहो विद्वानमुं लोकं प्रेत्य ।

कश्चित् समश्नुता(३) उ ॥ सोऽकामयत ।
 बहुस्यां प्रजायेयेति । स तपोऽतप्यत । स तपस्तप्त्वा ।
 इदं सर्व-मसृजत ॥ यदिदं किञ्च । तत्सृष्ट्वा । तदेवानु प्राविशत् ॥
 तदनुप्रविश्य । सच्च त्यच्चाभवत् । निरुक्तं चानिरुक्तं च ।
 निलयनं चानिलयनं च । विज्ञानं चाविज्ञानं च ।
 सत्यं चानृतं च सत्य-मभवत् ॥ यदिदं किञ्च ।
 तत्सत्य-मित्या चक्षते ॥ तदप्येष श्लोको भवति ॥ 6.1

2.3 अभयप्रतिष्ठा

T.A.5.14.7

असद्वा इदमग्र आसीत् । ततो वै सदजायत ।
 तदात्मानं स्वय-मकुरुत । तस्मात् तत् सुकृतमुच्यत इति ॥
 यद्वै तत् सुकृतं । रसो वै सः ।
 रसं ह्येवायं लब्ध्वाऽऽनन्दी भवति ॥
 को ह्येवान्यात् कः प्राण्यात् । यदेष आकाश आनन्दो न स्यात् ।
 एष ह्येवानन्दयाति ॥
 यदा ह्येवैष एतस्मिन्-नदृश्ये ऽनात्म्ये ऽनिरुक्ते ऽनिलयने ऽभयं
 प्रतिष्ठां विन्दते ।

अथ सोऽभयं गतो भवति ॥

यदा ह्येवैष एतस्मिन्-नुदर-मन्तरं कुरुते । अथ तस्य भयं भवति ॥
तत्त्वेव भयं विदुषो-ऽमन्वानस्य ॥ तदप्येष श्लोको भवति ॥ 7.1

2.4 ब्रह्मानन्दमीमांसा

T.A.5.14.8

भीषाऽस्मा-द्वातः पवते । भीषोदेति सूर्यः ।

भीषाऽस्मा-दग्नि-श्चेन्द्रश्च । मृत्युर् धावति पञ्चम इति ॥

सैषाऽनन्दस्य मीमांसा भवति ॥ युवा स्यात् साधु युवाऽद्ध्यायकः ।

आशिष्ठो दृढिष्ठो बलिष्ठः । तस्येयं पृथिवी सर्वा वित्तस्य पूर्णा स्यात् ।

स एको मानुष आनन्दः ॥ ते ये शतं मानुषा आनन्दाः । 8.1

स एको मनुष्यगन्धर्वाणा-मानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥

ते ये शतं मनुष्यगन्धर्वाणा-मानन्दाः ।

स एको देवगन्धर्वाणा-मानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥

ते ये शतं देवगन्धर्वाणा-मानन्दाः ।

स एकः पितॄणां चिरलोक-लोकाना-मानन्दः ।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥

ते ये शतं पितॄणां चिरलोक-लोकाना-मानन्दाः ।

स एक आजानजानां देवाना-मानन्दः । 8.2

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥

ते ये शत-माजान-जानां देवाना मानन्दाः ।

स एकः कर्मदेवानां देवाना-मानन्दः ।

ये कर्मणा देवानपि यन्ति । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥

ते ये शतं कर्मदेवानां देवाना-मानन्दाः । स एको देवाना-मानन्दः ।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥ ते ये शतं देवाना-मानन्दाः ।

स एक इन्द्रस्यानन्दः । 8.3

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥ ते ये शतमिन्द्रस्याऽऽनन्दाः ।

स एको बृहस्पते-रानन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥

ते ये शतं बृहस्पते रानन्दाः । स एकः प्रजापते-रानन्दः ।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥ ते ये शतं प्रजापते-रानन्दाः ।

स एको ब्रह्मण आनन्दः । श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥ 8.4

स यश्चायं पुरुषे । यश्चासा-वादित्ये । स एकः ॥ स य एवं वित् ।
अस्माल्लोकात् प्रेत्य । एतमन्नमय-मात्मान-मुपसङ्क्रामति ।
एतं प्राणमय-मात्मान-मुपसङ्क्रामति ।
एतं मनोमय-मात्मान-मुपसङ्क्रामति ।
एतं विज्ञानमय-मात्मान-मुपसङ्क्रामति ।
एतमानन्दमय-मात्मान-मुपसङ्क्रामति ॥
तदप्येष श्लोको भवति ॥ 8.5

T.A.5.14.9

यतो वाचो निवर्तन्ते । अप्राप्य मनसा सह । आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान् ।
न बिभेति कुतश्चनेति ॥ एतं ह वा व न तपति ।
किमहं साधु नाकरवं । किमहं पाप-मकरव-मिति ॥
स य एवं विद्वानेते आत्मानं स्पृणुते ॥
उभे ह्येवैष एते आत्मानं स्पृणुते ।
य एवं वेद ॥ इत्युपनिषत् ॥ 9.1

सह ना ववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्विना वधीतमस्तु मा विद्विषावहै । ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Special Korvai

(ब्रह्मविदिदमयमिदमेकविंशतिः ।

अन्नादन्नरसमयात् प्राणो व्यानोऽपान आकाशः पृथिवी पुच्छं
षड्विंशतिः ।

प्राणम् प्राणमयान् मनो यजुर्ऋक् सामादेशोऽथर्वाङ्गिरसः पुच्छम्
द्वाविंशतिः ।

यतः श्रद्धर्त्तु सत्यम् यौगो महोऽष्टादश ।

विज्ञानम् प्रियम् मोदः प्रमोद आनन्दो ब्रह्म पुच्छम् द्वाविंशतिः ।

असन्नेवाथाष्टाविंशतिः । असत् षोडश ।

भीषाऽस्मान् मानुषो मनुष्यगन्धर्वाणाम् देवगन्धर्वाणाम्

पितॄणाम्चिरलोकलोकानां माजानजानाम् कर्मदेवानाम् ये कर्मणा देवानां

मिन्द्रस्य बृहस्पतेः प्रजापतेर्ब्रह्मणः स यश्च संक्रामत्येकपञ्चाशत् ।

यतः कुतश्च नैतमेकादश नव) (A14)

॥ इति ब्रह्मानन्दवल्ली समाप्ता ॥

=====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

3 भृगु वल्ली

सह ना ववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।

तेजस्विना वधीतमस्तु मा विद्विषावहै ॥

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

3.1 ब्रह्मजिज्ञासा

T.A.5.15.1

भृगुर्वै वारुणिः । वरुणं पितर-मुपससार । अधीहि भगवो ब्रह्मेति ॥

तस्मा एतत् प्रोवाच । अन्नं प्राणं चक्षुः श्रोत्रं मनो वाचमिति ॥

तꣳ होवाच । यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते ।

येन जातानि जीवन्ति । यत् प्रयन्त्यभि सम्विशन्ति ।

तद् विजिज्ञासस्व । तद् ब्रह्मेति ॥

स तपोऽतप्यत । स तप-स्तप्त्वा ॥ 1.1

3.2 पञ्चकोशान्तः स्थित-ब्रह्मनिरूपणम्

T.A.5.15.1

अन्नं ब्रह्मेति व्यजानात् । अन्नाद्ध्येव खल्विमानि भूतानि जायन्ते ।

अन्नेन जातानि जीवन्ति । अन्नं प्रयन्त्यभि-संविशन्तीति ॥

तद् वि॒ज्ञाय॑ । पु॒नरे॒व वरु॑णं पि॒तर-मु॑प॒ससार॑ । अधी॑हि भग॒वो ब्र॒ह्मेति॑ ।
त॒ꣳ हो॒वाच॑ । तप॒सा ब्र॒ह्म वि॒जिज्ञा॑सस्व । तपो॒ ब्र॒ह्मेति॑ ।
स तपो॑ऽतप्यत । स तप॑-स्तप्त्वा ॥ 2.1

T.A.5.15.3

प्रा॒णो ब्र॒ह्मेति॑ व्य॒जाना॑त् ।
प्रा॒णाद्ध्ये॑व ख॒ल्विमा॑नि भू॒तानि॑ जाय॒न्ते । प्रा॒णेन॑ जा॒तानि॑ जी॒वन्ति॑ ।
प्रा॒णं प्र॑य॒न्त्यभि॑-सम्वि॒शन्तीति॑ ॥ तद् वि॒ज्ञाय॑ ।
पु॒नरे॒व वरु॑णं पि॒तर-मु॑प॒ससार॑ । अधी॑हि भग॒वो ब्र॒ह्मेति॑ ।
त॒ꣳ हो॒वाच॑ । तप॒सा ब्र॒ह्म वि॒जिज्ञा॑सस्व । तपो॒ ब्र॒ह्मेति॑ ।
स तपो॑ऽतप्यत । स तप॑-स्तप्त्वा ॥ 3.1

T.A.5.15.4

मनो॑ ब्र॒ह्मेति॑ व्य॒जाना॑त् । मन॒सो ह्ये॒व ख॒ल्विमा॑नि भू॒तानि॑ जाय॒न्ते ।
मन॒सा जा॒तानि॑ जी॒वन्ति॑ । मनः॑ प्र॑य॒न्त्यभि॑-सम्वि॒शन्तीति॑ ॥
तद् वि॒ज्ञाय॑ । पु॒नरे॒व वरु॑णं पि॒तर-मु॑प॒ससार॑ ।
अधी॑हि भग॒वो ब्र॒ह्मेति॑ । त॒ꣳ हो॒वाच॑ । तप॒सा ब्र॒ह्म वि॒जिज्ञा॑सस्व ।
तपो॒ ब्र॒ह्मेति॑ । स तपो॑ऽतप्यत । स तप॑-स्तप्त्वा ॥ 4.1

T.A.5.15.5

वि॒ज्ञानं॑ ब्र॒ह्मेति॑ व्य॒जानात् ।
वि॒ज्ञाना-॑द्ध्ये॒व ख॒ल्विमा॑नि भू॒तानि॑ जा॒यन्ते ।
वि॒ज्ञाने॑न जा॒तानि॑ जी॒वन्ति॑ । वि॒ज्ञानं॑ प्र॒यन्त्य॑भि-सम्वि॑शन्तीति ॥
तद् वि॒ज्ञाय॑ । पु॒नरे॒व वरु॑णं पि॒तर-मु॑प॒ससार॑ ।
अधी॑हि भ॒गवो॑ ब्र॒ह्मेति॑ । त॒प् हो॒वाच॑ । तप॑सा ब्र॒ह्म वि॒जिज्ञा॑सस्व ।
तपो॑ ब्र॒ह्मेति॑ । स तपो॑ऽतप्य॒त । स तप॑-स्तप्त्वा ॥ 5.1

T.A.5.15.6

आ॒नन्दो॑ ब्र॒ह्मेति॑ व्य॒जानात् ।
आ॒नन्दा-॑द्ध्ये॒व-ख॒ल्विमा॑नि भू॒तानि॑ जा॒यन्ते ।
आ॒नन्दे॑न जा॒तानि॑ जी॒वन्ति॑ । आ॒नन्दं॑ प्र॒यन्त्य॑भि-सम्वि॑शन्तीति ॥
सै॒षा भा॒र्गवी॑ वा॒रुणी॑ वि॒द्या । पर॑मे व्यो॒मन् प्र॑ति॒ष्ठिता ॥
य ए॒वं वे॒द प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति । अ॒न्नवा॑न॒न्नादो॑ भ॒वति॑ ।
म॒हान् भ॑वति प्र॒जया॑ प॒शुभिर् ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेन॑ ।
म॒हान् की॒र्त्या ॥ 6.1

3.3 अन्नब्रह्मोपासनम्

T.A.5.15.7

अन्नं॑ न नि॒न्धात् । तद् व्र॒तं ॥ प्रा॒णो वा अन्नं॑ । शरी॑रमन्नादं ।
प्रा॒णो शरी॑रं प्रति॒ष्ठितं । शरी॑रे प्रा॒णः प्रति॒ष्ठितः ।
तदे॒त-दन्न॑-मन्ने॑ प्रति॒ष्ठितं ॥
स य ए॒त-दन्न॑-मन्ने॑ प्रति॒ष्ठितं वे॒द प्रति॑तिष्ठति ।
अन्न॑वा-नन्नादो भवति ।
म॒हान् भवति॑ प्र॒जया॑ प॒शुभिर् ब्र॒ह्मवर्च॑सेन ।
म॒हान् कीर्त्या॑ ॥ 7.1

T.A.5.15.8

अन्नं॑ न परि॒चक्षी॑त । तद् व्र॒तं । आ॒पो वा अन्नं॑ । ज्योति॑रन्नादं ।
अ॒प्सु ज्योतिः॑ प्रति॒ष्ठितं । ज्योति॑ष्यापः प्रति॒ष्ठिताः ।
तदे॒त-दन्न॑-मन्ने॑ प्रति॒ष्ठितं ॥
स य ए॒त-दन्न॑-मन्ने॑ प्रति॒ष्ठितं वे॒द प्रति॑तिष्ठति ।
अन्न॑वा-नन्नादो भवति ।
म॒हान् भवति॑ प्र॒जया॑ प॒शुभिर् ब्र॒ह्मवर्च॑सेन ।
म॒हान् कीर्त्या॑ ॥ 8.1

T.A.5.15.9

अ॒न्नं॑ ब॒हु॒ कु॒र्वी॒त । तद् व्र॒तं ॥ पृ॒थि॒वी॒ वा अ॒न्नं॑ । आ॒का॒शोऽन्ना॒दः॑ ।
 पृ॒थि॒व्या-मा॒का॒शः प्र॒ति॒ष्ठि॒तः । आ॒का॒शे पृ॒थि॒वी प्र॒ति॒ष्ठि॒ता ।
 तदे॒त-द॒न्न-म॒न्ने प्र॒ति॒ष्ठि॒तं ॥
 स य ए॒त-द॒न्न-म॒न्ने प्र॒ति॒ष्ठि॒तं वै॒द प्र॒ति॒ति॒ष्ठ॒ति ।
 अ॒न्न॒वा॒न॒न्ना॒दो भ॒व॒ति । म॒हान् भ॒व॒ति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र् ब्र॒ह्म॒वर्च॑से॒न ।
 म॒हान् की॒र्त्या ॥ 9.1

3.4 सदाचारप्रदर्शनम् । ब्रह्मानन्दानुभवः

T.A.5.15.10

न कञ्च॑न वस॒तौ प्र॒त्याच॑क्षी॒त । तद् व्र॒तं ॥
 तस्मा॑द्यया क॒या च वि॒धया॑ ब॒ह्वन्नं॑ प्राप्नुयात् ॥
 अ॒रा॒द्ध्य॒स्मा अ॒न्नमि॑त्याचक्ष॒ते ॥ ए॒तद्वै मु॒खतोऽन्न॑ꣳ रा॒ब्धं ।
 मु॒खतोऽस्मा॑ अ॒न्नꣳ रा॒द्ध्य॒ते । ए॒तद्वै म॒द्ध्यतोऽन्न॑ꣳ रा॒ब्धं ।
 म॒द्ध्यतोऽस्मा॑ अ॒न्नꣳ रा॒द्ध्य॒ते । ए॒तद्वै अ॒न्ततोऽन्न॑ꣳ रा॒ब्धं ।
 अ॒न्ततोऽस्मा॑ अ॒न्नꣳ रा॒द्ध्य॒ते । 10.1

य ए॒वं वै॒द ॥ क्षे॒म इति॑ वा॒चि । यो॒गक्षे॑म इति प्रा॒णापा॑नयोः ।
 क॒र्मेति॑ ह॒स्तयोः॑ । ग॒ति-रि॒ति पा॒दयोः॑ । वि॒मुक्ति॑-रि॒ति पा॒यौ ।

इति॑ मानु॒षीः॑ समा॒ज्ञाः॑ ॥ अथ॑ दै॒वीः॑ । तृ॒प्ति-रिति॑ वृ॒ष्टौ ।
बल-मिति॑ वि॒द्युति॑ । 10.2

यश॑ इति॑ प॒शुषु॑ । ज्योति॑रिति॑ नक्ष॒त्रेषु॑ ।
प्रजा॑ति-रमृ॒त-मान॑न्द इत्युप॒स्थे । सर्व॑ मि॒त्याका॒शे ॥
तत् प्रति॑ष्ठे-त्युपासी॒त । प्रति॑ष्ठावान् भवति॑ । तन्मह॑ इत्युपासी॒त ।
महान्॑ भवति॑ । तन्मन॑ इत्युपासी॒त । मान॑वान् भवति॑ । 10.3

तन्नम॑ इत्युपासी॒त । नम्यन्ते॑ऽस्मै का॒माः । तद्ब्र॑ह्मे-त्युपासी॒त ।
ब्रह्म॑वान् भवति॑ । तद् ब्रह्म॑णः परिमर॑ इत्युपासी॒त ।
पर्ये॑णं म्रियन्ते॑ द्विषन्तः॑ सप॒त्नाः । परि॑ येऽप्रि॒या भ्रातृ॑व्याः ॥
स यश्चा॑यं पु॒रुषे॑ । यश्चा॑सा-वादि॒त्ये । स ए॒कः । 10.4

स य॑ ए॒वं वि॒त् । अस्मा॑ल्-लो॒कात् प्रे॒त्य ।
एत॑मन्नमय-मा॒त्मान-मु॑पसङ्क्र॒म्य ।
एतं॑ प्राणमय-मा॒त्मान-मु॑पसङ्क्र॒म्य ।
एतं॑ मनोमय-मा॒त्मान-मु॑पसङ्क्र॒म्य ।
एतं॑ वि॒ज्ञान॑मय-मा॒त्मान-मु॑पसङ्क्र॒म्य ।

ए॒त॒ मा॒न॒न्द॒म॒य॒ मा॒त्मा॒न॒ मु॒प॒स॒ङ्क्र॒म्य॒ ।
इ॒मा॒न् लो॒का॒न् का॒मा॒न्त्री॒ का॒म॒रू॒प्य॒नु॒स॒ञ्च॒रन् ।
ए॒त॒थ् सा॒म॒गा॒य॒न्ना॒स्ते ॥ हा(३) वु हा(३) वु हा(३) वु । 10.5

अ॒ह-म॒न्न-म॒ह-म॒न्न-म॒ह॒म॒न्नं ।
अ॒ह॒म॒न्ना॒दो(२) ऽह॒म॒न्ना॒दो(२) ऽह॒म॒न्ना॒दः ।
अ॒ह॒ ऽ॒श्लो॒क॒कृ-द॒ह॒ ऽ॒श्लो॒क॒कृ-द॒ह॒ ऽ॒श्लो॒क॒कृ॒त् ।
अ॒ह॒म॒स्मि प्र॒थ॒म॒जा ऋ॒ता(३)स्य॒ ।
पूर्व॑ दे॒वेभ्यो॑ अ॒मृ॒त॒स्य॒ ना(३) भा॒ इ॒ ।
यो मा॒ द॒दा॒ति स॒ इ॒दे॒व मा॒(३)वाः॒ ।
अ॒ह-म॒न्न-म॒न्न-म॒द॒न्त-मा॒(३) धि॒ ।
अ॒हं वि॒श्वं भु॒व॒न-म॒भ्य॒भ॒वां । सु॒व॒र्न॒ ज्योतीः॑ ॥
य ए॒वं वि॒द ॥ इ॒त्यु॒प॒नि॒षत् ॥ 10.6

स॒ह ना॑ व॒वतु॑ । स॒ह नौ॑ भु॒नक्तु॑ । स॒ह वी॒र्यं॑ क॒र॒वा॒व॒है ।
ते॒ज॒स्वि॒ना व॒धी॒त॒म॒स्तु मा॑ वि॒द्वि॒षा॒व॒है ॥
ओं शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥

(भृ॒गुस्त्रयो॑द॒शा - त्र॑म् - प्रा॒णो - मनो॑ - वि॒ज्ञान॑म् द्वा॒दश॑ द्वा॒दश॑ -
न॒न्दो द॒शा - त्र॑म् न नि॒न्धा - द॒न्नम् न परि॑चक्षी॒ता -
त्र॑म् बहु॒कुर्वि॑ तैका॒दशै॑का॒दश॑ - न कंच॑ नैक॑ष॒ष्टिर्द॑श) (A15)

॥ इति भृगुवल्ली समाप्ता ॥

=====

Prapaataka Korvai with starting Padams of 1 to 15 Anuvaakams :-

(श॒म् नः॑ - शी॒क्षाꣳ - स॒ह नौ॑ - य इ॒च्छन्द्सा॒म् - भूः॑ -
स यः॑ - पृ॒थि॒ - व्यो॒मि॒ - तृ॒तम् चा॑ - ह॒म् - वै॒दम॒नुच्य॑ -
श॒म् नः॑ - स॒ह ना॒वव॒तु॑ - ब्र॒ह्मवि॒द् - भृ॒गुः पञ्च॑दश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(श॒म् नो॑ - म॒ह इ॒त्यादि॒त्यो - नो॑ इ॒तरा॒ण्य - स॒न्ने॒वा -
न॒म् न नि॒न्द्याच्च॑तुश्च॒त्वारि॑ꣳशत्)

First and Last Padam in TA, 5th Prapaatakam :-

(श॒न्न - इ॒त्युप॒निष॑त्)

=====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

4 महा नारायणोपनिषत्

सह ना ववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।

तेजस्विना वधीतमस्तु मा विद्विषावहै ॥

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

4.1 अम्भस्यपारे

T.A.6.1.1

अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान् ।

शुक्रेण ज्योतींषि समनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः ॥ 1.1

यस्मिन्निदं सञ्च विचैति सर्वं यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः ।

तदेव भूतं तदु भव्यमा इदं तदक्षरे परमे व्योमन् ॥ 1.2

येना वृतं खञ्च दिवं महीञ्च येनादित्य-स्तपति तेजसा
भ्राजसा च ।

यमन्तः समुद्रे कवयो वयन्ति यदक्षरे परमे प्रजाः ॥ 1.3

यतः॑ प्र॒सू॒ता ज॒गतः॑ प्र॒सू॒ती तो॒येन॑ जी॒वान् व्य॑च॒स॒र्ज (व्य॑स॒स॒र्ज) भू॒म्यां॑ ।
यदोष॑धीभिः पु॒रुषा॑न् प॒शूँश्च॑ वि॒वेश॑ भू॒तानि॑ च॒राच॑राणि ॥ 1.4

अतः॑ परं॒ नान्य॑-द॒णीय॑सञ्हि॒ परा॑त् परं॒ यन् मह॑तो म॒हान्तं॑ ।
यदे॒क-म॑व्य॒क्त-म॑न॒न्तरूपं॑ वि॒श्वं पु॒राणं॑ तम॒सः पर॑स्तात् ॥ 1.5

T.A.6.1.2

तदे॒वर्तं॑ तदु॒ सत्य॑माहु-स्तदे॒व ब्र॑ह्म॒ पर॑मं क॒वीनां॑ ।
इ॒ष्टापूर्त्तं॑ बहु॒धा जा॒तं जा॑यमानं वि॒श्वं बि॑भर्ति॒ भुव॑नस्य॒ नाभिः॑ ॥ 1.6

तदे॒वाग्नि॑-स्तद्वा॒यु-स्त॑त्सूर्यस्तदु॒ चन्द्र॑माः ।
तदे॒व शु॒क्रम॑मृतं तद्ब्र॑ह्म॒ तदा॑पः स प्र॒जाप॑तिः ॥ 1.7

सर्वे॑ नि॒मेषा॑ ज॒ज्ञिरे॑ वि॒द्युतः॑ पु॒रुषा॑दधि ।
क॒ला मु॒हूर्त्ताः का॑ष्ठाश्चा॒हो-रा॒त्राश्च॑ सर्व॒शः ॥ 1.8

अ॒र्द्धमा॑सा मा॒सा ऋ॒तवः॑ स॒म्व॑त्स॒रश्च॑ क॒ल्पन्तां॑ ।
स आ॑पः प्र॒दु॒घे उ॒भे इ॒मे अ॒न्तरि॑क्ष-म॒थो सु॑वः ॥ 1.9

नैन॑-मूर्द्ध॒ध्वं न ति॑र्यं च न म॒द्ध्ये॑ परिज॒ग्रभ॑त् ।
न तस्ये॑शो कश्च॒न तस्य॑ नाम म॒हद्य॑शः ॥ 1.10

T.A.6.1.3

न संदृ॒शे ति॒ष्ठति॑ रू॒पम॑स्य न चक्षु॑षा पश्यति कश्चनै॑नं ।
हृ॒दा म॑नी॒षा म॑नसाऽभि क्लृ॑प्तो य ए॑नं वि॒दु-र॑मृ॒तास्ते भ॑वन्ति ॥ 1.11

Expansion of अद्भ्यः संभूतः : (Appearing in T.A.3.13.1)

अद्भ्यः॑ संभू॑तः पृथि॒व्यै रसा॑च्च । विश्व॑कर्मणः सम॑वर्तताधि॑ ।
तस्य॑ त्वष्टा॑ वि॒दध॑द्रूपमेति॑ ॥ तत्पु॑रुषस्य विश्व॑माजा॒नम॑ग्रे ॥ 1

वे॒दाह॑मेतं पु॑रुषं म॒हान्तं॑ । आ॒दि॒त्य व॑र्णं तम॑सः पर॑स्तात् ।
तमे॒वं वि॒द्वान॑मृत॒ इह॑ भवति । नान्यः॑ पन्था॑ विद्यतेऽय॑नाय ॥ 2

प्र॒जाप॑तिश्चरति गर्भे॑ अन्तः । अजा॑यमानो बहु॒धा विजा॑यते ।
तस्य॑ धी॒राः परि॑जानन्ति योनिं॑ । मरी॑चीनां पदमिच्छन्ति वे॒धसः॑ ॥ 3

यो दे॒वेभ्य॑ आत॑पति । यो दे॒वानां॑ पु॒रोहि॑तः ।
पूर्वो॑ यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तः । नमो॑ रु॒चाय॑ ब्राह्म॑ये ॥ 4

रुचं॑ ब्राह्मं॑ जनयन्तः । दे॒वा अ॒ग्रे तद॑ब्रुवन् ।
यस्त्वै॒वं ब्राह्म॑णो वि॒द्यात् । तस्य॑ दे॒वा अ॒सन् व॒शो॑ ॥ 5

ही॒श्व॑ते लक्ष्मी॒श्च प॑न्यौ॑ । अ॒हो॒रा॒त्रे पा॒र्श्वे । नक्ष॑त्राणि रूपं ।
अ॒श्विनौ॑ व्या॒त्तं । इ॒ष्टं म॑निषाण । अ॒मुं म॑निषाण । स॒र्वं म॑निषाण ॥ 6

Ref: TA 3.13.1 to TA 3.13.2

Expansion of हिरण्यगर्भः इत्यष्टौ

हि॒रण्य॑गर्भः स॒मव॑र्त्तता॒ग्रे भू॒तस्य॑ जा॒तः प॒तिरे॑क आसीत् ।
स दा॒धार पृ॒थि॒वीं द्या॒मु॒तेमां॑ क॒स्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 1

यः प्रा॒णतो॑ नि॒मिष॑तो म॒हित्वै॒क इ॒द्राजा॑ ज॒गतो॑ ब॒भूव॑ ।
य ई॒शे अ॒स्य द्वि॒पद॑-श्चतु॒ष्पदः॑ क॒स्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 2

य आ॒त्मदा॑ ब॒लदा॑ यस्य वि॒श्व उपा॑सते प्र॒शिषं॑ य॒स्य दे॒वाः ।
यस्य॑ छा॒यामृ॑तं य॒स्य मृ॒त्युः क॒स्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 3

यस्ये॒मे हि॒मव॑न्तो म॒हित्वा॑ यस्य स॒मुद्र॑ र॒सया॑ स॒हाऽऽहुः॑ ।
यस्ये॒माः प्र॒दिशो॑ यस्य बा॒हू क॒स्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 4

यं क्र॒न्दसी॑ अव॒सा तस्त॑भाने अ॒भ्यैक्षे॑तां म॒नसा॑ रेज॒माने॑ ।
यत्रा॒धि॒सूर॑ उ॒दितौ॑ व्येति॒ क॒स्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 5

येन द्यौरु॒ग्रा पृ॒थि॒वी च दृ॒ढे येन सु॒वस् स्त॒भितं॑ येन ना॒कः ।
यो अ॒न्तरि॑क्षे रज॒सो वि॒मानः॑ कस्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 6

आपो॑ ह यन्म॒हती॑ वि॒श्वमा॒यन्-दक्ष॑न्द॒धाना॑ ज॒नय॑न्ती-र॒ग्निं ।
ततो॑ दे॒वाना॑-न्नि॒रव॑र्त॒तासु॑रेकः कस्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 7

यश्चि॒दापो॑ म॒हिना॑ प॒र्यप॑श्यद्-दक्ष॑न्द॒धाना॑ ज॒नय॑न्ती-र॒ग्निं ।
यो दे॒वेष्व॑धि दे॒व येक॑ आसीत् कस्मै दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ 8

Ref - T.S.4.1.8.3 to 4.1.8.6

अ॒द्भ्यः सं॒भूतो॑ हि॒रण्य॑ग॒र्भ इत्य॑ष्टौ ॥

एष॑ हि दे॒वः प्र॒दिशोऽनु॑ सर्वाः पूर्वा॑ हि जा॒तः स उ॒ गर्भे॑ अ॒न्तः ।
स वि॒जाय॑मानः सज॒निष्य॑माणः प्र॒त्यङ्-मुखा॑ स्तिष्ठति वि॒श्वतो॑मुखः ॥ 1.12

वि॒श्वतश्च॑-क्षु॒रुत॑ वि॒श्वतो॑ मुखो वि॒श्वतो॑ हस्त उ॒त वि॒श्वत॑स्पात् ।
सं बा॒हुभ्यां॑ नम॒ति सं प॑त॒त्रैर्-द्या॒वा पृ॒थि॒वी ज॒नय॑न् दे॒व एकः॑ ॥ 1.13

वे॒नस्त॑त् प॒श्यन् वि॒श्वा भु॒वनानि॑ वि॒द्वान् यत्र॑ वि॒श्वं भव॑त्येक-नीळं ।
यस्मि॑न्नि॒दं स॒ञ्च वि॒चैकं॑ स ओ॒तः प्रो॑तश्च वि॒भुः प्र॒जासु॑ ॥ 1.14
प्र॒तद्वो॑चे अ॒मृत॑न्नु वि॒द्वान् गन्ध॑र्वो नाम नि॒हितं॑ गुहा॒सु ।

T.A.6.1.4

त्रीणि॑ प॒दा नि॒हि॒ता गु॒हासु॑ यस्त॒द्वेद॑ सवि॒तुः पि॒ताऽस॑त् ॥ 1.15

स नो॑ बन्धु॑र् जनि॒ता स वि॒धा॒ता धा॒मानि॑ वेद॒ भुव॑नानि॒ विश्वा॑ ।
यत्र॑ दे॒वा अ॒मृत॑मान-शा॒नास्तृ॒तीये॑ धा॒मान्य॑-भ्यैर॑यन्त ॥ 1.16

परि॑ द्यावा॑पृथि॒वी य॑न्ति स॒द्यः परि॑ लो॒कान् परि॑ दि॒शः परि॑ सु॒वः ।
ऋ॒तस्य॑ तन्तुं॑ वि॒त॒तं वि॒च॒त्य तद॑पश्यत् तद॑भवत् प्र॒जासु॑ ॥ 1.17

परी॑त्य लो॒कान् परी॑त्य भू॒तानि॑ परी॒त्य सर्वाः॑ प्र॒दिशो॑ दि॒शश्च॑ ।
प्र॒जाप॑तिः प्रथ॒मजा॑ ऋ॒तस्या॑त्मना-ऽऽत्मान॑-म॒भि-सं॑बभूव ॥ 1.18

सद॑सस्पति॒-म॒द्भु॒तं प्रि॒यमिन्द्र॑स्य का॒म्यं । सनिं॑ मे॒धा म॑यासिषं ॥ 1.19
उद्दी॑प्यस्व जा॒तवे॑दो ऽप॒घ्नन्नि॑र्ऋ॒तिं मम॑ ।

T.A.6.1.5

प॒शूँश्च॑ म॒ह्यमा॑व॒ह जी॑वनञ्च दि॒शो दि॒श ॥ 1.20

मा॒नो हि॑सी ज्जा॒तवे॑दो गा॒मश्च॑ पु॒रुषं॑ जगत् ।
अ॒भि॒भ्रद॑ग्न आ॒गहि॑ श्रि॒या मा॒ परि॑पातय ॥ 1.21

4.2 गायत्री मन्त्राः

पुरुषस्य विद्म॑ सहस्राक्षस्य॑ महादेवस्य॑ धीमहि ।

तन्नो॑ रुद्रः प्रचोदयात् ॥ 1.22

तत्पुरुषाय विद्महे॑ महादेवाय॑ धीमहि ।

तन्नो॑ रुद्रः प्रचोदयात् ॥ 1.23

तत्पुरुषाय विद्महे॑ वक्रतुण्डाय॑ धीमहि ।

तन्नो॑ दन्तिः प्रचोदयात् ॥ 1.24

तत्पुरुषाय विद्महे॑ चक्रतुण्डाय॑ धीमहि ।

T.A.6.1.6

तन्नो॑ नन्दिः प्रचोदयात् ॥ 1.25

तत्पुरुषाय विद्महे॑ महासेनाय॑ धीमहि ।

तन्नः॑ षण्मुखः प्रचोदयात् ॥ 1.26

तत्पुरुषाय विद्महे॑ सुवर्णपक्षाय॑ धीमहि ।

तन्नो॑ गरुडः प्रचोदयात् ॥ 1.27

वे॒दा॒त्म॒नाय॑ वि॒द्महे॑ हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भाय॑ धी॒महि॑ ।

तन्नो॑ ब्र॒ह्म प्र॒चो॒दया॑त् ॥ 1.28

ना॒रा॒य॒णाय॑ वि॒द्महे॑ वा॒सु॒दे॒वाय॑ धी॒महि॑ ।

तन्नो॑ वि॒ष्णुः प्र॒चो॒दया॑त् ॥ 1.29

व॒ज्र॒न॒खाय॑ वि॒द्महे॑ ती॒क्ष्ण॒-द॒ष्ट्राय॑ धी॒महि॑ ।

T.A.6.1.7

तन्नो॑ ना॒र॒सि॒ं॒हः प्र॒चो॒दया॑त् ॥ 1.30

भा॒स्क्रा॒य वि॒द्महे॑ म॒हद्दु॒तिक्रा॑य धी॒महि॑ ।

तन्नो॑ आ॒दि॒त्यः प्र॒चो॒दया॑त् ॥ 1.31

वै॒श्वान॒राय॑ वि॒द्महे॑ ला॒ली॒लाय॑ धी॒महि॑ ।

तन्नो॑ अ॒ग्निः प्र॒चो॒दया॑त् ॥ 1.32

का॒त्या॒य॒नाय॑ वि॒द्महे॑ क॒न्य॒कु॒मा॒रि॑ धी॒महि॑ ।

तन्नो॑ दु॒र्गिः प्र॒चो॒दया॑त् ॥ 1.33

4.3 दूर्वा सूक्तं

सहस्रपरमा देवी शतमूला शताङ्कुरा ।
सर्वं हरतु मे पापं दूर्वा दुःस्वप्न नाशनी ॥ 1.34

काण्डात् काण्डात् प्ररोहन्ती परुषः परुषः परि ।

T.A.6.1.8

एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च ॥ 1.35

या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि ।
तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयं ॥ 1.36

अश्वक्रान्ते रथक्रान्ते विष्णुक्रान्ते वसुन्धरा ।
शिरसा धारयिष्यामि रक्षस्व मां पदे पदे ॥ 1.37

4.4 मृत्तिका सूक्तं

भूमिर् धेनुर् धरणी लोकधारिणी ।
उद्धृताऽसि वराहेण कृष्णेन शत बाहुना ॥
मृत्तिके हन मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतं । 1.38

मृत्तिके ब्रह्मदत्ताऽसि काश्यपेनाभिमन्त्रिता ।
मृत्तिके देहि मे पुष्टिं त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितं ॥ 1.39

T.A.6.1.9

मृ॒त्तिके॑ प्र॒ति॒ष्ठि॒ते॑ स॒र्वं त॒न्मे नि॒र्णु॒द मृ॒त्तिके॑ ।

तया॑ ह॒तेन॑ पा॒पेन॑ ग॒च्छा॒मि पर॑मां ग॒तिं ॥ 1.40

4.5 शत्रुजय मन्त्राः

य॒त इन्द्र॑ भ॒याम॑हे त॒तो नो॑ अ॒भयं॑ कृ॒धि ।

म॒घव॑न् छ॒ग्धि तव॑ तन्न॒ ऊ॒तये॑ वि॒द्विषो॑ वि॒मृ॒धो ज॒हि ॥ 1.41

स्व॒स्ति॒दा वि॒शस्प॑तिर् वृ॒त्रहा॑ वि॒मृ॒धो व॒शी ।

वृ॒षेन्द्रः॑ पु॒र ए॒तु नः॑ स्व॒स्ति॒दा अ॒भय॑ङ्करः ॥ 1.42

स्व॒स्ति न॑ इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वाः स्व॒स्ति नः॑ पू॒षा वि॒श्ववे॑दाः ।

स्व॒स्ति न॑स्ता॒क्षर्यो॑ अ॒रिष्ट॑नेमिः स्व॒स्ति नो॑ बृ॒हस्प॑तिर् दधातु ॥ 1.43

आपा॑न्त-म॒न्युस्तृ॑प॒लप्र॑भर्मा धु॒निः शि॒मीवा॑ज्-छ॒रुमा॑ ऋ॒जीषी॑ ।

सोमो॑ वि॒श्वान्य॑त॒सा व॒नानि॑ ना॒र्वागिन्द्रं॑ प्र॒तिमा॑नानि दे॒भुः ॥ 1.44

T.A.6.1.10

ब्र॒ह्म ज॒ज्ञानं॑ प्र॒थमं॑ पु॒रस्ता॑द्-वि॒सी॒मतः॑ सु॒रुचो॑ वे॒न आ॑वः ।

स बु॒ध्निया॑ उ॒पमा॑ अ॒स्य वि॒ष्ठाः स॒तश्च॑ यो॒नि-म॑स॒तश्च॑ वि॒वः ॥ 1.45

स्यो॒ना पृ॑थि॒वि भ॒वा नृ॑क्ष॒रा नि॒वेश॑नी ।

यच्छा॑ नः॑ शर्म॑ सप्र॒थाः॑ ॥ 1.46

गन्ध॑द्वारां॑ दुरा॒धर्षा॑ नित्यपु॒ष्टां॑ करी॒षिणीं॑ ।

ई॒श्वरी॑ ॐ सर्व॑भू॒तानां॑ तामि॒होप॑ह्वये श्रियं ॥ 1.47

श्री॑र्मे भजतु । अलक्ष्मी॑र्मे नश्यतु ।

विष्णु॑मुखा॒ वै दे॒वा इ॒च्छन्द्वा॑-भिरि॒मान् लो॒का-न॑नपजय्य-

मभ्य॑जयन् । 1.48

महा॑ ॐ इन्द्रो॑ वज्रबाहुः षोड॒शी शर्म॑ यच्छतु ॥

T.A.6.1.11

स्व॒स्ति नो॑ म॒घवा॑ करोतु॒ हन्तु॑ पा॒प्मानं॑ योऽस्मान् द्वेष्टि॑ ॥ 1.49

सो॒मान॑ ॐ स्वर॑णं कृणुहि ब्रह्म॑णस्पते । कक्षी॑वन्तं॒ य औ॑शिजं ।

शरी॑रं यज्ञ॑शम॒लं कु॑सीदं॒ तस्मिन्॑ थसीदतु॒ योऽस्मान् द्वेष्टि॑ ॥ 1.50

च॒रणं प॒वित्रं॑ वि॒त॒तं पु॒राणं॑ येन॒ पूत॑-स्तरति दुष्कृ॒तानि॑ ।

तेन॑ प॒वित्रे॑ण शु॒द्धेन॑ पू॒ता अति॑ पा॒प्मान॑-मरा॒तिं तरे॑म ॥ 1.51

सजोषा॑ इन्द्र॑ सग॒णो म॒रुद्भिः॑ सोमं॑ पिब वृ॒त्रह॑ञ्छूर वि॒द्वान् ।

ज॒हि शत्रू॑ ॐ रप॒ मृ॒धो नुद॑स्वाथाभयं कृणुहि वि॒श्वतो॑ नः ॥ 1.52

सु॒मि॒त्रा न॒ आप॒ ओष॑धयः सन्तु दु॒र्मि॒त्रास्तस्मै॑
भू॒यासु॒र् योऽस्मा॑न् द्वेष्टि॒ यञ्च॑ व॒यं द्वि॒ष्मः ॥ 1.53

आपो॑ हि॒ष्ठा म॒यो भुव॑स्ता न ऊ॒र्जे द॒धात॑न ।

T.A.6.1.12

महे॑र॒णाय॒ चक्ष॑से । यो वः शि॒वत॑मो र॒स्-स्तस्य॑ भाज॒यते॑ ह नः ।
उ॒शती॑-रि॒व मा॒तरः । तस्मा॑ अर॒ङ्गमा॑मवो॒ यस्य॑ क्षया॒य जि॒न्वथ॑ ।
आपो॑ ज॒नय॑था च नः ॥ 1.54

4.6 अघमर्षण सूक्तं

हि॒रण्य॑शृङ्गं व॒रुणं॑ प्र॒पद्ये॑ ती॒र्थं मे॑ दे॒हि या॑चितः ।
यन्म॑या भु॒क्त-म॒साधू॑नां पा॒पेभ्य॑श्च प्र॒तिग्र॑हः ॥ 1.55

यन्मे॑ म॒नसा॑ वा॒चा क॒र्मणा॑ वा दु॒ष्कृतं॑ कृतं ।
तन्न॑ इन्द्रो॒ वरु॑णो बृ॒हस्प॑तिः स॒विता॑ च पु॒नन्तु॑ पु॒नः पु॒नः ॥ 1.56

नमो॑ऽग्नये॑-ऽप्सु॒मते॑ नम॒ इन्द्रा॑य नमो॒ वरु॑णाय नमो॒
वा॒रुण्यै॑ नमो॑ऽद्भ्यः ॥ 1.57

T.A.6.1.13

यद॒पां क्रू॒रं य॑दमे॒द्ध्यं य॑द॒शान्तं॑ तद॒पग॑च्छतात् ॥ 1.58

अ॒त्या॒श॒ना-द॒ती॒पा॒ना-द्व॒च्च उ॒ग्रात् प्र॒ति॒ग्र॒हात् ।
तन्नो॑ वरु॒णो रा॒जा पा॒णिना॑ ह्यवमर्श॒तु ॥ 1.59

सोऽह॑मपा॒पो वि॒रजो॑ निर्मु॒क्तो मु॒क्तकि॒ल्बिषः॑ ।
नाक॑स्य पृ॒ष्ठमा॒रुह्य॑ गच्छेद् ब्र॒ह्मस॒लो॒कतां॑ ॥ 1.60

यश्चा॒प्सु वरु॒णः स पु॒नात्व॑घमर्षणः ॥ 1.61

इ॒मं मे॑ ग॒ङ्गे यमु॑ने सरस्वति॒ शु॒तु॒द्रि स्तोम॑ꣳ सच॒ता परु॑ष्णि॒या ।
अ॒सि॒क्नि॒या मरु॑द्वृ॒धे वि॒तस्त॒या-ऽऽर्जी॑की॒ये शृ॒णु॒ह्या सु॒षोम॑या ॥ 1.62

ऋ॒तञ्च स॒त्यञ्चा-भी॑द्धा तप॒सोऽध्य॑जायत ।
ततो॑ रा॒त्रि-रजा॑यत॒ ततः॑ स॒मु॒द्रो अ॒र्णवः॑ ॥ 1.63

T.A.6.1.14

स॒मु॒द्रा-दर्ण॑वा-दधि॒ सम्व॑त्सरो अजायत ।
अ॒हो॒रा॒त्राणि॑ वि॒दध॑द् (मि॒दध॑द्) वि॒श्वस्य॑ मि॒षतो॑ व॒शी ॥ 1.64

सू॒र्याच॑न्द्रमसौ॒ धा॒ता यथा॑ पू॒र्व-म॑कल्पयत् ।
दि॒वञ्च पृ॒थि॒वीं चा॒न्तरि॑क्ष॒ मथो॑ सु॒वः ॥ 1.65

यत् पृ॒थि॒व्याꣳ रज॑स्स्व॒ मान्तरि॑क्षे वि॒रोद॑सी ।

इ॒मा॒॒ स्त॒दा॒पो॒ वरु॑णः पु॒ना॒त्त्व॒घम॑र्षणः ॥ 1.66a

पु॒नन्तु॑ व॒सवः॑ पु॒नातु॑ वरु॑णः पु॒ना॒त्त्व॒घम॑र्षणः ।

ए॒ष भू॒तस्य॑ म॒द्ध्ये॑ भुव॑नस्य गो॒प्ता ॥ 1.66b

ए॒ष पु॒ण्य॒कृतां॑ लो॒का॒नेष॑ मृ॒त्योर् हि॒र॒ण्म॒यं ॥

द्या॒वापृ॑थि॒व्योर् हि॒र॒ण्म॒य॑ स॒श्रित॑ सु॒वः ।

T.A.6.1.15

स नः॑ सु॒वः स॑ शि॒शाधि॑ ॥ 1.66c

आ॒र्द्रं ज्व॑लति॒ ज्योति॑-र॒हम॑स्मि । ज्योति॑र् ज्व॑लति ब्र॒ह्मा॒हम॑स्मि ।

यो॒ऽहम॑स्मि ब्र॒ह्मा॒हम॑स्मि । अ॒हम॑स्मि ब्र॒ह्मा॒हम॑स्मि ।

अ॒हमे॒वाहं॑ मां जु॒होमि॑ स्वा॒हा ॥ 1.67

अ॒का॒र्य॒का॒र्य॒व की॒र्णी स्ते॒नो भ्रू॑ण॒हा गु॒रुत॑ल्प॒गः ।

वरु॑णो-ऽपाम॑घम॑र्षण-स्त॒स्मात् पा॒पात् प्र॑मुच्यते ॥ 1.68

र॒जोभू॑मि॒स्त्वमा॑ रो॒दय॑स्व प्र॒वद॑न्ति धी॒राः ॥ 1.69

आ॒क्रान्थ्-स॒मु॒द्रः प्र॑थ॒मे वि॒धर्म॑-ज्ज॒नय॑न् प्र॒जा भुव॑नस्य रा॒जा ( ) ।

वृ॒षा प॒वि॒त्रे अ॒धि॒सानो॑ अ॒व्ये बृ॒हथ् सोमो॑ वावृ॒धे सु॒वान॑ इ॒न्दुः ॥ 1.70

(पुरस्ताद् - यशो - गुहासु - मम - चक्रतुण्डाय धीमहि -
तीक्ष्णदृष्टाय धीमहि - परि - प्रतिष्ठितं - देभुर् - यच्छतु -
दधातना- दभ्यो - ऽर्णवः - सुवो - राजैकं च) (A1)

Special Korvai

रुद्रो रुद्रश्च दन्तिश्च नन्दिः षण्मुख एव च ।
गरुडो ब्रह्म विष्णुश्च नारसिंहस्तथैव च ।
आदित्योऽग्निश्च दुर्गिश्च क्रमेण द्वादशाम्भसि ।

Special Korvai

म म व च म सु वे ना व भा वै कात्यायनाय ।

4.7 दुर्गा सूक्तं

T.A.6.2.1

जातवेदसे सुनवाम सोम-मरातीयतो निदहाति वेदः ।
स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरिताऽत्यग्निः ॥ 2.1

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।
दुर्गां देवीं शरणमहं प्रपद्ये सुतरसि तरसे नमः ॥ 2.2

अग्ने॑ त्वं॑ पा॒रया॑ न॒व्यो॑ अ॒स्मान्थ् स्व॒स्ति-भिर॑ति॒ दुर्गा॑णि॒ विश्वा॑ ।
पू॒श्च पृ॒थ्वी॑ ब॒हुला॑ न उ॒र्वी भ॒वा तो॑काय॒ तन॑याय॒ शम्भ्योः॑ ॥ 2.3

वि॒श्वानि॑ नो दु॒र्गहा॑ जा॒तवे॒दः सि॒न्धुं न ना॒वा दु॒रिता॑ऽति॒पर्षि॑ ।
अग्ने॑ अ॒त्रिव॑न् मन॒सा गृ॒णानो॑ऽस्माकं॑ बो॒द्ध्यवि॒ता त॒नूनां॑ ॥ 2.4

पृ॒तना॑जित् स॒हमा॑न-मु॒ग्रम॑ग्निं हु॒वेम॑ पर॒माथ् स॒धस्था॑त् ।
स नः॑ पर्ष॒दति॑ दुर्गा॑णि॒ विश्वा॑ क्षा॒मद्दे॒वो अति॑ दु॒रिता॑ऽत्य॒ग्निः ( ) ॥ 2.5

प्र॒त्नोषि॑-क॒मीड्यो॑ अ॒ध्वरे॑षु स॒नाच्च॑ होता न॒व्यश्च॑ स॒थिस् ।
स्वाञ्चा॑ग्ने त॒नुवं॑ पि॒प्रय॑स्वा॒स्मभ्य॑ञ्च सौ॒भग॑मायजस्व ॥ 2.6

गो॒भिर् जु॑ष्टम॒युजो॑ नि॒षिक्तं॑ तवे॒न्द्र वि॑ष्णो-र॒नुस॑ञ्चरेम ।
नाक॑स्य पृ॒ष्ठम॑भि स॒म्ब॑सानो॒ वैष्ण॑वीं लो॒क इ॒ह मा॑दयन्तां ॥ 2.7

(दु॒रिता॑ऽत्य॒ग्निश्च॒त्वारि॑ च) (A2)

4.8 व्याहृति होम मन्त्राः

T.A.6.3.1

भू-र॒न्न-म॒ग्नये॑ पृ॒थिव्यै॑ स्वाहा ,
भुवो॑ऽन्नं वा॒यवे॑ऽन्तरि॒क्षाय॑ स्वाहा,
सुव॑र॒न्न-मा॒दित्या॑य दि॒वे स्वाहा॑ ,

भूर्भुवस्सुव-रन्नं चन्द्रमसे दिग्भ्यः स्वाहा ,
नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यो भूर्भुवस्सुव-रन्नमों ॥ 3.1

T.A.6.4.1

भू-रग्नये पृथिव्यै स्वाहा,
भुवो वायवेऽन्तरिक्षाय स्वाहा ,
सुवरादित्याय दिवे स्वाहा ,
भू-भुवस्सुव-श्चन्द्रमसे दिग्भ्यः स्वाहा,
नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यो भूर्भुवस्सुव-रग्न ओं ॥ 4.1

T.A.6.5.1

भू-रग्नये च पृथिव्यै च महते च स्वाहा ,
भुवो वायवे चान्तरिक्षाय च महते च स्वाहा ,
सुवरादित्याय च दिवे च महते च स्वाहा ,
भू-भुवस्सुव-श्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च स्वाहा,
नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यो भूर्भुवस्सुवर् महरों ॥ 5.1

4.9 ज्ञानप्राप्त्यर्था होममन्त्राः

T.A.6.6.1

पाहि नो अग्न एनसे स्वाहा । पाहि नो विश्ववेदसे स्वाहा ।
यज्ञं पाहि विभावसो स्वाहा । सर्वं पाहि शतक्रतो स्वाहा ॥ 6.1

T.A.6.7.1

पा॒हि नो॑ अ॒ग्न ए॒कया॑ । पा॒ह्यु॒त द्वि॒तीय॑या । पा॒ह्यूर्जं॑ तृ॒तीय॑या ।
पा॒हि गी॒र्भि-श्च॒त॒सृभि॑र् व॒सो स्वाहा॑ ॥ 7.1

4.10 वेदविस्मरणाय जपमन्त्राः

T.A.6.8.1

यश्छ॑न्द॒सा-मृ॒षभो॑ वि॒श्वरू॒प-श्छ॑न्दो॒भ्यश्छ॑न्दा॒स्य वि॒वेश॑ ।
सचा॑ ऽ शि॒क्यः पु॒रो वाचो॑पनिष-दिन्द्रो॒ ज्येष्ठ॑ इन्द्रि॒याय॑ ऋषि॒भ्यो
नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुव॒स्सुव॑श्छ॒न्द ओं ॥ 8.1

T.A.6.9.1

नमो॑ ब्र॒ह्मणे॑ धा॒रणं मे॑ अ॒स्त्व-नि॒राक॑रणं-धा॒रयि॑ता भूया॒सं
कर्ण॑योः श्रु॒तं माच्यो॑द्द्वं म॒मामु॑ष्य ओं ॥ 9.1

4.11 तपः प्रशंसा

T.A.6.10.1

ऋ॒तं तपः॑ स॒त्यं तपः॑ श्रु॒तं तपः॑ शा॒न्तं तपो॑ द॒म स्तपः॑ श॒मस्तपो॑
दा॒नं तपो॑ य॒ज्ञं तपो॑ भूर्भुव॒स्सुव॑र्-ब्र॒ह्मै-तदु॑पा॒स्यै-तत्तपः॑ ॥ 10.1

4.12 विहिताचरण प्रशंसा निषिद्धाचरण निन्दा च

T.A.6.11.1

यथा॑ वृ॒क्षस्य॑ संपु॒ष्पित॑स्य दू॒राद् ग॒न्धो वा॒त्येवं॑ पु॒ण्यस्य॑ क॒र्मणो॑
दू॒राद् ग॒न्धो वा॒ति यथा॑ ऽसि॒धारां॑ क॒र्त्तेऽव॑हिता-म॒वक्रा॑मे यद्यु॒वे यु॒वे
हवा॑ वि॒ह्वयि॑ष्यामि क॒र्त्तं प॑तिष्यामीत्ये॒व-म॒मृता॑-दा॒त्मानं॑ जु॒गुप्से॑त् ॥ 11.1

4.13 दहर विद्या

T.A.6.12.1

अ॒णो-र॒णी॒यान् मह॑तो म॒ही॒या-ना॒त्मा गु॒हा॒यां नि॒हि॒तोऽस्य॑ ज॒न्तोः ।
तम॑क्रतुं पश्यति वी॒तशो॒को धा॒तुः प्र॒सादा॑न्-महि॒मान॑मीशं ॥ 12.1

स॒प्त प्रा॒णाः प्र॒भव॑न्ति तस्मा॑त् स॒प्तार्चि॑षः स॒मिधः॑ स॒प्त जि॒ह्वाः ।
स॒प्त इ॒मे लो॒का येषु॑ चर॑न्ति प्रा॒णा गु॒हाश॑या-न्निहि॒ताः स॒प्त स॒प्त ॥ 12.2

अतः॑ स॒मु॒द्रा गि॒रय॑श्च स॒र्वेऽस्मा॑त् स्यन्द॑न्ते सि॒न्धवः॑ स॒र्वरू॑पाः ।
अतश्च॑ वि॒श्वा ओष॑धयो रसा॑च्च येनैष भू॒त-स्तिष्ठ॑त्यन्तरा॒त्मा ॥ 12.3

ब्र॒ह्मा दे॒वानां॑ पद॒वीः क॑वी॒ना-मृ॒षिर्-वि॒प्रा॒णां महि॑षो मृ॒गाणां॑ ।
इ॒येनो॑ गृ॒ध्राणा॑ऽस्व॒धिति॑र्-व॒नाना॑ऽसोमः पवि॒त्र म॒त्येति॑ रेभन् ॥ 12.4

अ॒जा मे॒कां लो॑हित-शु॒क्ल-कृ॒ष्णां ब॒ह्वीं प्र॒जां ज॒नय॑न्तीऽस॒रूपां॑ ।
अ॒जो ह्ये॒को जु॒षमा॑णोऽनु॒शेते॑ जहा॒त्येनां॑ भु॒क्त-भो॒गाम॑जोऽन्यः ॥ 12.5

T.A.6.12.2

ह॒ऽसः शु॒चिष॑द् वसु॒-रन्त॑रि॒क्ष-स॒द्भो॒ता वे॒दिष॑-द॒तिथि॑र्-दु॒रोण॑सत् ।
नृ॒षद्व॑र-स॒दृ॒त-सद् व्यो॑म-स॒दब्जा॑ गो॒जा ऋ॒तजा॑
अ॒द्रि॒जा ऋ॒तं बृ॒हत् ॥ 12.6

घृ॒तं मि॒मिक्षि॑रे घृ॒तम॑स्य॒ योनि॑र्-घृ॒ते श्रि॒तो घृ॒तमु॑वस्य॒ धाम॑ ।
अ॒नु॒ष्व॒धमा॑वह मा॒दय॑स्व॒ स्वाहा॑ कृतं वृषभ वक्षि हव्यं ॥ 12.7

स॒मु॒द्रा दू॒र्मिर्-म॑धुमा॒ऽ उ॒दार-दु॒पा॒ऽ शु॒ना स॑ममृत॒त्व मा॑नट् ।
घृ॒तस्य॑ ना॒म गु॒ह्यं य॑दस्ति जि॒ह्वा दे॒वाना॑-म॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑ ॥ 12.8

व॒यं ना॒म प्र॑ब्रवामा घृ॒तेना॑स्मिन् यज्ञे धा॒रया॑मा नमो॒भिः ।
उ॒प ब्र॒ह्मा शृ॑णवच्छ॒स्यमा॑नं चतुः शृ॒ङ्गो ऽव॑मीद् गौर ए॒तत् ॥ 12.9

च॒त्वा॒रि शृ॒ङ्गा त्रयो॑ अ॒स्य पा॒दा द्वे शी॒र्षे स॒प्त ह॑स्ता॒सो अ॒स्य ।
त्रि॒धा ब॒द्धो वृ॒षभो॑ रो॒रवी॑ति म॒हो दे॒वो म॒र्त्या॒ऽ आ॑विवेश ॥ 12.10

T.A.6.12.3

त्रि॒धा हि॒तं प॒णिभि॑र् गु॒ह्यमा॑नं गवि-दे॒वा॒सो घृ॒तम॑न्वविन्दन् ।
इ॒न्द्र ए॒क॒ऽ सूर्य॑ ए॒कं ज॑जान वे॒ना दे॒क॒ऽ स्व॒धया॑ निष्टतक्षुः ॥ 12.11

यो दे॒वानां॑ प्रथ॒मं पु॒रस्ता॑द् वि॒श्वा॒धियो॑ रु॒द्रो म॒हर्षिः॑ ।
हि॒रण्य॑ग॒र्भं प॑श्यत जा॒यमा॑न॒ऽ स॒नो दे॒वः शु॒भया॑ स्मृत्या॒
स॒म्यु॑नक्तु ॥ 12.12

यस्मात्परं॑ ना॒पर॒ मस्ति॑ किञ्चि॒द्यस्मान्॑ नाणी॒यो न॑ ज्यायौ॑ऽस्ति॒ कश्चित्॑ ।
वृक्ष॑ इ॒व स्तब्धो॑ दि॒वि तिष्ठ॑-त्येक॒स्तेने॒दं पूर्णं॑ पु॒रुषेण॑ सर्वं॑ ॥ 12.13

(सन्यास सूक्तम्)

न कर्म॑णा न प्र॒जया॑ धने॒न त्यागे॑नैके अमृत॒त्व-मा॑नशुः ।
परेण॑ नाकं॒ निहि॑तं गुहा॒यां वि॒भ्राज॑देतद् यत॒यो वि॒शन्ति॑ ॥ 12.14

वेदान्त॑ वि॒ज्ञान-सु॑निश्चि॒तार्थाः॑ स॒न्यास॑ यो॒गाद्य॑तयः शुद्ध॒ सत्त्वाः॑ ।
ते ब्रह्म॑लो॒के तु॒ परा॑न्त॒काले॑ परा॒मृता॑त् परिमुच्यन्ति॒ सर्वे॑ ( ) ॥ 12.15

द॒हं वि॒पापं॑ पर॒मैश॑म भू॒तं यत् पु॑ण्डरी॒कं पु॒रम॑द्ध्य स॒ऽस्थं॑ ।
तत्रा॑पि द॒हं ग॒गनं॑ वि॒शोक॑-स्तस्मिन् यदन्त॒स्त-दु॒पासि॑तव्यं ॥ 12.16

यो वेदा॑दौ स्वरः प्रो॒क्तो वेदा॑न्ते च प्र॒तिष्ठि॑तः ।
तस्य॑ प्रकृ॒ति-ली॑नस्य यः परः स म॒हेश्वरः॑ ॥ 12.17

(अजो॑ऽन्य - आवि॑वेश - सर्वे॑ च॒त्वारि॑ च) (A12)

4.14 नारायण सूक्तं

T.A.6.13.1

सह॑स्रशी॒र्षं दे॒वं वि॒श्वाक्षं॑ वि॒श्व शं॑ भुव॑ ।
वि॒श्वं ना॒रायणं॑ दे॒वम॑क्षरं पर॒मं प॒दं ॥ 13.1

वि॒श्वतः॑ पर॒मान्नित्यं॑ वि॒श्वं ना॒राय॑ण॒ऽहरिं॑ ।
वि॒श्वमे॒वेदं॑ पु॒रुष॒-स्तद् वि॒श्वमु॑पजीवति ॥ 13.2
पतिं॑ वि॒श्वस्या॒त्मेश्व॑र॒ऽशाश्व॑त॒ऽशिव॑मच्युतं ।
ना॒राय॑णं॒ महा॑ज्ञेयं॒ वि॒श्वात्मा॑नं॒ परा॑यणं ॥ 13.3

ना॒राय॑ण॒ परो॑ ज्योतिरा॒त्मा ना॒राय॑णः॒ परः॑ ।
ना॒राय॑ण॒ परं॑ ब्र॒ह्म तत्त्वं॑ ना॒राय॑णः॒ परः॑ ।
ना॒राय॑ण॒ परो॑ ध्या॒ता ध्या॒नं ना॒राय॑णः॒ परः॑ ॥ 13.4

यच्च॑ कि॒ञ्चिज्-जग॑त् स॒र्वं दृ॒श्यते॑ श्रू॒यते॑ऽपि वा ।
T.A.6.13.2

अन्त॑र् ब॒हिश्च॑ तत् स॒र्वं व्या॑प्य ना॒राय॑णः॒ स्थि॑तः ॥ 13.5

अन॑न्त॒ मव्य॑यं क॒विऽस॑मु॒द्रेऽन्तं॑ वि॒श्वं शं॑भुवं ।
प॒द्म॒कोश॑-प्र॒तीका॑श॒ऽहृद॑यं चाप्य॒धोमु॑खं ॥ 13.6

अ॒धो नि॒ष्ट्या वि॑तस्त्यान्ते ना॒भ्यामु॑परि तिष्ठति ।
ज्वा॒ल॒मा॒ला कु॑लं भा॒ती वि॒श्वस्या॑य॒तनं॑ महत् ॥ 13.7

सन्त॑त॒ऽ शि॒लाभि॑स्तु ल॒ंब॒त्या को॒शस॑न्निभं ।
तस्यान्ते॑ सु॒षिर॑ऽ सू॒क्ष्मं तस्मि॑न्त् सर्वं॑ प्रतिष्ठितं ॥ 13.8

तस्य॑ म॒द्ध्ये॑ म॒हान॑ग्निर् वि॒श्वार्चि॑र् वि॒श्वतो॑ मुखः ।
सोऽग्र॑भुग् वि॒भज॑न् तिष्ठन्-ना॒हार-म॑जरः क॒विः ।
तिर्य॑गूर्ध्व म॒धः शायी॑ रश्मयस्तस्य॑ सन्तता ( ) ॥ 13.9

सन्ता॑पयति स्वं दे॒हमा॑पादतल मस्त॑गः ।
तस्य॑ म॒द्ध्ये॑ वह्नि॑शिखा अ॒णीयो॑र्द्ध्वा व्य॒वस्थि॑तः ॥ 13.10

नील॑तो यद॑ म॒द्ध्य॒स्थाद् वि॒द्युल्ले॑खेव भास्व॑रा ।
नी॒वार॑ शू॒कव॑त्तन्वी पी॒ता भास्व॑त्यणूप॒मा ॥ 13.11

तस्याः॑ शि॒खाया॑ म॒द्ध्ये॑ पर॒मात्मा॑ व्य॒वस्थि॑तः ।
स ब्र॑ह्म स शि॒वः स हरिः॑ सेन्द्रः॑ सोऽक्षरः॑ पर॒मः स्व॑राट् ॥ 13.12

(अपि॑ वा – सन्त॑ता षट् च) (A13)

4.15 आदित्य मण्डले परब्रह्मोपासनं

T.A.6.14.1

आ॒दि॒त्यो वा ए॒ष ए॒तन् म॑ण्डलं तप॑ति तत्र॒ ता ऋ॑चस्तदृ॒चा म॑ण्डल॒ऽ
स ऋ॑चां लो॒कोऽथ॑ य ए॒ष ए॒तस्मि॑न् म॒ण्डले॑ऽर्चिर् दी॒प्यते॑ तानि॒ सामा॑नि

स साम्नां लोकोऽथ य एष एतस्मिन् मण्डलेऽर्चिषि
पुरुषस्तानि यजूंषि स यजुषा मण्डलं स यजुषां लोकःसैषा
त्रय्येव विद्या तपति य एषोऽन्त-रादित्ये हिरण्मयः पुरुषः ॥ 14.1

4.16 आदित्यपुरुषस्य सर्वात्मकत्व प्रदर्शनं

T.A.6.15.1

आदित्यो वै तेज ओजो बलं यश-श्चक्षुः श्रोत्रमात्मा मनो
मन्युर्-मनुर्-मृत्युः सत्यो मित्रो वायुराकाशः प्राणो लोकपालः
कः किं कं तथ् सत्यमन्न-ममृतो जीवो विश्वः कतमः स्वयंभु ब्रह्मै
तदमृत एष पुरुष एष भूताना-मधिपतिर्-ब्रह्मणः सायुज्यं सलोकता-
माप्नो-त्येतासामेव देवतानां सायुज्यं सार्ष्टितां समान
लोकता-माप्नोति य एवं वेदैत्युपनिषत् ॥ 15.1

4.17 शिवोपासन मन्त्राः

T.A.6.16.1

निधनपतये नमः । निधनपतान्तिकाय नमः ।
ऊर्द्ध्वाय नमः । ऊर्द्ध्वलिङ्गाय नमः ।
हिरण्याय नमः । हिरण्यलिङ्गाय नमः ।
सुवर्णाय नमः । सुवर्णलिङ्गाय नमः ।
दिव्याय नमः । दिव्यलिङ्गाय नमः । 16.1a

T.A.6.16.2

भवाय॒ नमः॑ । भवलिङ्गाय॒ नमः॑ ।

शर्वाय॒ नमः॑ । शर्वलिङ्गाय॒ नमः॑ ।

शिवाय॒ नमः॑ । शिवलिङ्गाय॒ नमः॑ ।

ज्वलाय॒ नमः॑ । ज्वललिङ्गाय॒ नमः॑ ।

आत्माय॒ नमः॑ । आत्मलिङ्गाय॒ नमः॑ ।

परमाय॒ नमः॑ । परमलिङ्गाय॒ नमः॑ ।

ए॒तत्सोम॑स्य॒ सूर्य॑स्य॒ सर्व॑लिङ्गं॒ स्थाप॑यति॒ पाणि॑मन्त्रं॒ पवि॑त्रं ॥ 16.1b

4.18 पश्चिमवक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः

T.A.6.17.1

सद्योजा॑तं प्रपद्यामि॒ सद्योजा॑ताय॒ वै नमो॑ नमः॑ ।

भवे॑ भवे॑ नाति॑भवे॒ भवस्व॑ मां । भवोद्भवाय॒ नमः॑ ॥ 17.1

4.19 उत्तर वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः

T.A.6.18.1

वाम॑देवाय॒ नमो॑ ज्येष्ठाय॒ नमः॑ श्रेष्ठाय॒ नमो॑ रुद्राय॒ नमः॑ कालाय॒ नमः॑

कल॑विकर॒णाय॒ नमो॑ बल॑विकर॒णाय॒ नमो॑ बलाय॒ नमो॑

बल॑प्रमथ॒नाय॒ नमः॑ सर्व॑भूतदम॒नाय॒ नमो॑ मनो॑न्मनाय॒ नमः॑ ॥ 18.1

4.20 दक्षिण वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः

T.A.6.19.1

अ॒घो॒रे॒भ्योऽथ॑ घो॒रे॒भ्यो॑ घो॒र॒घो॒र॒त॒रे॒भ्यः॑ ।

सर्वे॑भ्यः सर्व॑ शर्वे॑भ्यो नमस्ते अस्तु रु॒द्ररू॒पे॒भ्यः॑ ॥ 19.1

4.21 प्राग्वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः

T.A.6.20.1

तत्पु॒रुषाय॑ वि॒द्महे॑ मा॒हादे॒वाय॑ धीमहि । तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॒चो॒दया॑त् ॥ 20.1

4.22 ऊर्ध्व वक्त्र प्रतिपादक मन्त्रः

T.A.6.21.1

ई॒शा॒नः सर्व॑विद्या॒ना- मी॒श्वरः॑ सर्व॑भू॒ता॒नां ब्र॒ह्मा॒धि॒पति॑र् ब्र॒ह्म॒णोऽधि॑पति॒र्
ब्र॒ह्मा शि॒वो मे॑ अस्तु सदा॒शिवो॑ ॥ 21.1

4.23 नमस्कारार्थ मन्त्राः

T.A.6.22.1

नमो॑ हि॒र॒ण्य॒बा॒हवे॑ हि॒र॒ण्य॒व॒र्णाय॑ हि॒र॒ण्य॒रू॒पाय॑ हि॒र॒ण्य॒प॒तये॑ ऽंबिका॒प॒तय॑
उ॒मा॒प॒तये॑ प॒शु॒प॒तये॑ नमो॑ नमः॑ ॥ 22.1

T.A.6.23.1

ऋ॒त॒ꣳ स॒त्यं परं॑ ब्र॒ह्म पु॒रुषं॑ कृ॒ष्ण॒पि॒ङ्ग॒लं ।

ऊ॒र्ध्व॒रे॒तं वि॑रू॒पाक्षं॑ वि॒श्वरू॒पाय॑ वै नमो॑ नमः॑ ॥ 23.1

T.A.6.24.1

सर्वो॑ वै रु॒द्रस्त॑स्मै रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु ।

पु॒रुषो॑ वै रु॒द्रः स॒न्म॒हो नमो॑ नमः॑ ।

वि॒श्वं॑ भू॒तं॑ भु॒वनं॑ चि॒त्रं॑ बहु॒धा जा॒तं जा॒यमा॑नं च॒ यत् ।

सर्वो॑ ह्ये॒ष रु॒द्रस्तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु ॥ 24.1

T.A.6.25.1

क॒द्रु॒द्राय॑ प्र॒चेत॑से मी॒ढुष्ट॑माय॒ तव्य॑से । वो॒चेम॒ शन्त॑म॒ ह॒दे ॥

सर्वो॑ ह्ये॒ष रु॒द्रस्तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु ॥ 25.1

4.24 अग्निहोत्र हवण्याः उपयुक्तस्य वृक्ष विशेष-स्याभिधानम्

T.A.6.26.1

यस्य॑ वै क॒ङ्कत्य॑ग्नि-हो॒त्रह॑वणी॒ भव॑ति॒ प्रत्ये॒वा-स्या॑हु॒तय॑-

स्ति॑ष्ठन्त्यथो॒ प्रति॑ष्ठित्यै ॥ 26.1

4.25 रक्षोघ्न मन्त्र निरूपणं

T.A.6.27.1

(This Expansion is appearing in T.S.1.2.14.1 for

कृ॒णु॒ष्व पा॒ज इति॑ पञ्च ।

कृ॒णु॒ष्व पा॒जः प्र॑सि॒तिन्न॑ पृ॒थ्वीं॑ ँ॒याहि॑ रा॒जेवा॑म॒वा॒ इ॒भेन॑ ।

तृ॒ष्वीम॒नु प्र॑सि॒तिं द्रू॒णानो॑ऽस्ताऽसि॒ वि॒द्ध्य॑ र॒क्षस॑ स्त॒पिष्ठैः॑ ॥ 27.1

तव॑ भ्र॒मास॑ आ॒शुया॑ प॒तन्त्य॑नु स्पृ॒श धृ॑ष॒ता शो॑शु॒चानः॑ ।

तपू॑ष्य॒ग्ने जु॑हा प॒तंगान॑ स॒न्दितो॑ वि॒सृज॑ वि॒ष्व गु॒ल्काः॑ ॥ 27.2

प्रति॑स्प॒शो॒ वि॒सृ॒ज॒ तू॒र्णि॑ त॒मो॒ भ॒वा॑ पा॒युर् वि॒शो॒ अ॒स्या अ॒द॒ब्धः॑ ।
यो नो॑ दू॒रे अ॒घ॒श॒सो॒ यो अ॒न्त्य॑ग्ने॒ मा॒कि॒ष्टे॒ व्य॒थि॒रा
द॒ध॒र्षी॑त् ॥ 27.3

उ॒द॒ग्ने॑ ति॒ष्ठ प्र॒त्या त॑नु॒ष्वन्य॑ मि॒त्रा॒ ओ॒ष॒तात् ति॒ग्म॒हे॒ते ।
यो नो॑ अ॒रा॒ति॒ समि॑धान॒ च॒क्रे॒ नी॒चा॒तं ध॑क्ष्य॒त स॒न्न शु॒ष्कं॑ ॥ 27.4

ऊ॒र्ध्वो॑ भ॒व प्र॑ति॒वि॒द्ध्य॒-ध्य॒स्म॒दा वि॒ष्कृ॑णु॒ष्व दै॒व्या॑न्य॒ग्ने ।
अ॒व॒स्थि॒रा त॑नु॒हि या॒तु॒ जू॒नां जा॒मि॒म॒जा॒मिं प्र॑मृ॒णी॒हि श॒त्रून्॑ ॥ 27.5

कृ॒णु॒ष्व पा॒ज इति॑ पञ्च ॥ 27

4.26 भूदेवताक मन्त्रः

T.A.6.28.1

अ॒दि॒तिर्-दे॒वा ग॑न्ध॒र्वा म॑नु॒ष्याः॑ पि॒त॒रो-ऽसु॑रा-स्तेषा॑ सर्व॑ भू॒ता॒नां॑ मा॒ता
मे॒दि॒नी॑ म॒ह॒ता म॒ही सा॑वि॒त्री गा॑य॒त्री ज॑ग॒त्यु॒र्वी पृ॒थ्वी॑ ब॒हु॒ला वि॒श्वा भू॒ता
क॒त॒मा का॒या सा स॒त्ये-त्य॑मृ॒तेति॑ व॒सि॒ष्ठः॑ ॥ 28.1

4.27 सर्वा देवता आपः

T.A.6.29.1

आ॒पो वा इ॒दं सर्वं॑ वि॒श्वा भू॒ता॒न्यापः॑ प्रा॒णा वा आ॒पः प॒शव॑
आ॒पोऽन्न॑मा॒पो -ऽमृ॒त॒मापः॑ स॒म्रा॒डापो॑ वि॒रा॒डापः॑ स्व॒रा॒डापः॑

इ॒च्छन्दा॒ऽस्यापो॒ ज्योती॒ऽष्यापो॒ यजू॒ऽष्यापः॑ स॒त्यमापः॑ सर्वा॑
दे॒वता॒ आपो॒ भूर्भुव॑स्सुवराप॒ ओं ॥ 29.1

4.28 सन्ध्यावन्दन मन्त्राः

T.A.6.30.1

आपः पुनन्तु पृथि॒वीं पृथि॒वी पू॒ता पु॒नातु॑ मां ।
पुनन्तु ब्र॒ह्मण॒स्पति॑र् ब्र॒ह्म पू॒ता पु॒नातु॑ मां ॥ 30.1

यदु॒च्छिष्ट॑-म॒भौज्यं॑ य॒द्वा दु॒श्चरि॑तं म॒म ।
सर्वं॑ पुनन्तु मा॒मापो॑-ऽस॒ताञ्च॑ प्र॒तिग्र॒हः॑ स्वाहा॑ ॥ 30.2

T.A.6.31.1

अ॒ग्निश्च॑ मा म॒न्युश्च॑ म॒न्युप॑तयश्च म॒न्युकृ॑तेभ्यः ।
पा॒पेभ्यो॑ रक्षन्तां । यद॒ह्मा पा॑पम॒कार्षं॑ ।
म॒नसा॑ वा॒चा ह॒स्ताभ्यां॑ । प॒द्भ्या-मु॑दरेण शि॒श्जा ।
अ॒हस्त॑द॒वलु॑पतु । यत्किञ्च॑ दु॒रितं॑ म॒यि ।
इ॒दम॒ह-मा॑म॒मृत॑ यो॒नौ । स॒त्ये ज्यो॑तिषि जु॒होमि॑ स्वाहा ॥ 31.1

T.A.6.32.1

सू॒र्यश्च॑ मा म॒न्युश्च॑ म॒न्युप॑तयश्च म॒न्युकृ॑तेभ्यः ।
पा॒पेभ्यो॑ रक्षन्तां । यद्ग॒त्रिया॑ पा॑पम॒कार्षं॑ ।
म॒नसा॑ वा॒चा ह॒स्ताभ्यां॑ । प॒द्भ्या-मु॑दरेण शि॒श्जा ।

रा॒त्रि-स्तद॑वलु॒पतु॑ । यत्किञ्च॑ दु॒रितं॑ मयि॑ ।
इ॒दम॑ह-मा॒ममृ॑त यो॒नौ । सूर्ये॑ ज्योति॒षि जु॑होमि स्वाहा ॥ 32.1

4.29 प्रणवस्य ऋष्यादि विवरणं

T.A.6.33.1

ओ॒मित्ये॒काक्ष॑रं ब्र॒ह्म । अ॒ग्नि॒र्दे॒वता॑ ब्र॒ह्म इ॒त्यार्षं॑ ।
गा॒य॒त्रं छ॒न्दं पर॑मा॒त्मं स॒रूपं॑ । सा॒युज्यं॑ वि॒नियोगं॑ ॥ 33.1

4.30 गायत्र्यावाहन मन्त्राः

T.A.6.34.1

आ॒या॒तु वर॑दा दे॒वी अ॒क्षरं॑ ब्र॒ह्म सं॒मितं॑ ।
गा॒य॒त्रीं छ॒न्द॒सां मा॒तेदं॑ ब्र॒ह्म जु॑षस्व मे । 34.1

यद॒ह्नात् कुरु॑ते पा॒पं तद॒ह्नात् प्र॒तिमु॑च्यते ।
यद् रा॒त्रिया॑त् कुरु॑ते पा॒पं तद् रा॒त्रिया॑त् प्र॒तिमु॑च्यते ।
सर्व॑ वर्णे॒ महा॑दे॒वि स॒न्ध्या वि॒द्ये सर॑स्वति ॥ 34.2

T.A.6.35.1

ओ॒जो॒ऽसि स॒हो॒ऽसि ब॒लम॑सि भ्रा॒जो॒ऽसि दे॒वानां॑ धा॒मना॑मा॒ऽसि
वि॒श्वम॑सि वि॒श्वायुः॑ सर्व॑मसि सर्वा॒यु-र॒भिभू॑रों गा॒य॒त्री-मा॒वा॒हया॑मि
सा॒वि॒त्री-मा॒वा॒हया॑मि सर॑स्वती-मा॒वा॒हया॑मि छ॒न्दर्षी॑-ना॒वा॒हया॑मि
श्रि॒य-मा॒वा॒हया॑मि गा॒य॒त्रिया॑ गा॒य॒त्री छ॒न्दो वि॒श्वामि॑त्र

ऋषिः सविता देवताऽग्निर्मुखं ब्रह्मा शिरो विष्णुर् हृदयं रुद्रः
शिखा पृथिवीयोनिः प्राणापान-व्यानोदान-समाना सप्राणा श्वेतवर्णा
साङ्ख्यायन-सगोत्रा गायत्री चतुर्विंशत्यक्षरा त्रिपदा
षट्कुक्षिः पञ्च शीर्षोपनयने विनियोग, 35.1

ओं भूः । ओं भुवः । ओं सुवः । ओं महः । ओं जनः ।
ओं तपः । ओं सत्यं । ओं तथ् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ।
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

ओमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरो ॥ 35.2

4.31 गायत्री उपस्थान मन्त्राः

T.A.6.36.1

उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वत मूर्द्धनि ।
ब्राह्मणेभ्यो-ऽभ्यनुज्ञाता गच्छ देवि यथासुखं ॥ 36.1

स्तुतो मया वरदा वेदमाता प्रचोदयन्ती पवने द्विजाता ।
आयुः पृथिव्यां द्रविणं ब्रह्मवर्चसं मह्यं दत्त्वा प्रजातुं
ब्रह्मलोकं ॥ 36.2

4.32 आदित्यदेवता मन्त्रः

T.A.6.37.1

घृ॒णिः॑ सू॒र्य आ॒दि॒त्यो न प्र॒भा-वा॒त्यक्ष॑रं । मधु॑क्षरन्ति तद् र॒सं ।
स॒त्यं वै तद् र॒स-मा॒पो ज्योती॑र॒सोऽमृतं॑ ब्र॒ह्म भू॑र्भुव॒स्सुव॑रो ॥ 37.1

4.33 त्रिसुपर्णमन्त्राः

T.A.6.38.1

ब्र॒ह्म मे॒तु मां॑ । मधु॑ मे॒तु मां॑ । ब्र॒ह्म-मे॒व मधु॑ मे॒तु मां॑ ॥
यास्ते॑ सोम प्र॒जाव॒त्सो-ऽभि॑सो अ॒हं । दुःष्व॑प्न॒हन् दु॑रु॒ष्षह॑ ।
यास्ते॑ सोम प्रा॒णाऽस्तान् जु॑होमि ॥
त्रि॒सुपर्ण॑ मया॒चितं ब्रा॒ह्म॒णाय॑ दद्यात् । ब्र॒ह्म॒ह॒त्यां वा ए॒ते घ्न॑न्ति ।
ये ब्रा॒ह्म॒णा-स्त्रि॒सुपर्ण॑ प॒ठन्ति॑ । ते सोमं प्राप्नुवन्ति ।
आ॒स॒ह॒स्रात् पं॒क्तिं पु॑नन्ति । ओं ॥ 38.1

T.A.6.39.1

ब्र॒ह्म मे॒धया॑ । मधु॑ मे॒धया॑ । ब्र॒ह्ममे॒व मधु॑ मे॒धया॑ ।
अद्या॑ नो देव स॒वितः प्र॒जाव॒त्स॒ावीः सौ॑भ॒गं ।
परा॑ दुःष्व॑प्निय॒ सुव॑ ।
वि॒श्वानि॑ देव स॒वितर् दु॑रि॒तानि॑ परा॒सुव॑ । यद् भ॒द्रं तन्म॑ आ॒सुव॑ ॥ 39.1
मधु॑वा॒ता ऋ॒ताय॑ते मधु॑क्षरन्ति सि॒न्धवः॑ । माद॑ध्वी॒र्नः स॒न्त्वोष॑धीः ॥ 39.2

मधु॑नक्त॑ मु॒तोष॑सि॒ मधु॑मत् पार्थि॑वꣳ रजः॑ । मधु॑द्यौरस्तु नः पि॒ता ॥ 39.3

मधु॑मान्नो॒ वन॑स्पति॒र् मधु॑माꣳ अस्तु॒ सूर्यः॑ ।

माद॑ध्वी॒ गावो॑ भवन्तु नः ॥ 39.4

य इ॒मं त्रि॑सुप॒र्ण-म॑याचि॒तं ब्रा॒ह्म॒णाय॑ दद्यात् ॥ 39.5

भ्रू॒णह॑त्यांँ॒ वा ए॒ते घ्न॑न्ति । ये ब्रा॒ह्म॒णा-स्त्रि॑सुप॒र्णं प॑ठन्ति ॥ 39.6

ते सो॒मं प्रा॑प्नुवन्ति । आ॒सह॑स्रात् पं॒क्तिं पु॑नन्ति । ओं ॥ 39.7

T.A.6.40.1

ब्र॒ह्म मे॒धवा॑ । मधु॑ मे॒धवा॑ । ब्र॒ह्ममे॒व मधु॑ मे॒धवा॑ ॥ 40.1

ब्र॒ह्मा दे॒वानांँ॑ पद॒वीः क॑वी॒ना-मृ॑षि॒र् वि॒प्रा॒णां म॑हि॒षो मृ॒गाणांँ॑ ।

श्ये॒नो गृ॑द्घ्रा॒णाꣳ स्व॑धि॒तिर् व॑ना॒नाꣳ सो॒मः प॑वि॒त्र-म॑त्ये॒ति रे॑भन् ॥ 40.2

हꣳसः॑ शु॒चिष॑द् वसु॒रन्त॑रि॒क्ष स॑ब्धो॒ता-वे॑दिष-दति॒थिर् दु॑रो॒णस॑त् ।

नृ॑ष॒द्वर॑-स॒दृ॒त-स॑द् व्यो॒म-स॑द॒ब्जा- गो॒जा ऋ॑त॒जा

अ॒द्रि॒जा ऋ॑तं बृ॒हत् ॥ 40.3

ऋ॒चे॒त्वा रु॒चे॒त्वा स॑मि॒थ् स्र॑वन्ति स॒रितो॑ न धे॒नाः ।

अ॒न्तर्. हृ॒दा म॑न॒सा पू॒यमा॑नाः ।

घृ॒तस्य॑ धा॒रा अ॒भिचा॑क॒शीमि॑ ।

हि॒र॒ण्ययो॑ वे॒तसो॑ म॒द्ध्य आ॑सां ॥ 40.4

तस्मि॑न्त् सु॒पर्णो॑ म॒धुकृ॑त् कु॒लायी॑ भ॒जन्नास्ते॑ म॒धु दे॒वता॑भ्यः ।

तस्या॑स॒ते ह॒रयः॑ स॒प्तती॑रे स्व॒धां दु॒हाना॑ अ॒मृत॑स्य॒ धारां॑ ॥ 40.5

य इ॒दं त्रि॑सु॒पर्ण-म॑याचि॒तं ब्रा॑ह्म॒णाय॑ द॒द्यात् ।

वी॒र॒ह॒त्यां वा॑ ए॒ते घ्न॑न्ति । ये ब्रा॒ह्म॒णा-स्त्रि॑सु॒पर्णं प॑ठन्ति ।

ते सो॒मं प्राप्नु॑वन्ति । आ॒स॒ह॒स्रात् प॑न्ति पु॒नन्ति॑ । ओं ॥ 40.6

4.34 मे॒धा सू॒क्तं

T.A.6.41.1

मे॒धादे॒वी जु॑ष॒माणा न॑ आ॒गाद् वि॒श्वाची॑ भ॒द्रा सु॑म॒नस्य॑मा॒ना ।

त्वया॑ जु॒ष्टा नु॒दमा॑ना दु॒रुक्ता॑न् बृ॒हद्व॑दे॒म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ ॥

त्वया॑ जु॒ष्ट ऋ॒षिर् भ॑वति दे॒वि त्वया॑ ब्र॒ह्मा ऽऽग॑तश्रीरु॒त त्वया॑ ।

त्वया॑ जु॒ष्टश्चि॒त्रं वि॑न्दते व॒सु सा नो॑ जु॒षस्व॒ द्र॒वि॒णो न॑मे॒धे ॥ 41.1

T.A.6.42.1

मे॒धां म॒ इन्द्रो॑ द॒दातु॑ मे॒धां दे॒वी सर॑स्वती ।

मे॒धां मे॒ अ॒श्विना॑-वु॒भावा॑ध॒त्तां पु॑ष्कर॒स्रजा॑ ॥

अ॒प्स॒रा॒सु॒ च॒ या॒ मे॒धा॒ ग॒न्ध॒र्वेषु॑ च॒ यन्म॑नः ।

दै॒वीं॑ मे॒धा॒ सर॑स्वती सा मां मे॒धा॒ सुर॑भिर् जुषता॒ स्वाहा॑ ॥ 42.1

T.A.6.43.1

आ॒मां॑ मे॒धा॒ सुर॑भिर् वि॒श्वरू॑पा हि॒र॒ण्यव॑र्णा जगती जग॒म्या॒ ।

ऊ॒र्ज॒स्वती॑ पयसा पि॒न्वमा॑ना सा मां मे॒धा॒ सु॒प्रती॑का जुषन्तां ॥ 43.1

T.A.6.44.1

म॒यि॑ मे॒धां॑ म॒यि॑ प्र॒जां॑ म॒य्यग्नि॑स्तेजो दधातु म॒यि॑ मे॒धां॑ म॒यि॑ प्र॒जां॑
म॒यीन्द्र॑ इन्द्रि॒यं॑ दधातु म॒यि॑ मे॒धां॑ म॒यि॑ प्र॒जां॑ म॒यि॑ सूर्यो॑ भ्राजो
दधातु ॥ 44.1

4.35 मृत्युनिवारण मन्त्राः

T.A.6.45.1

अ॒पैतु॑ मृ॒त्यु-र॒मृत॑न्न आ॒गन् वैव॑स्वतो नो अ॒भय॑ङ्क॒णोतु॑ ।

पर्णं॑ व॒नस्प॑ते-रिवा॒भिनः॑ शी॒यता॑ र॒यिः स॑च॒तान्नः॑ श॒चीप॑तिः ॥ 45.1

T.A.6.46.1

परं॑ मृ॒त्यो अ॒नु॒ परे॑हि पन्थां॑ य॒स्तेस्व॑ इ॒तरो॑ दे॒वया॑नात् ।

चक्षु॑ष्मते शृ॒ण्वते॑ ते ब्रवीमि॒ मानः॑ प्र॒जा री॑रिषो मोत वी॒रान् ॥ 46.1

T.A.6.47.1

वा॒तं प्रा॑णं म॒नसान्वा॑रभामहे प्र॒जाप॑तिं यो भुव॒नस्य॑ गो॒पाः ।

स॒नो मृ॒त्यो स्त्रा॑यतां पा॒त्वह॑सो ज्यो॒ग् जी॒वा ज॒राम॑शीमहि ॥ 47.1

T.A.6.48.1

अमु॒त्रभू॒याद॒ध य॒द्यम॒स्य बृ॒हस्प॑ते अ॒भि॒शस्ते॑र मु॒ञ्चः ।
प्र॒त्यौ॒हता-म॒श्विना॑ मृ॒त्यु-म॒स्माद् दे॒वाना॑म॒ग्ने भि॒षजा॑ श॒चीभिः॑ ॥ 48.1

T.A.6.49.1

हरि॑ꣳ ह॒रन्त- म॒नुय॑न्ति दे॒वा वि॒श्वस्ये॑शानं वृष॒भं म॒तीनां॑ ।
ब्र॒ह्मस॑रूपम॒नु मे॒दमा॒गा-द॒यनं॑ मा वि॒वधी॑र् वि॒क्रम॑स्व ॥ 49.1

T.A.6.50.1

श॒ल्कैर॑ग्नि-मि॒न्धान॑ उ॒भौ लो॒कौ स॒नेम॑हं ।
उ॒भयो॑ लो॒कयार्. ऋ॒ध्वाऽति॑ मृ॒त्युं त॒राम्य॑हं ॥ 50.1

T.A.6.51.1

मा छि॒दो मृ॒त्यो मा व॑धीर् मा मे ब॒लं वि॑वृ॒हो मा प्र॑मोषीः ।
प्र॒जां मा मे॑ री॒रिष॑ आ॒युरु॒ग्र नृ॒चक्ष॑सं त्वा ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ ॥ 51.1

T.A.6.52.1

मा नो॑ म॒हान्त॑मु॒त मा नो॑ अ॒र्भकं॑ मा न उ॒क्षन्त॑मु॒त मा न॑ उ॒क्षितं॑ ।
मा नो॑ व॒धीः पि॒तरं॑ मो॒त मा॒तरं॑ प्रि॒या मा न॑स्त॒नुवो॑ रु॒द्र री॒रिषः॑ ॥ 52.1

T.A.6.53.1

मा न॑स्तो॒के त॒नये॑ मा न आ॒युषि॑ मा नो गो॒षु मा नो॑ अ॒श्वेषु॑ री॒रिषः॑ ।
वी॒रा॒न्मा नो॑ रु॒द्र भा॒मितो॑व॒धीर्-ह॒विष्म॑न्तो नम॒सा वि॒धेम॑ ते ॥ 53.1

4.36 प्रजापति-प्रार्थना मन्त्रः

T.A.6.54.1

प्र॒जाप॑ते न त्वदे॒ता-न्य॑न्यो वि॒श्वा जा॒तानि॑ परि॒ता ब॑भूव ।
यत् का॒मास्ते जुहु॑मस्तन्नो अस्तु व॒यꣳ स्या॑म प॒तयो र॑यी॒णां ॥ 54.1

4.37 इन्द्रप्रार्थना मन्त्रः

T.A.6.55.1

स्व॒स्ति॒दा वि॒शस्प॑तिर् वृ॒त्रहा वि॒मृ॒धो व॑शी ।
वृ॒षेन्द्रः॑ पु॒र ए॒तु न॑स्स्व॒स्ति॒दा अ॑भयं क॒रः ॥ 55.1

4.38 मृत्युञ्जय मन्त्राः

T.A.6.56.1

त्र्य॑ंबकं य॒जाम॑हे सु॒गन्धिं पु॒ष्टि॒वर्द्ध॑नं ।
उ॒र्वारु॑कमि॒व ब॑न्ध॒नान्-मृ॒त्योर् मु॑क्षी॒य माऽमृ॑तात् ॥ 56.1

T.A.6.57.1

ये ते स॒हस्र॑म॒युतं पा॑शा मृ॒त्यो म॑र्त्या॒य ह॑न्त॒वे ।
ता॒न् य॒ज्ञस्य॑ मा॒यया॑ सर्वा॒नव॑ य॒जाम॑हे ॥ 57.1

T.A.6.58.1

मृ॒त्यवे॑ स्वाहा मृ॒त्यवे॑ स्वाहा ॥ 58.1

4.39 पापनिवारका मन्त्राः

T.A.6.59.1

दे॒वकृ॑तस्यै॒नसो॑ ऽव॒यज॑नम॒सि स्वाहा॑ ।
म॒नुष्य॑कृ॒तस्यै॒नसो॑ ऽव॒यज॑नम॒सि स्वाहा॑ ।

पितृ॑कृत॒स्यै॑नसो ऽव॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 आ॒त्म॒कृत॒स्यै॑नसो ऽव॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 अ॒न्य॒कृत॒स्यै॑नसो ऽव॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 अ॒स्मत्कृत॒स्यै॑नसो ऽव॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 यद्वि॒वा च॒ नक्तं॑ चैनश्च॒कृ॒म तस्या॑व॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 यथ् स्व॒प॒न्तश्च॑ जाग्र॒त-श्चैनश्च॑-कृ॒म तस्या॑व॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 यथ् सु॒षु॒प्तश्च॑ जाग्र॒त-श्चैनश्च॑-कृ॒म तस्या॑व॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 यद् वि॒द्वाꣳसश्चा॑ वि॒द्वाꣳसश्चैनश्च॑-कृ॒म तस्या॑व॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥
 ए॒नस॑ ए॒नसो॑व॒य॒ज॒न॒म॒सि॒ स्वाहा॑ ॥ 59.1

4.40 वसु-प्रार्थना मन्त्रः

T.A.6.60.1

यद्वो॑ दे॒वाश्च॒कृ॒म जिह्वा॑ गु॒रु॒म॒न॒सो वा॒ प्र॒यु॒ती दे॒व हे॒ड॒नं ।
 अ॒रा॒वा॒यो नो॑ अ॒भि॒दु॒च्छु॒ना॒य॒ते तस्मिन्॑ तदे॒नो व॒स॒वो
 नि॒धे॒त॒न॒ स्वाहा॑ ॥ 60.1

4.41 कामोऽकार्षीत् – मन्युरकार्षीत् मन्त्रः

T.A.6.61.1

कामो॑ऽकार्षी॒न् न॒मो न॒मः ।
 कामो॑ऽकार्षीत् कामः करोति नाहं करोमि कामः कर्त्ता नाहं

कर्त्ता कामः कारयिता नाहं कारयिता एष ते काम
कामाय स्वाहा ॥ 61.1

T.A.6.62.1

मन्युरकार्षीन् नमो नमः ।

मन्युरकार्षीन् मन्युः करोति नाहं करोमि मन्युः कर्त्ता नाहं कर्त्ता मन्युः
कारयिता नाहं कारयिता एष ते मन्यो मन्यवे स्वाहा ॥ 62.1

4.42 विरजा होम मन्त्राः

T.A.6.63.1

तिलाञ्जुहोमि सरसाञ् सपिष्टान् गन्धार मम चित्ते रमन्तु स्वाहा ॥ 63.1

गावो हिरण्यं धनमन्नपानञ् सर्वेषाञ् श्रियै स्वाहा ॥ 63.2

श्रियञ्च लक्ष्मिञ्च पुष्टिञ्च कीर्तिं चा नृण्यतां ।

ब्रह्मण्यं बहुपुत्रतां । श्रद्धामेधे प्रजाः सन्ददातु स्वाहा ॥ 63.3

T.A.6.64.1

तिलाः कृष्णा-स्तिलाः श्वेता-स्तिलाः सौम्या वशानुगाः ।

तिलाः पुनन्तु मे पापं यत्किञ्चिद् दुरितं मयि स्वाहा ॥ 64.1

चोरस्यान्नं नवश्राद्धं ब्रह्महा गुरुतल्पगः ।

गोस्तेयञ् सुरापानं भ्रूणहत्या तिला शान्तिञ् शमयन्तु स्वाहा ॥ 64.2

श्रीश्च लक्ष्मीश्च पुष्टीश्च कीर्तिं॑ चा नृ॒ण्यतां॑ । ब्रह्म॑ण्यं बहु॒पु॒त्रतां॑ ।

श्रद्धा॑मेधे प्र॒ज्ञातु॑ जा॒तवे॒दः सं॒ददा॑तु स्वा॒हा ॥ 64.3

T.A.6.65.1

प्रा॒णापा॒न-व्या॒नोदा॒न-समा॒ना मे शु॒द्ध्यन्तां॑
ज्योति॑-र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॑ स्वा॒हा ॥ 65.1

वाङ्-मन॑-श्चक्षुः-श्रो॒त्र-जिह्वा॑-घ्रा॒ण-रेतो॑-बु॒द्ध्याकू॑तिः सङ्कल्पा
मे शु॒द्ध्यन्तां॑ ज्योति॑-र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॑ स्वा॒हा ॥ 65.2

त्वक्-चर्म॑-मा॒स-रु॒धिर-मे॒दो-मज्जा॑-स्नाय॒वो-ऽस्थी॑नि
मे शु॒द्ध्यन्तां॑ ज्योति॑-र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॑ स्वा॒हा ॥ 65.3

शि॒रः पा॒णि पा॒द पा॒र्श्व पृ॒ष्ठो-रू॒दर॑-जङ्घ॑-शि॒श्जोप॑स्थ पाय॒वो
मे शु॒द्ध्यन्तां॑ ज्योति॑-र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॑ स्वा॒हा ॥ 65.4

उत्तिष्ठ॑ पु॒रुष॑ ह॒रित॑-पि॒ङ्गल॑ लोहि॒ताक्षि॑ दे॒हि दे॒हि द॒दाप॑यिता
मे शु॒द्ध्यन्तां॑ ज्योति॑-र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॑ स्वा॒हा ॥ 65.5

T.A.6.66.1

पृथि॑व्याप स्तेजो वा॒यु-रा॒काशा॑ मे शु॒द्ध्यन्तां॑
ज्योति॑-र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॑ स्वा॒हा ॥ 66.1

शब्द-स्पर्श-रूपरस-गन्धा मे शुद्ध्यन्तां
ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयास७ स्वाहा ॥ 66.2

मनो-वाक्-काय-कर्माणि मे शुद्ध्यन्तां
ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा भूयास७ स्वाहा ॥ 66.3

अव्यक्तभावै-रहङ्कारैर् ज्योति-रहं विरजा विपाप्मा
भूयास७ स्वाहा ॥ 66.4

आत्मा मे शुद्ध्यन्तां ज्योति रहं विरजा विपाप्मा
भूयास७ स्वाहा ॥ 66.5

अन्तरात्मा मे शुद्ध्यन्तां ज्योति रहं विरजा विपाप्मा
भूयास७ स्वाहा ॥ 66.6

परमात्मा मे शुद्ध्यन्तां ज्योति रहं विरजा विपाप्मा
भूयास७ स्वाहा ॥ 66.7

क्षुधे स्वाहा । क्षुत्पिपासाय स्वाहा ।
विविद्व्यै स्वाहा । ऋग्विधानाय स्वाहा । कषौत्काय स्वाहा ॥ 66.8

क्षु॒त्पि॒पा॒सा॒म॒लं॑ ज्ये॒ष्ठाम॒ल॒क्ष्मी॒र् ना॒शया॒म्य॒हं ।

अ॒भू॒ति-म॒स॒मृ॒द्धिञ्च॒ सर्वा॑ (सर्वा) निर्णु॒द मे पा॒प्मान॑ स्वाहा ॥ 66.9

अ॒न्न॒म॒य-प्रा॒ण॒म॒य-म॒नो॒म॒य-वि॒ज्ञा॒न॒म॒य-मा॒न॒न्द॒म॒य-मा॒त्मा

मे शु॒द्ध्य॒न्तां॑ ज्यो॒ति॒र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॑ स्वाहा ॥ 66.10

4.43 वैश्वदेव मन्त्राः

T.A.6.67.1

अ॒ग्नये॑ स्वाहा ॥ वि॒श्वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा ॥ ध्रु॒वाय॑ भू॒माय॑ स्वाहा ॥
ध्रु॒वक्षि॑तये स्वाहा ॥ अ॒च्यु॒तक्षि॑तये स्वाहा ॥ अ॒ग्नये॑ स्वि॒ष्टकृ॑ते स्वाहा ॥
ध॒र्माय॑ स्वाहा ॥ अ॒ध॒र्माय॑ स्वाहा ॥ अ॒द्भ्यः॑ स्वाहा ॥

ओ॒ष॒धि॒व॒न॒स्प॒ति॒भ्यः॑ स्वाहा ॥ 67.1

T.A.6.67.2

र॒क्षो॒दे॒व॒ज॒ने॒भ्यः॑ स्वाहा ॥
गृ॒ह्या॒भ्यः॑ स्वाहा ॥ अ॒व॒सा॒ने॒भ्यः॑ स्वाहा ॥ अ॒व॒सा॒न॒प॒ति॒भ्यः॑ स्वाहा ॥
स॒र्व॒भू॒ते॒भ्यः॑ स्वाहा ॥ का॒माय॑ स्वाहा ॥ अ॒न्त॒रि॒क्षा॒य॑ स्वाहा ॥
य॒दे॒ज॒ति॒ ज॒ग॒ति॒ य॒च्च॑ चे॒ष्ट॒ति॒ ना॒म्नो॑ भा॒गोऽयं॑ ना॒म्ने॒ स्वाहा॑ ॥
पृ॒थि॒व्यै॑ स्वाहा ॥ अ॒न्त॒रि॒क्षा॒य॑ स्वाहा ॥ 67.2

T.A.6.67.3

दिवे॑ स्वाहा॑ । सूर्या॑य स्वाहा॑ । चन्द्र॑मसे स्वाहा॑ । नक्ष॑त्रेभ्यः स्वाहा॑ ।
 इन्द्रा॑य स्वाहा॑ । बृह॑स्पतये स्वाहा॑ । प्रजा॑पतये स्वाहा॑ ।
 ब्रह्म॑णे स्वाहा॑ । स्वधा॑ पितृ॑भ्यः स्वाहा॑ ।
 नमो॑ रुद्रा॑य पशु॑पतये स्वाहा॑ । 67.3

T.A.6.67.4

देवे॑भ्यः स्वाहा॑ । पितृ॑भ्यः स्वधा॑ऽस्तु । भू॒तेभ्यो॑ नमः॑ ।
 मनु॑ष्येभ्यो हन्ता॑ । प्रजा॑पतये स्वाहा॑ । परमे॑ष्ठिने स्वाहा॑ ॥
 यथा॑ कूपः॑ शत॑धारः सहस्र॑धारो अक्षि॑तः ।
 ए॒वा मे॑ अस्तु॑ धान्य॑ सहस्र॑धार-मक्षि॑तं । धन॑धान्यै स्वाहा॑ ॥
 ये भू॒ताः प्रच॑रन्ति दि॒वान॑क्तं बलि॑-मिच्छ॑न्तो वि॒तुद॑स्य प्रे॒ष्याः ( ) ।
 तेभ्यो॑ बलि॑ं पु॒ष्टिका॑मो ह॒रामि॑ मयि॒ पुष्टि॑ं पु॒ष्टिप॑तिर् दधातु॑
 स्वाहा॑ ॥ 67.4

(ओष॑धिव॒नस्प॑तिभ्यः स्वाहा॑ – ऽन्तरि॑क्षाय स्वाहा॑ – नमो॑ रुद्रा॑य
 पशु॑पतये स्वाहा॑ – वि॒तुद॑स्य प्रे॒ष्या एकं॑ च) (A67)

T.A.6.68.1

ओं तद् ब्र॒ह्म । ओं तद् वा॒युः । ओं तदा॑त्मा । ओं तथ् स॒त्यं ।
 ओं तथ् स॒र्वं । ओं तत् पु॒रोर् नमः॑ ॥ 68.1

अ॒न्तश्च॑रति॒ भू॒तेषु॑ गु॒हायां॑ वि॒श्व मूर्ति॑षु ।

त्वं य॑ज्ञस्त्वं व॑षट्कारस्त्व-मि॒द्रस्त्व॑ रु॒द्रस्त्वं-वि॑ष्णुस्त्वं

ब्र॒ह्मत्वं॑ प्र॒जाप॑तिः ।

त्वं तदा॑प॒ आपो॑ ज्योती॒रसोऽमृतं॑ ब्र॒ह्म भूर्भुव॑स्सुव॒रो ॥ 68.2

4.44 प्राणाहुति मन्त्राः

T.A.6.69.1

श्रद्धा॑यां प्रा॒णे नि॒विष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।

श्रद्धा॑याम॒पाने॑ नि॒विष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।

श्रद्धा॑यां व्या॒ने नि॒विष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।

श्रद्धा॑यामु॒दाने॑ नि॒विष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।

श्रद्धा॑यां स॒माने॑ नि॒विष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।

ब्र॒ह्मणि॑ म आ॒त्माऽमृत॑त्वाय ॥ 69.1

अ॒मृतो॑प॒स्तर॑णमसि ॥ 69.2

श्रद्धा॑यां प्रा॒णे नि॒विष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।

शिवो॑ मा वि॒शाप्र॑दाहाय । प्रा॒णाय॑ स्वाहा ॥

श्रद्धा॑याम॒पाने॑ नि॒विष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।

शिवो॑ मा वि॒शाप्र॑दाहाय । अ॒पानाय॑ स्वाहा ॥

श्रद्धायां॑ व्या॒ने नि॒विष्टो॑ऽमृतं॑ जुहोमि ।
 शिवो॑ मा॒ विशा॑प्रदाहाय । व्या॒नाय॑ स्वाहा ॥
 श्रद्धाया॑-मु॒दाने॑ नि॒विष्टो॑ऽमृतं॑ जुहोमि ।
 शिवो॑ मा॒ विशा॑प्रदाहाय । उ॒दानाय॑ स्वाहा ॥
 श्रद्धाया॑ꣳ समा॒ने नि॒विष्टो॑ऽमृतं॑ जुहोमि ।
 शिवो॑ मा॒ विशा॑प्रदाहाय । समा॒नाय॑ स्वाहा ॥
 ब्रह्म॑णि म आ॒त्माऽमृत॑त्वाय ॥ 69.3

अ॒मृता॑पि॒धानम॑सि ॥ 69.4

4.45 भुक्तान्नाभिमन्त्रण मन्त्राः

T.A.6.70.1

श्रद्धायां॑ प्रा॒णे नि॒विश्या॑ऽमृतं॑ हु॒तं । प्रा॒ण-मन्त्रे॑नाप्यायस्व ।
 श्रद्धाया॑मपा॒ने नि॒विश्या॑ऽमृतं॑ हु॒तं । अ॒पा॒न-मन्त्रे॑नाप्यायस्व ।
 श्रद्धायां॑ व्या॒ने नि॒विश्या॑ऽमृतं॑ हु॒तं । व्या॒न-मन्त्रे॑नाप्यायस्व ।
 श्रद्धाया॑-मु॒दाने॑ नि॒विश्या॑ऽमृतं॑ हु॒तं । उ॒दा॒न-मन्त्रे॑नाप्यायस्व ।
 श्रद्धाया॑ꣳ समा॒ने नि॒विश्या॑ऽमृतं॑ हु॒तं ।
 समा॒न-मन्त्रे॑नाप्यायस्व ॥ 70.1

4.46 भोजनान्ते आत्मानुसन्धान मन्त्रः

T.A.6.71.1

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽङ्गुष्ठञ्च समाश्रितः ।

ईशः सर्वस्य जगतः प्रभुः प्रीणाति विश्वभुक् ॥ 71.1

4.47 अवयवस्वस्थता प्रार्थना मन्त्रः

T.A.6.72.1

वाङ्म आसन् । नसोः प्राणः । अक्ष्यो-श्चक्षुः । कर्णयोः श्रोत्रं ।

बाहुवोर् बलं । ऊरुवो-रोजः । अरिष्टा विश्वान्यङ्गानि तनूः ।

तनुवा मे सह नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥ 72.1

4.48 इन्द्र सप्तरषि संवाद मन्त्रः

T.A.6.73.1

वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।

अपद्ध्वान्त-मूर्णुहि पूर्धिचक्षुर् मुमुग्ध्यस्मान्

निधयेऽवबद्धान् ॥ 73.1

4.49 हृदयालंभन मन्त्रः

T.A.6.74.1

प्राणानां ग्रन्थिरसि रुद्रो मा विशान्तकः ।

तेनान्नेना-प्यायस्व ॥ 74.1

4.50 देवता प्राणनिरूपण मन्त्रः

T.A.6.75.1

नमो रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे पाहि ॥ 75.1

4.51 अग्नि स्तुति मन्त्रः

T.A.6.76.1

त्वमग्ने॑ द्यु॒भि-स्त्वमा॑शु-शु॒क्षणि-स्त्वम॑द्भ्य-स्त्वम॑श्मनस्परि॑ ।
 त्वं॑ व॒नेभ्य॑-स्त्वमो॑षधीभ्य॑-स्त्वं नृ॒णां नृप॑ते जायसे शुचिः॑ ॥ 76.1

4.52 अभीष्ट याचना मन्त्रः

T.A.6.77.1

शिवे॑न मे सन्तिष्ठ॑स्व स्यो॒नेन॑ मे सन्तिष्ठ॑स्व सुभू॒तेन॑ मे सन्तिष्ठ॑स्व
 ब्रह्म॑वर्च॒सेन॑ मे सन्तिष्ठ॑स्व यज्ञ॑स्यर्धि॒ मनु॑ सन्तिष्ठ॑स्वोप॒ ते
 यज्ञ॑ नम॒ उप॒ ते नम॒ उप॒ ते नमः॑ ॥ 77.1

4.53 पर तत्त्व निरूपणं

T.A.6.78.1

सत्यं॑ परं॒ पर॑ꣳ सत्य॑ꣳ सत्ये॒न न सु॑वर्गा-ल्लो॒काच्च्य॑वन्ते
 कदा॑चन स॒ताꣳ हि सत्यं॑ तस्मा॑त् सत्ये॒ रम॑न्ते, (78.1)

तप॑ इति॒ तपो॑ नान॒शना॑त् परं॒ य॒दिधि॑ परं॒ तप॑स्तद् दुध॒र्षं
 तद् दु॒राध॒र्षं तस्मा॑त् तप॑सि रम॑न्ते, (78.2)

दम॑ इति॒ निय॑तं ब्रह्म॑चा॒रिण॑-स्तस्मा॑द् दमे॒ रम॑न्ते, (78.3)

शम॑ इत्य॒रण्ये॑ मु॒नय॑-स्तस्मा॑च्छमे॒ रम॑न्ते, (78.4)

दानमि॒ति॒ सर्वा॑णि॒ भू॒ता॒नि॒ प्र॒श॑ञ्सन्ति॒ दाना॑न्नाति॒ दु॒श्च॒रं॒
तस्मा॑द् दाने॑ रमन्ते, (78.5)

धर्म॑ इति॒ धर्मे॑ण॒ सर्व॑मिदं॒ परि॑गृहीतं॒ धर्मा॑न्नाति॒ दु॒ष्क॒रं॒
तस्मा॑द् -धर्मे॑ रमन्ते, (78.6)

प्र॒जन॑ इति॒ भू॒या॑ञ्स-स्तस्मा॑द् भूयि॑ष्ठाः प्रजा॑यन्ते॒ तस्मा॑द् भूयि॑ष्ठाः
प्र॒जन॑ने रमन्ते, (78.7)

ऽग्नय॑ इत्या॒ह॒ तस्मा॑-द॒ग्नय॑ आधा॒तव्या॑ अ॒ग्नि॒हो॒त्र-मि॒त्या॒ह॒
तस्मा॑-द॒ग्नि॒हो॒त्रे रमन्ते, (78.8)

य॒ज्ञ इति॑ य॒ज्ञो हि॑ दे॒वा स्तस्मा॑द् य॒ज्ञे रमन्ते, (78.9)

मा॒न॒स-मि॒ति॒ वि॒द्वा॑ञ्स-स्तस्मा॑द् वि॒द्वा॑ञ्स ए॒व मा॒न॒से रमन्ते, (78.10)

न्या॒स इति॑ ब्र॒ह्मा ब्र॒ह्मा हि॑ परः॒ परो॑ हि ब्र॒ह्मा ता॒नि वा॑ ए॒तान्य॑व॒राणि॒
परा॑ञ्सि॒ न्या॒स ए॒वात्य॑रेचयद् य ए॒वं वैदे॑त्युपनिषत् ॥ (78.11)

4.54 ज्ञान साधन निरूपणं

T.A.6.79.1

प्रा॒जा॒प॒त्यो॒ हा॒रु॒णिः॑ सु॒पर्णे॑यः प्र॒जा॒प॒तिं॑ पि॒तर॒-मु॒प॒स॒सार॒ किं॑
भग॒व॒न्तः॑ प॒र॒मं॑ व॒द॒न्तीति॑ तस्मै॒ प्रो॒वाच॑, (79.1)

स॒त्येन॑ वा॒यु॒रावा॑ति स॒त्ये-ना॑दि॒त्यो रो॑चते दि॒वि स॒त्यं वा॒चः॑ प्र॒तिष्ठा॑
स॒त्ये स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒त् स॒त्यं प॒र॒मं व॒द॒न्ति, (79.2)

तप॑सा दे॒वा दे॒वता॑-म॒ग्र आ॒यन् तप॑स॒र्षयः॑ सु॒व॒र॒न्व-वि॒न्दन् तप॑सा
स॒प॒त्नान् प्र॑णु॒दा-मा॑राती स्तप॑सि स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒त् तपः॑
प॒र॒मं व॒द॒न्ति, (79.3)

द॒मेन॑ दा॒न्ताः कि॒ल्बिष॑-मव॒धून्व॑न्ति द॒मेन॑ ब्र॒ह्म॒चा॒रिणः॑ सु॒व॒र॒गच्छ॑न्
द॒मो भू॒तानां॑ दु॒राध॑र्षं द॒मे स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒द् द॒मः॑
प॒र॒मं व॒द॒न्ति, (79.4)

श॒मेन॑ शा॒न्ताः शि॒व-मा॑चर॑न्ति श॒मेन॑ ना॒कं मु॒नयो॑-ऽन्व॑वि॒न्दन् छ॒मो
भू॒तानां॑ दु॒राध॑र्षं छ॒मे स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒च्छ॒मः प॒र॒मं व॒द॒न्ति, (79.5)

दानं यज्ञानां वरूथं दक्षिणा लोके दातारं सर्व भूतान्युपजीवन्ति
दानेनाराती-रपानुदन्त दानेन द्विषन्तो मित्रा भवन्ति दाने सर्व प्रतिष्ठितं
तस्माद् दानं परमं वदन्ति, (79.6)

धर्मो विश्वस्य जगतः प्रतिष्ठा लोके धर्मिष्ठं प्रजा उपसर्पन्ति धर्मेण
पाप-मपनुदति धर्मे सर्व प्रतिष्ठितं तस्माद् धर्मं परमं वदन्ति, (79.7)

प्रजननं वै प्रतिष्ठा लोके साधु प्रजाया स्तन्तुं-तन्वानः पितृणा
मनृणो भवति तदेव तस्या अनृणं तस्मात् प्रजननं परमं वदन्त्य, (79.8)

ग्नयो वै त्रयी विद्या देवयानः पन्था गार्हपत्य ऋक्-पृथिवी रथन्तर-
मन्वाहार् यपचनं यजुरन्तरिक्षं वामदेव्य माहवनीयः सामसुवर्गो
लोको बृहत्-तस्मा-दग्नीन् परमं वदन्त्य, (79.9)

ग्निहोत्रं सायं प्रातर् गृहाणां निष्कृतिः स्विष्टं सुहुतं यज्ञक्रतूनां
प्रायणं सुवर्गस्य लोकस्य ज्योति-स्तस्मा-दग्निहोत्रं
परमं वदन्ति, (79.10)

य॒ज्ञ इति॑ य॒ज्ञेन॑ हि दे॒वा दि॒वं ग॒ता य॒ज्ञेना॑सु॒रा-न॑पा॒नुद॑न्त य॒ज्ञेन॑
द्विष॑न्तो मि॒त्रा भ॑वन्ति य॒ज्ञे स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒द् य॒ज्ञं
प॒रमं॑ व॒दन्ति॑, (79.11)

मा॒नसं॑ वै प्रा॒जाप॑त्यं प॒वित्रं॑ मा॒नसे॑न॒ मन॑सा सा॒धु प॑श्यति मा॒नसा
ऋ॒षयः॑ प्र॒जा अ॑सृजन्त मा॒नसे॑ स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॒न्
मा॒नसं॑ प॒रमं॑ व॒दन्ति॑, (79.12)

न्या॒स इ॒त्याहु॑र् म॒नीषि॑णो ब्र॒ह्माणं॑ ब्र॒ह्मा वि॑श्वः क॒तमः
स्वयं॑भुः प्र॒जाप॑तिः स॒म्व॑त्स॒र इति॑, (79.13)

स॒म्व॑त्स॒रो ऽसा॑वादि॒त्यो य ए॒ष आ॑दि॒त्ये पु॑रुषः स
प॒रमे॑ष्टी ब्र॒ह्मा॒त्मा, (79.14)

याभि॑रादि॒त्य-स्त॑पति र॒श्मिभि॑स्ताभिः प॒र्जन्यो॑ वर्॒षति॑ प॒र्जन्ये॑-नौष॑धि-
व॒नस्प॑तयः प्र॒जाय॑न्त ओष॑धि-व॒नस्प॑तिभि-र॒न्नं भ॑वत्य॒न्नेन॑ प्रा॒णाः प्रा॒णैर्
ब॒लं ब॒लेन॑ तप-स्तप॑सा श्र॒द्धा श्र॒द्धया॑ मे॒धा मे॒धया॑ म॒नीषा॑ म॒नीष॑या म॒नो
म॒नसा॑ शा॒न्तिः शा॒न्त्या॑ चि॒त्तं चि॒त्तेन॑ स्मृ॒तिः स्मृ॒त्या स्मा॒रः स्मा॒रेण॑
वि॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञाने॑-ना॒त्मानं॑ वे॒दय॑ति तस्मा॒दन्नं॑ द॒दन्त् सर्वा॑ण्ये॒तानि॑

ददा-त्यन्नात् प्राणा भवन्ति भूतानां प्राणैर् मनो मनसश्च विज्ञानं विज्ञाना-
दानन्दो ब्रह्म योनिः, (79.15)

स वा एष पुरुषः पञ्चधा पञ्चात्मा येन सर्वमिदं प्रोतं पृथिवी
चान्तरिक्षं च द्यौश्च दिशश्चावान्तरदिशाश्च स वै सर्वमिदं जगत्स
सभूतं स भव्यं जिज्ञास क्लृप्त ऋतजा रयिष्ठा श्रद्धा सत्यो
महस्वान् तपसो परिष्ठाद्, (वरिष्ठाद्) (79.16)

ज्ञात्वा तमेवं मनसा हृदा च भूयो न मृत्यु-मुपयाहि विद्वान् (79.17)

तस्मा-न्यास-मेषां तपसा-मतिरिक्तमाहुर्, (79.18)

वसुरण्वो विभूरसि प्राणे त्वमसि सन्धाता ब्रह्मन् त्वमसि
विश्वधृतेजोदा स्त्वमस्यग्नि-रसि वर्चोदा-स्त्वमसि सूर्यस्य
द्युम्नोदा स्त्वमसि चन्द्रमस उपयामगृहीतोऽसि ब्रह्मणै
त्वा महस, (79.19)

ओमित्यात्मानं युञ्जीतैतद्वै महोपनिषदं देवानां गुह्यं य एवं वेद
ब्रह्मणो महिमान-माप्नोति तस्माद् ब्रह्मणो
महिमान-मित्युपनिषत् ॥ (79.20)

4.55 ज्ञानयज्ञः

T.A.6.80.1

तस्यै॒वं वि॒दुषो॑ य॒ज्ञस्या॒त्मा य॒जमानः॑-श्र॒द्धाप॒त्नी शरी॑र-मि॒द्धम॒मुरो॑
वेदि॑र् लो॒मानि॑ ब॒र्हिर् वे॒दः शि॒खा हृ॒दयं॑ यूपः॒ काम॑ आ॒ज्यं
म॒न्युः प॒शु-स्त॒पोऽग्नि॑र् द॒मः श॒मयि॑ता दक्षि॒णा-वा॒ग्घो॒ता प्रा॒ण
उ॒द्ग॒ता चक्षु॑रध्व॒र्युर् म॒नो ब्र॒ह्मा श्रो॒त्रम॒ग्नी-

द्याव॑द्धि॒यते॒ सा दी॒क्षा यद॑श्चाति॒ तद्ध॑वि॒र् यत्पि॑बति॒ तद॑स्य सोम॒पानं॑
य॒द्रम॑ते॒ तदु॒पस॒दो यथ् संच॑र-त्यु॒पवि॑श-त्यु॒त्तिष्ठ॑ते च स॒प्रव॑र्यो॒ यन्मुखं॑
तदा॑हवनी॒यो या व्या॑हति-राहु॒तिर् यद॑स्य वि॒ज्ञानं॑ तज्जु॒होति॑ यथ्सा॒यं
प्रा॒तर॑त्ति॒ तथ्स॑मि॒धं य॒त्प्रा॒तर् म॒द्ध्य॒न्दिन॑ सा॒यं च तानि॑ स॒वनानि॑
ये अ॒होरा॒त्रे ते द॑र्शपूर्ण॒मासौ येऽर्द्ध॑मा॒साश्च॑ मा॒साश्च॑ ते
चा॒तुर्मा॒स्यानि॑ य ऋ॒तव॑स्ते प॒शुब॑न्धा ये स॒वथ्स॑राश्च॒ परिव॑थ्स॒राश्च॑
तेऽह॑र्ग॒णाः सर्व॑वे॒दसं॑ वा ए॒तथ् स॒त्रं य॒न्म॒रणं॑ तद॒वभृ॑थ

ए॒तद्वै ज॑राम॒र्य-म॒ग्निहो॒त्रं स॒त्रं य॒ एवं वि॒द्वा-नु॒दग॑यने प्र॒मीय॑ते
दे॒वाना॑मे॒व म॒हिमा॑नं ग॒त्वा ऽऽदि॒त्यस्य॑ सा॒युज्यं॑
गच्छ॑त्यथ॒ यो दक्षि॑णे प्र॒मीय॑ते पि॒तृणा॑-मे॒व म॒हिमा॑नं ग॒त्वा च॒न्द्रम॑सः
सा॒युज्यं॑ स॒लो॒कता॑-मा॒प्नोत्ये॒तौ वै सूर्या॑ च॒न्द्रम॑सोर् म॒हिमा॑नौ ब्रा॒ह्मणो॑

वि॒द्वा-न॒भिज॑यति॒ तस्मा॑द् ब्र॒ह्म॑णो॒ म॒हि॒मा॒न॒मा॒प्नो॑ति॒ तस्मा॑द् ब्र॒ह्म॑णो॒
म॒हि॒मा॒न-मि॒त्यु॒प॒नि॒षत् ॥ 80.1

स॒ह ना॑ ववतु । स॒ह नौ॑ भुनक्तु । स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहै ।
ते॒ज॒स्वि॒ना व॑धी॒तम॑स्तु॒ मा वि॒द्विषा॑वहै ॥

॥ ओं॑ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

इति॑ महानारायणोपनिषत् समाप्ता

Prapaataka Korvai with starting Padams of 1 to 80 Anuvaakams :-

(अ॒म्भ॒स्यै॒कप॒ञ्चा॒शच्छ॒तं - जा॒तवे॒दसे॒ चतु॑र्द॒श - भू॒रन्नं॑ -
 भू॒र॒ग्नये॑ - भू॒र॒ग्नये॑ चै॒कमे॑कं - पा॒हि - पा॒हि च॒त्वारि॑ च॒त्वारि॑ -
 यश्छ॒न्दसां॑ द्वे - नमो॑ ब्र॒ह्मणे॑ - ऋ॒तं तपो॑ - यथा॑ वृ॒क्षस्यै॑क मे॒क -
 म॒णोर॑णीया॒ श्वतु॑स्त्रि॒ंशत् - स॒हस्र॑शी॒ष ष॑ट्त्रि॒ंशति॑ - रा॒दित्यो॑ वा
 ए॒ष - आ॒दित्यो॑ वै तेज॒ एक॑मे॒कं - नि॒धन॑प॒तये॒ त्रयो॑वि॒ंशतिः॑ -
 स॒द्योजा॑तं त्री॒णि - वा॒मदे॒वायै॑क - म॒घोरे॑भ्य - स्त॒त्पुरु॑षाय॒ द्वे द्वे॑ -
 ई॒शानो॑ - नमो॑ हि॒रण्य॑बा॒हव॒ एक॑मे॒क - मृ॒तं स॒त्यं द्वे॑ - सर्वा॑ वै च
 त्वा॒रि - क॒द्रु॒द्राय॑ त्री॒णि - यस्य॑ वै क॒ङ्कती॑ - कृ॒णुष्व॑ पा॒जो - ऽदि॒ति
 - रा॒पो वा इ॒दं सर्व॑ मे॒कमे॑क - मा॒पः पु॒नन्तु॑ च॒त्वा - र्य॑ग्निश्च -
 सूर्य॑श्च न॒व - न॒वोमि॑ति च॒त्वा - र्या॑यातु॒ पचौ॑ - जो॒ऽसि द॑शो -
 त्तमे॑ च॒त्वारि॑ - घृ॒णिस्त्री॑णि - ब्र॒ह्ममे॒तु मां॑ या॒स्ते ब्र॒ह्मह॑त्यां द्वा॒दश॑ -
 ब्र॒ह्म मे॒धया॑ऽद्या न इ॒मं भू॑ष॒हत्यां॑ - ब्र॒ह्म मे॒धवा॑ ब्र॒ह्मा दे॒वाना॑मि॒दं वी॑र॒ह
 त्यामे॒कान्न॑ वि॒ंशति॑ रे॒कान्न॑वि॒ंशति॑ - मे॒धा दे॒वी - मे॒धां म
 इन्द्र॑श्च॒त्वारि॑ च॒त्वार्या॑ - मां॑ मे॒धा द्वे॑ - म॒यि मे॒धा मे॒क - म॒पैतु॑ - परं॑ -
 वा॒तं प्रा॒ण - म॒मुत्र॑भू॒याद् - ब॒द्धिर् - श॒ल्कैर॑ग्निं - मा छि॒दो मृ॑त्यो -
 मा नो॑ म॒हान्तं॑ - मा॒नस्तो॑के - प्र॒जाप॑ते - स्व॒स्तिदा॑ - त्र्य॒म्बकं॑ -

ये ते सहस्रं द्वे द्वे - मृत्यवे स्वाहैकं - देवकृतस्यैकादश - यद्वो देवाः
 - कामोऽकार्षीन् - मन्युरकार्षीद् द्वे द्वे - तिलाञ्जुहोमि गावः श्रियं
 प्रजाः पञ्च - तिलाः कृष्णाश्चोरस्य श्रीः प्रजातु जातवेदः
 सप्त - प्राण वाक् त्वक् छिर उत्तिष्ठ पुरुष पञ्च - पृथिवी शब्द मनो
 वाग् व्यक्ताऽऽत्माऽन्तरात्मा परमात्मा मे क्षुधेऽन्नमय
 पञ्चदशा - गनये स्वाहैकचत्वारिंश - दो न्तद्ब्रह्म नव -
 श्रद्धायां प्राणे निविष्ट श्रुतुर्विंशतिः - श्रद्धायां दशा - इगुष्ठ मात्रः पुरुषो
 द्वे - वाङ्म आसन्नष्टौ - वयः सुपर्षाः - प्राणानां ग्रन्थिरसि द्वे द्वे -
 नमो रुद्रायैकं - त्वमग्ने द्युभिर् द्वे - शिवेन मे सन्तिष्ठस्व - सत्यं -
 प्राजापत्य - स्तस्यैव मेक मेक मशतिः)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(अम्भस्यपारे - स्वस्ति नः - पाहि नो अग्न एकया - ऽदित्यो वा एष
 - ऋतु सत्य - मो मित्या - मां मेधा - मा नस्तोके - तिलाञ्जुहोमि
 - श्रद्धायां प्राणे निविश्य - तस्यैव मेकोत्तरशतम्)

=====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

5 अरुणप्रश्नः-तैत्तिरीयारण्यकं

Purva Shanti Paadam

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः । भद्रं पश्येमाक्षभिर् यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳस स्तनूभिः । व्यशेम देवहितं यदायुः ॥
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः । स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः । स्वस्ति नो बृहस्पतिर् दधातु ॥
ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

1.1.1 अनुवाकं-1

T.A.1.1.1

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः । भद्रं पश्येमाक्षभिर् यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳस स्तनूभिः । व्यशेम देवहितं यदायुः ॥
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः । स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः । स्वस्ति नो बृहस्पतिर् दधातु ॥
आपमापामपः सर्वाः । अस्मा-दस्मा-दितोऽमुतः । 1 (10)

T.A.1.1.2

अ॒ग्नि॒र्वा॒युश्च॒ सूर्य॑श्च । सह॑ सञ्च॑स्कर॒र्द्धि॒या ॥
वा॒य्वश्चा॑ र॒श्मि॒पत॑यः । म॒री॒च्या॒त्मानो॑ अ॒द्गुहः॑ । दे॒वीर् भु॑वन॒ सूव॑रीः ।
पु॒त्रव॑त्वाय॒ मे सु॑त ॥ म॒हा॒नाम्नी॑र् म॒हा॒मा॒नाः । म॒ह॒सो म॑ह॒सः स्वः॑ ।
दे॒वीः पर्ज॑न्य॒ सूव॑रीः । पु॒त्रव॑त्वाय॒ मे सु॑त ॥ 2 (10)

T.A.1.1.3

अपा॑न्यु॒ष्णि-म॒पा र॑क्षः । अपा॑न्यु॒ष्णि-म॒पा र॑घं ।
अपा॑घ्रा॒मप॑ चाव॒र्तिं । अप॑ दे॒वीरि॑तो हि॒त ॥ वज्रं॑ दे॒वीर॑जी॒ताञ्च॑ ।
भु॒वनं॑ दे॒वसू॑वरीः । आ॒दि॒त्या॒नदि॑तिं दे॒वीं । यो॒नि॒नो॒र्ध्व-मु॑दी॒षत॑ ॥
शि॒वा नः॑ श॒न्त॒मा भ॑वन्तु । दि॒व्या आप॑ ओष॒धयः॑( ) ।
सु॒मृ॒डी॒का सर॑स्वति । मा ते॒ व्यो॑म स॒न्दृशि॑ ॥ 3 (12)

(अ॒मु॒तः - सु॒ - तौष॑धयो द्वे च) (A1)

श्री॒ छा॒या-सु॑वर्च॒लाम्बा॑ स॒मेत॑ श्री॒ सुर्य॑ना॒राय॑ण स्वा॒मि॒ने नमः॑ ।

ॐ नमो॑ ना॒राय॑णाय ॥ 1 ॥

1.1.2 अनुवाकं-2

T.A.1.2.1

स्मृ॑तिः प्र॒त्यक्ष॑-मै॒तिह्यं॑ । अनु॑मान-श्चतु॒ष्टयं॑ । ए॒तैरा॑दि॒त्यम॑ण्ड॒लं ।
सर्वै॑रे॒व वि॒धास्य॑ते ॥ सू॒र्यो म॑री॒चि॒माद॑त्ते । सर्व॑स्माद् भु॒वना॑दधि ।

तस्याः पाकविशेषेण । स्मृतं काल विशेषणं ॥
नदीव प्रभवात् काचित् । अक्षय्याथ् स्यन्दते यथा । 4 (10)

T.A.1.2.2

तान्नद्योऽभि समायन्ति । सोरुः सती न निवर्तते ॥
एवन्नाना समुत्थानाः । कालाः सम्वत्सरः श्रिताः ।
अणुशश्च महशश्च । सर्वे समवयन्ति तं ॥
स तैः सर्वैः समाविष्टः । ऊरुः सन्न निवर्तते ।
अधिसम्वत्सरं विद्यात् । तदेव लक्षणे ॥ 5 (10)

T.A.1.2.3

अणुभिश्च महद्भिश्च । समारूढः प्रदृश्यते । सम्वत्सरः प्रत्यक्षेण ।
नाधिसत्त्वः प्रदृश्यते ॥ पटरो विक्लिधः पिङ्गः ।
एतद् वरुण लक्षणं । यत्रैतदुपदृश्यते । सहस्रं तत्र नीयते ॥
एकं हि शिरो नाना मुखे । कृत्स्नं तदृतु लक्षणं । 6 (10)

T.A.1.2.4

उभयतः सप्तैन्द्रियाणि । जल्पितं त्वेव दिह्यते ॥
शुक्लकृष्णे सम्वत्सरस्य । दक्षिण वामयोः पार्श्वयोः ।
तस्यैषा भवति ॥ शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यत् ।
विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि । विश्वा हि माया अवसि स्वधावः ।

भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्त्विति ॥

नात्र भुवनं ( ) । न पूषा । न पशवः ।

नादित्यः सम्वत्सर एव प्रत्यक्षेण प्रियतमं विद्यात् ।

एतद्वै सम्वत्सरस्य प्रियतमं रूपं ।

योऽस्य महानर्थ उत्पत्त्यमानो भवति । इदं पुण्यं कुरुष्वेति ।

तमाहरणं दद्यात् ॥ 7 (17)

(यथा – लक्षण – ऋतुलक्षणं – भुवनं सप्त च (A2)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 2 ॥

1.1.3 अनुवाकं-3

T.A.1.3.1

साकञ्जानां सप्तथमाहु-रेकजं । षडुद्यमा ऋषयो देवजा इति ।

तेषामिष्टानि विहितानि धामशः । स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः ॥

कोनु मर्या अमिथितः । सखा सखायमब्रवीत् । जहाको अस्मदीषते ॥

यस्तित्याज सखिविदं सखायं । न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।

यदीं शृणोत्यलकं शृणोति । 8 (10)

T.A.1.3.2

न हि प्र॒वेद॑ सु॒कृत॑स्य पन्था॒मिति॑ ॥ ऋ॒तुर्. ऋ॒तुना॑ नु॒द्यमानः॑ ।
 वि॒नना॑दाभिधावः । षष्टिश्च त्रि॒ंशका॑ वल्गाः ।
 शु॒क्लकृ॑ष्णौ च षाष्टि॑कौ ॥ सा॒राग॑वस्त्रैर् जरदक्षः ।
 वस॒न्तो वसु॑भिः सह । सम्व॑त्स॒रस्य॑ सवि॒तुः ।
 प्रै॒षकृ॑त् प्रथ॒मः स्मृतः॑ ॥ अ॒मूना॑दय॒-तेत्य॑न्यान् । 9 (10)

T.A.1.3.3

अमू॑श्च परि॒रक्ष॑तः । ए॒ता वाचः॑ प्र॒युज्य॑न्ते । यत्रै॑ तदु॒पदृ॑श्यते ॥
 ए॒तदे॒व वि॒जानी॑यात् । प्र॒माणं॑ का॒लपर्य॑ये । वि॒शेष॑णं तु वक्ष्यामः ।
 ऋ॒तूनां॑ तन्नि॒बोध॑त ॥ शु॒क्लवा॑सा रु॒द्रग॑णः । ग्री॒ष्मेणा॑वर्त॒ते सह॑ ।
 निज॑हन् पृथि॒वीं सर्वा॑ । 10 (10)

T.A.1.3.4

ज्योति॑षा ऽप्रति॒ख्येन॑ सः ॥ वि॒श्वरू॑पाणि वासा॒ंसि ।
 आ॒दि॒त्यानां॑ नि॒बोध॑त । सम्व॑त्स॒रीणं॑ कर्म॒फलं॑ ।
 वर्॒षाभिर् द॑दता॒ं सह॑ ॥ अ॒दुःखो॑ दुःखचक्षु॒रिव॑ ।
 तद्वा पी॑त इव दृश्यते । शी॒तेना॑ व्यथयन्निव ।
 रु॒रुदक्ष॑ इव दृश्यते ॥ ह्ला॒दय॑ते॒ ज्वल॑तश्चैव ( ) ।
 शा॒म्यतश्चा॒स्य चक्षु॑षी । यावै॑ प्र॒जा भ्र॑श्यन्ते (भ्र॑श्यन्ते) ।

सम्वँ॒थ्स॒रात्ता भ्र॒॑श्यन्ते॒ (भ्र॒॑श्यन्ते) ॥ याः प्र॒ति॒ति॒ष्ठन्ति॒ ।

सँव॒थ्स॒रे ताः प्र॒ति॒ति॒ष्ठन्ति॒ । व॒रु॒षाभ्य॑ इत्यर्थः ॥ 11 (16)

(शृ॒णो – त्य॒न्यान्थ् – सर्वा॑ – मे॒व षट्च॑) (A3)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 3 ॥

1.1.4 अनुवाकं-4

T.A.1.4.1

अक्षि॒दुःखो॑त्थितस्यै॒व । विप्र॑सन्ने क॒नी॒निके॑ । आङ्गे चा॒द्र॒णं ना॒स्ति ।
ऋ॒भूणां॑ तन्नि॒बोध॑त ॥ क॒नका॑भानि वासा॒सि । अ॒हतानि॑ नि॒बोध॑त ।
अ॒न्नम॑श्नीत मृ॒ज्मीत॑ । अ॒हं वो॑ जी॒वन॑प्रदः ॥ ए॒ता वा॒चः प्र॑यु॒ज्यन्ते॒ ।
श॒र॒द्य॒त्रोप॑दृश्यते । 12 (10)

T.A.1.4.2

अ॒भि॒धून्व॑न्तो-ऽभि॒घ्नन्त॑ इ॒व । वा॒तव॑न्तो म॒रुद्ग॑णाः ॥
अ॒मुतो॑ जेतुमिषुमु॒खमि॑व । स॒न्नद्धाः॑ सह द॒दृशे॑ ह ।
अ॒प॒द॒ध्वस्तैर्॑ व॒स्तिव॑र्णैरि॒व । वि॒शि॒खा॒सः क॑प॒र्दिनः॑ ॥
अ॒क्रु॒द्धस्य॑ यो॒त्स्य॑मानस्य । कृ॒द्धस्ये॑व लो॒हिनी॑ ।
हे॒मत॑श्चक्षुषी वि॒द्यात् । अ॒क्ष॒णयोः॑ क्षि॒प॒णो॒रिव॑ ॥ 13 (10)

T.A.1.4.3

दुर्भिक्षं दे॒वल॒केषु॑ । म॒नूना॑मु॒दकं॑ गृ॒हे । ए॒ता वा॒चः प्र॒वद॑न्तीः ।
वैद्यु॑तो॒ यान्ति॑ शै॒शिरीः॑ ॥ ता अ॒ग्निः प॒वमा॑ना अ॒न्वैक्ष॑त ।
इ॒ह जी॒विका॑-म॒परि॑पश्यन् । तस्यै॒षा भ॑वति ॥ इ॒हेह॑ वः स्व॒तप॑सः ।
म॒रुतः॑ सूर्य॒त्वचः॑ । श॒र्म स॒प्रथा॑ आवृ॒णे ( ) ॥ 14 (10)

(दृश्यत - इवा - वृणे) (A4)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 4 ॥

1.1.5 अनुवाकं-5

T.A.1.5.1

अ॒तिता॒म्राणि॑ वा॒साँसि॑ । अ॒ष्टिव॑ज्जि श॒तघ्नि॑ च ।
वि॒श्वे दे॒वा वि॒प्रह॑रन्ति । अ॒ग्निजि॑ह्वा अ॒सश्च॑त ॥ नै॒व दे॒वो न॑ म॒र्त्यः ।
न रा॒जा व॑रु॒णो वि॒भुः । ना॒ग्निर् ने॒न्द्रो न॑ प॒वमा॑नः ।
मा॒तृक्क॑च्च न वि॒द्यते॑ ॥ दि॒व्यस्यै॒का ध॑नु॒रार्निः॑ ।
पृ॒थि॒व्याम॑परा श्रि॒ता । 15 (10)

T.A.1.5.2

तस्ये॒न्द्रो व॑मि॒रूपे॑ण । ध॒नुर्ज्या॑-म॒छिन॑त्स्वयं ॥ तदि॒न्द्र॒धनु॑रि॒त्यज्यं॑ ।
अ॒भ्रव॑र्णेषु च॒क्षते॑ । ए॒तदे॒व श॑म्यो॒र्बा॒र्ह॒स्पत्य॑स्य ।
ए॒तद् रु॒द्रस्य॑ ध॒नुः ॥ रु॒द्रस्य॑ त्वे॒व ध॑नु॒रार्निः॑ । शि॒र उ॒त्पि॑षे ।

स प्र॒व॒र्ग्योऽ॒भवत् । तस्मा॒द् यः सप्र॒व॒र्ग्येण॑ य॒ज्ञेन॑ यज॒ते ( ) ।

रु॒द्रस्य॑ स शि॒रः प्र॒ति॒द॒धाति॑ । नैन॑ꣳ रु॒द्र आ॒रु॒को भ॒वति॑ ।

य ए॒वं वै॒दे ॥ 16 (13) (श्रि॒ता – यज॒ते त्री॒णि च) (A5)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 5 ॥

1.1.6 अनुवाकं-6

T.A.1.6.1

अ॒त्यूर्ध्वा॒क्षो ऽति॑रश्चात् । शि॒शिरः॑ प्र॒दृश्य॑ते ।

नै॒व रू॒पं न॑ वा॒साꣳसि॑ ।

न चक्षुः॑ प्र॒ति॒दृश्य॑ते ॥ अ॒न्यो॒न्यं तु॑ न हि॒ꣳस्रा॒तः ।

स॒त स्त॑द् दे॒व॒लक्ष॑णं । लो॒हि॒तोऽक्षि॑ण शार॒शीर्षिः॑ ।

सूर्य॑स्यो॒दय॑नं प्र॒ति ॥

त्वं करो॑षि न्य॒ञ्ज॒लिकां॑ । त्वं करो॑षि नि॒जानु॑कां । 17 (10)

T.A.1.6.2

नि॒जानु॑का मे॑ न्य॒ञ्ज॒लिका॑ । अमी॑ वाच-मुपा॒स॒तामि॑ति ॥

तस्मै॑ सर्व॑ ऋ॒त॒वो न॑मन्ते । मर्या॑दा कर॒त्वात् प्र॑पुरो॒धां ।

ब्रा॒ह्म॒ण आ॒प्नो॒ति । य ए॒वं वै॒दे ।

स खलु॑ स॒म्व॑त्सर ए॒तैः से॒ना॒नी॒भिः सह॑ ।

इन्द्राय॑ सर्वान्॑कामा-न॑भिव॒हति । स द्र॒फ्सः ।

तस्यै॑षा भवति ॥ 18 (10)

T.A.1.6.3

अव द्र॒फ्सो अ॒ञ् शु॒मती॑मतिष्ठत् । इ॒यानः॑ कृ॒ष्णो द॒शभिः॑ स॒हस्रैः॑ ।

आव॑र्त-मिन्द्रः॒ शच्या॑ धमन्तं । उप॒स्नुहि॑ तं नृम॑णा-मथ॒द्रामि॑ति ॥

एत॑यै वेन्द्रः सला वृ॒क्या सह॑ । असुरान् परि॒वृश्च॑ति ।

पृथि॑व्यञ् शु॒मती॑ । तामन्व-व॑स्थितः सम्॑व॒त्सरो॑ दिव॒ञ्च ।

नैवं वि॑दुषा ऽऽचार्यान्ते॒वासिनौ॑ । अन्यो॒न्यस्मै॑ द्रु॒ह्यातां॑ ( ) ।

यो द्रु॒ह्यति॑ । भ्र॒श्यते॑ स्व॒र्गाल् लो॒कात् । इत्यृ॑तुमण्ड॒लानि॑ ।

सूर्य॑मण्ड॒ला न्या॑ख्यायिकाः । अत ऊ॒र्ध्वञ् स॑निर्व॒चनाः ॥ 19 (15)

(नि॒जानु॑कां - भवति - द्रु॒ह्यातां॑ पञ्च॒ च) (A6)

श्री छाया-सुवर्च॑लाम्बा समेत श्री सुर्य॑नारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 6 ॥

1.1.7 अनुवाकं-7

T.A.1.7.1

आ॒रोगो॑ भ्राजः प॒टरः प॒तङ्गः॑ । स्व॒र्णरो॑ ज्योतिषी॒मान् वि॒भासः॑ ।

ते अ॒स्मै सर्वे॑ दिव॒मात॑प॒न्ति । ऊ॒र्जं दु॒हाना॑ अनपस्फुरन्त इति ॥

कश्य॑पोऽष्ट॒मः । स म॒हामे॑रुं न जहाति । तस्यै॑षा भवति ॥

यत्ते॑ शिल्पं॑ कश्यप॑ रोचना॑वत् । इन्द्रि॒यावत्॑ पुष्क॒लं चि॒त्रभा॑नु ।

यस्मिन्॑ थ्सू॒र्या अ॑र्पिताः सप्त सा॒कं । 20 (10)

T.A.1.7.2

तस्मिन्॑ राजान॑-मधिवि॒श्रये॑ममिति ॥

ते अस्मै॑ सर्वे॑ कश्यपा॑-ज्ज्योति॒र् लभ॑न्ते ।

तान्थ्सोमः॑ कश्यपा॑दधि॒ निर्द्ध॑मति । भ्रस्ता॑ कर्म कृ॒दिवै॑वं ॥

प्रा॒णो जी॒वानीन्द्रि॑य जी॒वानि॑ । सप्त॑ शी॒र्ष॒ण्याः प्रा॒णाः ।

सू॒र्या इ॒त्याचा॒र्याः ॥ अप॑श्यमह॒ मेता॑न्थ् सप्त॑सू॒र्यानि॑ति ।

पञ्च॑कर्णो॒ वाथ्स्य॑ायनः । सप्त॑कर्णश्च प्ला॒क्षिः । 21 (10)

T.A.1.7.3

आनु॑श्रविक॒ एव नौ॑ कश्यप॑ इति । उ॒भौ वे॒दयि॑ते ।

न हि शेकु॑मिव॒ महामे॑रुं गन्तुं ॥

अप॑श्यमहमेतथ् सूर्य॑मण्ड॒लं परि॑वर्तमानं ।

गा॒र्ग्यः प्रा॑ण॒न्नातः॑ । गच्छ॑न्त॒ महामे॑रुं । एक॑ञ्चाज॒हतं॑ ॥

भ्राज॑पट॒रप॑त॒ङ्गा नि॒हने॑ । तिष्ठ॑न्नात॒पन्ति॑ ।

तस्मा॑दिह॒ तप्त्रि॑तपाः । 22 (10)

T.A.1.7.4

अमु॒त्रे॒तरे । तस्मा॑दि॒हा त॒प्त्रि॑ त॒पाः ॥ तेषा॑मेषा॒ भव॑ति ॥
 स॒प्त सूर्या॑ दि॒व-म॒नु प्र॑वि॒ष्टाः । तान॑न्वेति॒ प॒थिभि॑र् दक्षि॒णावा॑न् ।
 ते अ॒स्मै स॒र्वे घृ॑तमा॒तप॑न्ति । ऊ॒र्जं दु॑हाना॒ अन॑पस्फुरन्त॒ इति ॥
 स॒प्त॒त्विजः॑ सूर्या॑ इत्या॒चार्याः ॥ तेषा॑मेषा॒ भव॑ति ॥
 स॒प्त दि॒शो ना॑नासूर्याः । 23 (10)

T.A.1.7.5

स॒प्त हो॒तार ऋ॒त्विजः॑ । दे॒वा आ॑दि॒त्या ये स॒प्त ।
 तेभिः॑ सोमा॒भी रक्ष॑ ण इति ॥ तद॑प्या॒म्नायः॑ । दिग्भ्राज॑ ऋ॒तून् करो॑ति ॥
 ए॒तयै॑वावृ॒ता ऽऽस॑हस्रसूर्य॒ताया॑ इति॒ वैश॑म्पा॒यनः॑ ॥ तस्यै॑षा भव॑ति ॥
 यद्द्या॑व इन्द्र॒ ते श॒त॒ श॒तं भू॑मीः । उ॒त स्युः॑ ।
 न त्वा॑ वज्रि॒न्त् सह॑स्र॒ सूर्याः॑ ( ) । 24 (10)

T.A.1.7.6

अ॒नु न जा॑तमष्ट॒ रोद॑सी इति ॥ ना॒ना लिङ्ग॑त्वा-दृ॒तूनां॑ ना॒ना सूर्य॑त्वं ॥
 अष्टौ॑ तु व्य॒वसि॑ता इति ॥ सूर्य॑मण्ड॒ला-न्य॑ष्टात ऊ॒र्ध्वं ॥
 तेषा॑मेषा॒ भव॑ति ॥ चि॒त्रं दे॒वाना॑-मु॒दगा॑दनी॒कं ।
 चक्षु॑र् मि॒त्रस्य॑ व॒रुण॑स्याग्नेः । आ॒प्रा द्या॑वा पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्षं ।
 सूर्य॑ आ॒त्मा ज॑गतस्तस्थुषश्चेति ॥ 25 (9)

(साकं-प्लाक्षि – स्तप्त्रितपा – नानासूर्याः – सूर्या – +नव च) (A7)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 7 ॥

1.1.8 अनुवाकं-8

T.A.1.8.1

क्वेदमभ्रं निविशते । क्वायँ सम्वत्सरो मिथः ।

क्वाहः क्वेयन् देव रात्री । क्व मासा ऋतवः श्रिताः ॥

अर्द्धमासा मुहूर्ताः । निमेषास्तुटिभिः (निमेषास्त्रुटिभिः) सह ।

क्वेमा आपो निविशन्ते । यदीतो यान्ति संप्रति ॥

काला अप्सु निविशन्ते । आपः सूर्ये समाहिताः । 26 (10)

T.A.1.8.2

अभ्राण्यपः प्रपद्यन्ते । विद्युत्सूर्ये समाहिता ॥ अनवर्णे इमे भूमी ।

इयञ्चासौ च रोदसी ॥ किञ् स्विदत्रान्तरा भूतं । येनेमे विधृते उभे ।

विष्णुना विधृते भूमी । इति वत्सस्य वेदना ॥

इरावती धेनुमती हि भूतं । सूयवसिनी मनुषे दशस्ये ॥ 27 (10)

T.A.1.8.3

व्यष्टभ्ना-द्रोदसी विष्णवेते । दाधर्थ पृथिवी-मभितो मयूखैः ॥

किन्त-द्विष्णो बलमाहुः । का दीप्तिः किं परायणं ।

एको यद्धा-रय देवः । रेजती रोदसी उभे ॥ वाताद्विष्णोर् बलमाहुः ।

अक्षरा॑द् दी॒प्ति॑ रुच्य॑ते । त्रि॒पदा॑द्धारय॑द्दे॒वः ।

यद्विष्णो॑रेक॒-मु॒त्तमं॑ ॥ 28 (10)

T.A.1.8.4

अ॒ग्नयो॑ वा॒यवश्चै॑व । ए॒तद॑स्य॒ परा॑यणं ॥ पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ परं॑ मृ॒त्युं ।

अ॒वमं॑ म॒द्ध्यम॑ञ्चतुं । लो॒कञ्च॑ पु॒ण्यपा॑पानां ।

ए॒तत् पृ॒च्छामि॑ संप्र॑ति ॥ अ॒मुमा॑हुः॒ परं॑ मृ॒त्युं । प॒वमा॑नं तु म॒द्ध्यमं॑ ।

अ॒ग्निरे॒वाव॑मो मृ॒त्युः । च॒न्द्रमा॑-श्चतु॑रुच्यते ॥ 29 (10)

T.A.1.8.5

अ॒नाभो॑गाः॒ परं॑ मृ॒त्युं । पा॒पाः स॑म्य॒न्ति॒ सर्व॑दा ।

आ॒भोगा॑स्त्वे॒व स॑म्य॒न्ति॒ । यत्र॑ पु॒ण्यकृ॑तो ज॒नाः ॥

ततो॑ म॒द्ध्यम॑मा॒यन्ति॑ । च॒तुम॑ग्निञ्च संप्र॑ति ॥

पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ पाप॑कृतः । यत्र॑ या॒तय॑ते य॒मः ।

त्वन्न॑स्तद् -ब्र॒ह्मन् प्र॑ब्रूहि । य॒दि वे॑त्थाऽस॒तो गृ॑हान् ॥ 30 (10)

T.A.1.8.6

क॒श्यपा॑दुदि॒ताः सू॒र्याः । पा॒पान्नि॑र्घ्नन्ति॒ सर्व॑दा ।

रो॒दस्यो॑-रन्त॑र्देशेषु । तत्र॑ न्य॒स्यन्ते॑ वा॒सवैः॑ ॥ ते ऽशरी॑राः प्र॒पद्य॑न्ते ।

य॒था ऽपु॑ण्यस्य॒ कर्म॑णः । अ॒पाण्य॑पा॒द के॒शासः॑ ।

तत्र तेऽयोनिजा जनाः ॥ मृत्वा पुनर्मृत्यु-मापद्यन्ते ।

अद्यमानाः स्वकर्मभिः । 31 (10)

T.A.1.8.7

आशातिकाः क्रिमय इव । ततः पूयन्ते वासवैः ॥

अपैतं मृत्युं जयति । य एवं वेद । स खल्वैवं विद्ब्राह्मणः ।

दीर्घश्रुत्तमो भवति । कश्यपस्यातिथिः सिद्धगमनः सिद्धगमनः ॥

तस्यैषा भवति ॥ आयस्मिन्-थ्सप्त वासवाः ।

रोहन्ति पूर्वा रुहः । 32 (10)

T.A.1.8.8

ऋषिर्ह दीर्घश्रुत्तमः । इन्द्रस्य घर्मो अतिथिरिति ॥

कश्यपः पश्यको भवति । यथ्सर्वं परिपश्यतीति सौक्ष्म्यात् ॥

अथाग्नेरष्टपुरुषस्य । तस्यैषा भवति ॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् ।

विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् । युयोद्ध्यस्म-ज्जुहुराणमेनः ।

भूयिष्ठान्ते नमउक्तिं विधेमेति ( ) ॥ 33 (10) समाहिता – दशस्य –

उत्तम-मुच्यते-गृहान्-थस्वकर्मभिः-पूर्वा रुह-इति) (A8)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 8 ॥

1.1.9 अनुवाकं-9

T.A.1.9.1

अग्निश्च जा॒तवे॒दाश्च । स॒हो॒जा अ॒जि॒राप्र॒भुः । वै॒श्वान॒रो न॒र्यापा॒श्च ।
प॒ङ्क्ति॒राधाश्च स॒प्तमः॑ । वि॒सर्पे वा॒ष्टमो॒ऽग्नीनां॑ ।
ए॒तेऽष्टौ॑ व॒सवः॑ क्षि॒ता इति॑ ॥ यथ॒र्त्वे-वाग्ने-र॒र्चिर्व॒र्णवि॒शेषाः॑ ।
नी॒लार्चि॑श्च पी॒तका॒र्चिश्चेति॑ ॥

अथ वा॒यो-रे॒काद॒श-पु॒रुष॒स्यैका॒दश॒स्त्रीक॒स्य ॥

प्र॒भ्राज॑मा॒ना व्य॒वदा॒ताः । 34 (10)

T.A.1.9.2

याश्च वा॒सुकि॒वैद्यु॒ताः । रज॑ताः प॒रुषाः॑ श्या॒माः ।
क॒पि॒ला अ॒तिलो॒हिताः॑ । ऊ॒र्ध्वा अ॒वप॑तन्ताश्च । वैद्यु॒त इत्ये॒काद॒श ॥
नैनं॑ वैद्यु॒तो हि॒नस्ति॑ । य ए॒वं वै॒द ॥ स हो॒वाच॑ व्या॒सः पा॒राश॒र्यः ।
विद्यु॒द्वध॑मेवा॒हं मृ॒त्युमै॑च्छमि॒ति ॥ न त्वका॑मं ह॒न्ति । 35 (10)

T.A.1.9.3

य ए॒वं वै॒द ॥ अथ ग॑न्ध॒र्वग॒णाः । स्वा॒न भ्रा॒ट् । अ॒ङ्घा॒रिर् ब॑भ्रा॒रिः ।
ह॒स्तः सु॒हस्तः॑ । कृ॒शानु॑र् वि॒श्वाव॑सुः । मूर्द्ध॑न्वा॒न्त् सूर्य॑व॒र्चाः ।
कृ॒तिरि॒त्येका॒दश ग॑न्ध॒र्वग॒णाः ॥ दे॒वाश्च॑ म॒हादे॒वाः ।
रश्म॑यश्च दे॒वा गर॑गि॒रः ॥ 36 (10)

T.A.1.9.4

नैनं॑ ग॒रो हि॒नस्ति॑ । य॒ एवं॑ वे॒द ॥ गौरी॑ मि॒माय॑ स॒लिलानि॑ तक्ष॒ती ।
एक॑पदी द्वि॒पदी॑ सा चतु॑ष्पदी । अ॒ष्टा॒पदी॑ नव॑पदी ब॒भूवु॑षी ।
सह॑स्राक्षरा परमे व्योम॑न्निति ॥ वाचो॑ वि॒शेषणं॑ ॥
अथ॑ निगद॑व्याख्या॒ताः । ताननु॑क्रमिष्यामः ॥
वरा॑हवः-स्वतपसः । 37 (10)

T.A.1.9.5

वि॒द्युन् मह॑सो धू॒पयः॑ । श्वा॒पयो॑ गृ॒हमे॒धाश्चेत्ये॑ते ।
ये चेमे॑ऽशि॒मिवि॒द्विषः॑ ॥ पर्ज॑न्याः सप्त पृथि॒वीम॑भि॒वर्ष॑न्ति ।
वृष्टि॑भिरिति । एत॒यैव॑ वि॒भक्ति॑ वि॒परीताः॑ । सप्त॑भि॒र्वर्तै॑-रु॒दीरिताः॑ ।
अमूं॑ लो॒का-न॑भि॒वर्ष॑न्ति । तेषा॑मे॒षा भव॑ति ॥
समा॑न-मे॒तदु॑दकं । 38 (10)

T.A.1.9.6

उच्चै॑त्यव॒ चाह॑भिः । भूमिं॑ पर्ज॑न्या जि॒न्वन्ति॑ ।
दि॒वं जि॒न्वन्-त्य॑ग्नय इति ॥ यदक्ष॑रं भू॒तकृ॑तं । वि॒श्वे दे॒वा उपा॑सते ।
मह॑र्षि॒मस्य॑ गो॒प्तारं॑ । ज॒मद॑ग्नि-मकु॑र्वत ॥ ज॒मद॑ग्नि-रा॒प्याय॑ते ।
छन्दो॑भि-श्चतु॒रुत्तरैः॑ । राज्ञः॑ सोम॒स्य तृ॑प्तासः । 39 (10)

T.A.1.9.7

ब्र॒ह्म॒णा वी॒र्या॑वता । शि॒वा नः॑ प्र॒दिशो॑ दि॒शः ॥ तच्छ॑य्यो॒रा वृ॑णीमहे ।

गा॒तुं य॒ज्ञाय॑ । गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये । दै॒वी स्व॑स्तिरस्तु नः ।

स्व॑स्तिर् मा॒नुषे॑भ्यः । ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जं ।

श॒न्नो अस्तु॑ द्वि॒पदे॑ ॥ शञ्चतु॑ष्पदे ( ) ॥

सोमपा(३) असोमपा(३) इति निगदव्याख्याताः ॥ ४० (११) (व्यवदाता –

ह॒न्ति-ग॑र॒गिर – स्त॒पस – उ॒दकं – तृ॒प्तास – श्व॑तु॒ष्पद॑ ए॒कं च) (A9)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ ९ ॥

1.1.10 अनुवाकं-10

T.A.1.10.1

सह॒स्र॒वृ॒दियं॑ भू॒मिः । परं॑ व्यो॒म सह॑स्रवृत् ।

अ॒श्विना॑ भुज्यू नास॒त्या । वि॒श्वस्य॑ जग॒तस्प॑ती ॥

जा॒या भू॒मिः प॑तिव्यो॒म । मि॒थुन॑न्ता अ॒तुर्य॑थुः ।

पु॒त्रो बृ॑हस्प॒ती रु॒द्रः । सर॑मा इति स्त्रीपु॒मं ॥

शु॒क्रं वा॑म॒न्यद्य॑ज॒तं वा॑म॒न्यत् । वि॒षु रू॒पे अ॑ह॒नी द्यौ॑रिव स्थः । ४१ (१०)

T.A.1.10.2

वि॒श्वा हि॑ मा॒या अ॒वथः॑ स्व॒धाव॑न्तौ । भ॒द्रा वां॑ पू॒षणा॑विह रा॒तिर॑स्तु ॥

वा॒सात्यौ॑ चि॒त्रौ ज॑ग॒तो नि॒धानौ॑ । द्या॒वाभू॑मी च॒रथः॑ स॒खायौ॑ ।

ताव॑श्चि॒ना रा॒सभा॑श्चा ह॒वं मे । शु॒भस्प॑ती आ॒गत॑ सूर्य॒या सह ॥
 त्यु॒ग्रो ह भु॒ज्यु-म॑श्चिनो॒द मे॒घे । र॒यिन्न॑ कश्चिन् म॒मृवाँ(२) अ॒वाहाः ।
 तमू॑हथुर्-नौ॒भिरा॑त्मन्-वती॒भिः ।

अ॒न्तरि॑क्ष प्रु॒ङ्भिर॑-पो॒दका॑भिः ॥ 42 (10)

T.A.1.10.3

ति॒स्रः क्ष॒पस्त्रि॑रहा ऽति॒व्रज॑द्भिः । ना॒सत्या॑ भु॒ज्युमू॑हथुः प॒तङ्गैः ।
 स॒मुद्र॑स्य ध॒न्वन्ना॑र्द्रस्य पा॒रे । त्रि॒भी रथैः॑ श॒तप॑द्भिः षड॒श्वैः ॥
 स॒वि॒तारं॑ वि॒तन्व॑न्तं । अ॒नुब॑द्ध्नाति शा॒ंबरः॑ । आ॒प॒पूर् षं-ब॑रश्चै॒व ।
 स॒वि॒ता ऽरे॒पसो॑ ऽभ॒वत् ॥ त्य॑ सु॒तृप्तं॑ वि॒दित्वै॒व ।

ब॒हुसो॑म गि॒रं व॑शी । 43 (10)

T.A.1.10.4

अ॒न्वेति॑ तु॒ग्रो व॑क्रिया॒न्तं । आ॒यसू॑यान्त् सो॒म॒तृप्सु॑षु ॥
 स स॒ङ्ग्राम॑-स्त॒मोद्यो॑ऽत्यो॒तः । वा॒चो गाः॑ पि॒पाति॑ तत् ।
 स तद्गो॑भिः स्त॒वा ऽत्ये॒त्यन्ये॑ । र॒क्षसा॑ ऽन॒न्विता॑श्च ये ॥
 अ॒न्वेति॑ परि॒वृत्त्या॑ऽस्तः । ए॒वमे॒तौ स्थो॑ अ॒श्चिना॑ ।
 ते ए॒ते द्युःपृ॑थि॒व्योः । अ॒हर॒हर् गर्भ॑न्द॒धाथे॑ ॥ 44 (10)

T.A.1.10.5

तयो॑ रे॒तौ व॑त्स॒ा व॑हो॒रात्रे॑ । पृ॒थि॒व्या अ॑हः । दि॒वो रा॑त्रिः ।
ता अ॒वि॒सृ॒ष्टौ । द॑म्प॒ती ए॒व भ॑वतः ॥ तयो॑ रे॒तौ व॑त्सौ ।
अ॒ग्नि॒श्चा-दि॒त्यश्च॑ । रा॒त्रेर्व॑त्सः ।

श्वेत॑ आ॒दि॒त्यः । अ॒होऽग्निः॑ । 45 (10)

T.A.1.10.6

ता॒म्रो अ॒रु॒णः । ता अ॒वि॒सृ॒ष्टौ । द॑म्प॒ती ए॒व भ॑वतः ॥
तयो॑ रे॒तौ व॑त्सौ । वृ॒त्रश्च॑ वै॒द्युत॑श्च । अ॒ग्नेर्वृ॑त्रः । वै॒द्युत॑ आ॒दि॒त्यस्य॑ ।
ता अ॒वि॒सृ॒ष्टौ । द॑म्प॒ती ए॒व भ॑वतः ॥ तयो॑ रे॒तौ व॑त्सौ । 46 (10)

T.A.1.10.7

उ॒ष्मा च॑ नी॒हारश्च॑ । वृ॒त्रस्यो॒ष्मा । वै॒द्युत॑स्य नी॒हारः॑ ।
तौ ता॒वे॒व प्र॑ति॒पद्ये॑ते ॥ से॒यꣳ रा॒त्री गर्भि॑णी पु॒त्रेण॑ स॒म्व॑सति ।
तस्या॒ वा ए॒तदु॒ल्बणं॑ ॥ यद्वा॒त्रौ र॒श्मयः॑ । यथा॒ गोर्गर्भि॑ण्या उ॒ल्बणं॑ ।
ए॒वमे॒तस्या॒ उ॒ल्बणं॑ ॥ प्र॒जयि॑ष्णुः प्र॒जया॑ च प॒शुभि॑श्च भ॒वति॑ ( ) ।
य ए॒वं वे॑द । ए॒तमु॒द्यन्त॑-म॒पिय॑न्तञ्चेति । आ॒दि॒त्यः पु॒ण्यस्य॑ व॒त्सः ।
अथ॑ प॒वि॒त्राङ्गि॑रसः ॥ 47 (14) (स्थो - ऽपो॑द॒काभि॑र् - व॒शी - द॒धाथे॑ -
अ॒ग्नि - स्तयो॑ रे॒तौ व॑त्सौ - भ॒वति॑ च॒त्वारि॑ च) (A10)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 10 ॥

1.1.11 अनुवाकं-11

T.A.1.11.1

पवि॒त्रव॑न्तः॒ परि॑ वाज॒मास॑ते । पि॒तैषां॑ प्र॒त्नो अ॑भिर॒क्षति॑ व्र॒तं ।
मह॑स्समु॒द्रं व॑रुण॒ स्तिरो॑दधे । धी॒रा इ॑च्छेकु॒र्द्धरु॑णेष्वार॒भं ॥
पवि॒त्रं ते॒ वित॑तं ब्र॒ह्मण॑स्पते॒ ॥ प्र॒भुर्गात्रा॑णि पर्येषि॒ विश्व॑तः ।
अत॑प्ततनू॒र् न तदा॑मो अ॒श्नुते॑ । श्रु॒तास॑ इ॒द्वह॑न्तस्तथ् समा॒शत॑ ॥

“ब्रह्मा देवानां {1}” ॥ अस॒तः सद्ये॑ ततक्षुः । 48 (10)

T.A.1.11.2

ऋष॑यः स॒प्तात्रि॑श्च यत् । सर्वे॑ऽत्रयो अ॒गस्त्य॑श्च ।
नक्ष॑त्रैः शङ्क॒तो ऽव॑सन् ॥ अथ॑ सवि॒तुः श्या॑वाश्चस्या ऽव॒र्तिकाम॑स्य ॥
अमी॑ य ऋ॒क्षा नि॑हिता स उ॒च्चा । नक्तं॑ ददृ॒श्रे कु॒हचि॑द्दिवे॒युः ।
अद॑ब्धानि वरुणस्य व्र॒तानि॑ । वि॒चाक॑श-च॒न्द्रमा॒ नक्ष॑त्रमेति ॥
तथ् सवि॒तुर् वरे॑ण्यं । भर्गो॑ दे॒वस्य॑ धीमहि । 49 (10)

T.A.1.11.3

धियो॑ यो नः प्र॒चोद॑यात् ॥ तथ्सवि॒तुर् वृ॑णीमहे ।
वयं॑ दे॒वस्य॑ भो॒जनं॑ । श्रेष्ठ॑ सर्व॒धात॑मं । तुरं॑ भग॒स्य धी॑महि ॥
अपा॑गूह॒त सवि॑ता तृ॒भीन् । सर्वा॑न् दि॒वो अ॒न्धसः॑ ।

नक्त॒न्तान्य॑भवन् दृ॒शे । अस्थ्य॒स्थना॑ संभविष्यामः ॥

नाम॑ नामै॒व नाम॑ मे ॥ 50 (10)

T.A.1.11.4

नपु॒ंसकं॑ पुमा॒ञ्स्त्र्यस्मि॑ । स्था॒वरो॑ऽस्म्यथ जङ्ग॑मः ।

यजे॑ऽयक्षि यष्टा॒हे च॑ ॥ मया॑ भू॒तान्य॑यक्षत । प॒शवो॑ मम॑ भू॒तानि॑ ।

अनू॑बन्ध्यो ऽस्म्यहं वि॒भुः ॥

स्त्रियः॑ स॒तीः । ता उ मे पु॒ंस आ॑हुः । पश्य॑दक्ष॒ण्वान्न॑-विचे॑तद॒न्धः ।

क॒विर्यः॑ पु॒त्रः स इ॒मा चि॑केत । 51 (10)

T.A.1.11.5

यस्ता॑ विजा॒नाथ् स॑वि॒तुः पि॒ताऽस॑त् ॥ अ॒न्धो म॑णिमविन्दत् ।

तम॑नङ्गुलि-रावयत् । अ॒ग्रीवः॑ प्रत्यमुञ्चत् । तम॑जिह्वा अस॒श्चत॑ ॥

ऊर्ध्व॑मूल-मवाक्छा॒खं । वृक्षं॑ यो वेद संप्रति ।

न स जा॑तु जनः श्रद्द॒ध्यात् । मृ॒त्युर्मा॑ मा॒रया॑दितिः ॥

हसि॑तञ् रुदि॒तङ्गी॒तं । 52 (10)

T.A.1.11.6

वीणा॑ पणवला॒सितं॑ । मृ॒तञ्जीव॑ञ्च यत्किञ्चित् ।

अङ्गानि॑ स्ने॒व वि॒द्धि तत् ॥ अ॒तृष्य॑ञ्स्तृष्य॑ ध्यायत् ।

अ॒स्माज्जा॑ता मे मिथू॒ चरन् ॥ पु॒त्रो निर्ऋ॑त्या वैदे॒हः ।

अ॒चे॒ता॑ यश्च॒ चे॒तनः॑ ॥ स॒ तं॑ म॒णिम॑विन्दत् । सोऽन॑ङ्गुलि॒राव॑यत् ।

सोऽग्री॑वः प्र॒त्यमु॑न्वत् । 53 (10)

T.A.1.11.7

सोऽजि॑ह्वो अ॒सश्च॑त ॥ नै॒तमृ॑षिं वि॒दित्वा॑ न॒गरं॑ प्र॒विशे॑त् ।

यदि॑ प्र॒विशे॑त् । मि॒थौ च॑रित्वा प्र॒विशे॑त् । तत्सं॑भ॒वस्य॑ व्र॒तं ॥

आ॒ तम॑ग्ने रथ॒न्तिष्ठ॑ । ए॒काश्च॑मे॒क यो॑ज॒नं । ए॒कच॑क्र-मे॒कधु॑रं ।

वा॒त ध्रा॑जि ग॒तिं वि॑भो ॥ न॒ रि॒ष्यति॑ न॒ व्य॒थते॑ ( ) । 54 (10)

T.A.1.11.8

ना॒स्याक्षो॑ या॒तु स॑ज्जति । यच्छ्वे॒तान् रो॑हि॒ताञ्चाग्नेः॑ ।

रथे॑ यु॒क्त्वाऽधि॑तिष्ठति ॥ ए॒कया॑ च द॒शभि॑श्च स्व॒भूते॑ ।

द्वा॒भ्या मि॑ष्टये वि॒श॒त्या च॑ । ति॒सृभि॑श्च व॒हसे॑ त्रि॒श॒ता च॑ ।

नि॒युद्धि॑र्-वा॒यवि॑ह ता॒ विमु॑ञ्च ॥ 55 (7)

(त॑त॒क्षुर् - धी॑महि - ना॒म मे॑ - चि॒केत॑ - गी॒तं - प्र॒त्यमु॑ञ्चद् -

व्य॒थते॑ - +स॒प्त च॑) (A11)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 11 ॥

1.1.12 अनुवाकं-12

T.A.1.12.1

आ॒तनु॒ष्व प्र॒तनु॒ष्व । उ॒द्ध॒मा॒ध॒म स॒न्ध॒म । आ॒दि॒त्ये च॒न्द्र॒वर्णा॑नां ।
 गर्भ॑ मा धे॒हि यः पु॒मान् ॥ इ॒तः सि॒क्तꣳ सूर्य॑गतं । च॒न्द्र॒म॒से र॒सङ्कृ॑धि ।
 वा॒रादं॑ ज॒नया॑-ग्रेऽग्निं । य ए॒को रु॒द्र उ॒च्य॑ते ॥
 अ॒सं ख्या॑ताः स॒हस्रा॑णि । स्म॒र्य॑ते न च दृ॒श्य॑ते । 56 (10)

T.A.1.12.2

ए॒वमे॒तन्नि॒बोध॑त ॥ आ म॒न्द्रै-रि॒न्द्र ह॑रिभिः । या हि म॒यूर॑रोमभिः ।
 मा॒त्वा के॒चिन्नि॑ये मु॒रिन्न॑ पा॒शिनः॑ । द॒धन्वे॒व ता इ॑हि ॥
 मा म॒न्द्रै-रि॒न्द्र ह॑रिभिः । या॒मि म॒यूर॑रोमभिः ।
 मा मा के॒चिन्नि॑ये मु॒रिन्न॑ पा॒शिनः॑ । नि॒धन्वे॒व ताँ(२) इ॑मि ॥
 अणु॑भिश्च म॒हद्भि॑श्च । 57 (10)

T.A.1.12.3

नि॒घृष्वै-र॒समा॑युतैः । का॒लैर् ह॑रि॒त्वमा॑प॒न्नैः । इ॒न्द्राया॑हि स॒हस्र॑युक् ॥
 अ॒ग्निर् वि॒भ्राष्टि॑व॒सनः॑ । वा॒युः श्वे॑त॒सिक॑द्रु॒कः ।
 स॒म्वँ॒थ्स॒रो वि॒षू व॑र्णैः । नि॒त्यास्ते॑ ऽनु॒चरा॑स्तव ॥
 सु॒ब्रह्म॑ण्योꣳ सु॒ब्रह्म॑ण्योꣳ सु॒ब्रह्म॑ण्यो ।
 इ॒न्द्राग॑च्छ ह॒रि॒व आ॑गच्छ मे॒धाति॑थेः । मे॒ष वृ॑षणश्च॒स्य मे॒ने । 58 (10)

T.A.1.12.4

गौरावस्कन्दिन्न-हल्यायै॑ जार॑ । कौशिकब्राह्मण॑ गौतमब्रुवाण॑ ॥

अरुणाश्वा॑ इहागताः॑ । वसवः॑ पृथिवि॑ क्षितः॑ ।

अष्टौ॑ दिग्वाससो॑ ऽग्नयः॑ । अग्निश्च॑ जातवेदा॑श्चेत्येते॑ ॥

ताम्राश्वा॑-स्ताम्ररथाः॑ । ताम्रवर्णा॑ स्तथा॑ऽसिताः॑ ।

दण्डहस्ताः॑ खादग्दतः॑ । इतो॑ रुद्राः॑ पराङ्गताः॑ । 59 (10)

T.A.1.12.5

उक्तञ् स्थानं॑ प्रमाणञ्च॑ पुर॑ इत॑ ॥ बृहस्पतिश्च॑ सविता॑ च॑ ।

विश्वरूपै॑-रिहागतां॑ । रथे॑नोदकवर्त्मना॑ । अप्सुषा॑ इति॑ तद्द्वयोः॑ ॥

उक्तो॑ वेषो॑ वासा॑ऽसि च॑ । कालावयवाना॑-मितः॑ प्रतीज्या॑ ।

वासात्या॑ इत्यश्विनोः॑ । कोऽन्तरिक्षे॑ शब्दङ्करोतीति॑ ।

वासिष्ठो॑ रौहिणो॑ मीमा॑ऽसां चक्रे॑ ( ) । तस्यैषा॑ भवति॑ ॥

“वाश्रेव॑ विद्यु॑{2}” दिति॑ ॥ ब्रह्मण॑ उदरणमसि॑ । ब्रह्मण॑ उदीरणमसि॑ ।

ब्रह्मण॑ आस्तरणमसि॑ । ब्रह्मण॑ उपस्तरणमसि॑ ॥ 60 (16)

(दृश्यते॑ – च – मेने॑ – परां॑ गता – श्चक्रे॑ षट् च॑) (A12)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा॑ समेत॑ श्री सुर्यनारायण॑ स्वामिने॑ नमः॑ ।

ॐ नमो॑ नारायणाय॑ ॥ 12 ॥

1.1.13 अनुवाकं-13

T.A.1.13.1 [अपक्रामत गर्भिण्यः]

अष्टयो॑नी-मष्ट॑पु॒त्रां । अष्ट॑प॒त्नी-मि॒मां म॒हीं ॥ अ॒हं वै॒द न मे॑ मृत्युः ।
न चा॒मृत्यु॑र॒घाह॑रत् ॥ अष्ट॑यो॒न्यष्ट॑ पु॒त्रं । अष्ट॑प॒दिद॑-म॒न्तरि॑क्षं ।
अ॒हं वै॒द न मे॑ मृत्युः । न चा॒मृत्यु॑र॒घाह॑रत् ।
अष्ट॑यो॒नी-मष्ट॑पु॒त्रां । अष्ट॑प॒त्नी-म॒मून्दि॑वं ॥ 61 (10)

T.A.1.13.2

अ॒हं वै॒द न मे॑ मृत्युः । न चा॒मृत्यु॑र॒घाह॑रत् ॥
“सु॒त्रा॒मा॒णं {3}” “म॒ही॒मू॒षु” {4} ॥ अ॒दि॒ति॒र्घाँ-र॑दि॒ति-र॒न्तरि॑क्षं ।
अ॒दि॒ति॒ र्मा॒ता स॒ पि॒ता स॒ पु॒त्रः । वि॒श्वे दे॒वा अ॒दि॒तिः पञ्च॑ज॒नाः ।
अ॒दि॒तिर् जा॒त-म॑दि॒तिर् ज॒नित्वं ॥
अष्टौ॑ पु॒त्रासो॑ अ॒दि॒तेः ।
ये जा॒ता स्त॒न्वः परि॑ । दे॒वाँ (2) उप॑प्रै॒थ् स॒प्तभिः॑ ॥ 62 (10)

T.A.1.13.3

प॒रा मा॒र्ताण्ड॑मा॒स्यत् ॥ स॒प्तभिः॑ पु॒त्रै-र॑दि॒तिः । उप॑ प्रै॒त् पू॒र्व्यं यु॑गं ।
प्र॒जायै॑ मृत्य॒वे तत् । प॒रा मा॒र्ताण्ड॑-मा॒भर॑दि॒ति ॥ ता॒ननु॑क्र॒मिष्या॑मः ॥
मि॒त्रश्च॑ व॒रुण॑श्च । धा॒ता चा॒र्य॒मा च॑ । अ॒ञ्शश्च॑ भ॒गश्च॑ ।
इन्द्र॑श्च वि॒वस्वाञ्श्चे॒त्येते॑ ( ) ॥

"हिरण्यगर्भो{5}" "ह॒सःशुचिषत्{6}" ।

"ब्रह्म जज्ञानं{7}" "तदित् पद{8}" मिति ॥

गर्भः प्राजापत्यः । अथ पुरुषः सप्तपुरुषः ॥ 63 (14)

(अमूं दिव॑ – सप्तभि॑ – रेत॑ चत्वारि॑ च) (A13)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 13 ॥

1.1.14 अनुवाकं-14

[यथास्थानं गर्भिण्यः]

T.A.1.14.1

योऽसौ तपन्नुदेति । स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायोदेति ।

मा मे प्रजाया मा पशूनां । मा मम प्राणानादायोदगाः ॥

असौ यो ऽस्तमेति । स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायास्तमेति ।

मा मे प्रजाया मा पशूनां । मा मम प्राणानादाया स्तङ्गाः ॥

असौ य आपूर्यति । स सर्वेषां भूतानां प्राणैरापूर्यति । 64 (10)

T.A.1.14.2

मा मे प्रजाया मा पशूनां । मा मम प्राणै-रापूरिष्ठाः ॥

असौ योऽपक्षीयति । स सर्वेषां भूतानां प्राणै-रपक्षीयति ।

मा मे प्रजाया मा पशूनां ।

मा म॑म प्रा॒णै-र॑पक्षे॒ष्टाः ॥ अ॒मूनि॑ नक्ष॒त्राणि॑ ।
 सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैर॑पप्रस॒र्पन्ति॑ चो॒त्स॑र्पन्ति च ।
 मा मे॑ प्रजा॒या मा प॑शूनां ।
 मा म॑म प्रा॒णैर॑पप्रसृ॒पत॑ मो॒त्स॑पत ॥ 65 (10)

T.A.1.14.3

इ॒मे मा॒सा-श्चा॒र्द्धमा॒साश्च॑ ।
 सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैर॑पप्रस॒र्पन्ति॑ चो॒त्स॑र्पन्ति च ।
 मा मे॑ प्रजा॒या मा प॑शूनां ।
 मा म॑म प्रा॒णैर॑पप्रसृ॒पत॑ मो॒त्स॑पत । इ॒म ऋ॒तवः॑ ।
 सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैर॑पप्रस॒र्पन्ति॑ चो॒त्स॑र्पन्ति च ।
 मा मे॑ प्रजा॒या मा प॑शूनां ।
 मा म॑म प्रा॒णैर॑पप्रसृ॒पत॑ मो॒त्स॑पत ॥ अ॒यं स॑म्व॒त्सरः॑ ।
 सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैर॑पप्रस॒र्पति॑ चो॒त्स॑र्पति च । 66 (10)

T.A.1.14.4

मा मे॑ प्रजा॒या मा प॑शूनां । मा म॑म प्रा॒णैर॑पप्रसृ॒प मो॒त्स॑प ॥
 इ॒दम॑हः । सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णै-र॑पप्रस॒र्पति॑ चो॒त्स॑र्पति च ।
 मा मे॑ प्रजा॒या मा प॑शूनां । मा म॑म प्रा॒णैर॑पप्रसृ॒प मो॒त्स॑प ।
 इ॒यं रा॒त्रिः । सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णै-र॑प प्रस॒र्पति॑ चो॒त्स॑र्पति च ।

मा॑ मे॑ प्र॒जाया॑ मा॑ प॒शूनां॑ । मा॑ म॒म प्रा॒णैरप॑ प्र॒सृप॑ मो॒त्सृप॑ ( ) ॥

ॐ भूर्भुवस्स्वः ॥

एत॒द्वो मि॒थुनं॑ मा॑ नो मि॒थुन॑ री॒द्वं ॥ 67 (12)

(प्रा॒णैरपू॑र्यति-मो॒त्सृप॑त-चो॒त्सृप॑ति च – मो॒त्सृप॑ द्वे च) (A14)

श्री॒ छाया॑-सुव॒र्चला॒म्बा॒ समेत॑ श्री॒ सुर्य॑ना॒राय॑ण स्वा॒मिने॑ नमः ।

ॐ नमो॑ ना॒राय॑णाय ॥ 14 ॥

Special Korvai

(यो॒सौ षो॒डशा॑मू॒नि द्वा॒दशा॑यं चतु॒र्दश॑)

(उ॒देत्य॑स्त॒मेत्या॑पू॒र्यत्य॑प॒क्षीय॑त्यमू॒नि नक्ष॑त्राणी मे मा॒सा इ॒म

ऋ॒तवो॑ऽयं सम्॒वत्सर॑ इ॒दम॑ह॒रियं॑ रा॒त्रिर्दश॑)

1.1.15 अनुवाकं-15

T.A.1.15.1

अथा॑दि॒त्यस्या॑ष्टपु॒रुष॑स्य ॥

वसू॑ना मा॒दित्या॑नां स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि ॥

रु॒द्राणा॑-मा॒दित्या॑नां स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि ॥

आ॒दि॒त्याना॑-मा॒दित्या॑नां स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि ॥ स॒ताऽस॑त्यानां ।

आ॒दि॒त्याना॑ स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि ॥ अ॒भि॒धून्व॑ता-म॒भि॒घ्न॑तां ।

वा॒तव॑तां म॒रुतां॑ । आ॒दि॒त्याना॑ स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि ॥

ऋ॒भू॒णा-मा॒दि॒त्याना॒॑ स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि ( ) ॥ वि॒श्वे॒षां दे॒वानां॑ ।

आ॒दि॒त्याना॒॑ स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि ॥ स॒म्व॑त्स॒रस्य॑ स॒वितुः॑ ।

आ॒दि॒त्यस्य॑ स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि ॥ ॐ भूर्भुव॒स्स्वः॑ ।

रश्मयो वो मिथुनं मा नो मिथुनं॑ री॒द्वं ॥ 68 (16)

(ऋ॒भू॒णामा॒दि॒त्याना॒॑ स्थाने॑ स्व॒तेज॑सा भानि षट्च) (A15)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 15 ॥

1.1.16 अनुवाकं-16

T.A.1.16.1

आ॒रोग॑स्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि । भ्राज॑स्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि ।

प॒टर॑स्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि । प॒तङ्ग॑स्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि ।

स्व॒र्णर॑स्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि ।

ज्योति॑षीमतस्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि ।

वि॒भास॑स्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि ।

कश्य॑पस्य स्थाने स्व॒तेज॑सा भानि । ॐ भूर्भुव॒स्स्वः॑ ।

आपो वो मिथुनं मा नो मिथुनं॑ री॒द्वं ॥ 69 (10)

(आ॒रोग॑स्य द॒श) (A16) श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः । ॐ नमो नारायणाय ॥ 16 ॥

1.1.17 अनुवाकं-17

T.A.1.17.1

अथ वायो-रेकादश-पुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य ॥
प्रभ्राजमानानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
व्यवदातानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
वासुकिवैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
रजतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
परुषाणां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
श्यामानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
कपिलानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
अतिलोहितानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
ऊर्ध्वानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि । 70 (10)

T.A.1.17.2

अवपतन्तानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
वैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
प्रभ्राजमानीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
व्यवदातीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
वासुकिवैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि ।

रजताना॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 परुषाणा॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 श्यामाना॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 कपिलाना॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 अतिलोहितीना॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ( ) ।
 ऊर्द्ध्वाना॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 अवपतन्तीना॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 वैद्युतीना॑ꣳ रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 ॐ भूर्भुवस्स्वः॑ ।

रूपाणि वो मिथुनं मा नो मिथुन॑ꣳ रीढ्वं ॥ 71 (15)

(ऊर्द्ध्वाना॑ꣳ रुद्राणा॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भा - न्यतिलोहितीना॑ꣳ
 रुद्राणीना॑ꣳ स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ पञ्च च (A17)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 17 ॥

1.1.18 अनुवाकं-18

T.A.1.18.1

अथाग्नेरष्टपुरुषस्य ॥ अग्नेः पूर्वदिश्यस्य स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।
 जातवेदस उपदिश्यस्य स्थाने॑ स्वतेजसा॑ भानि॑ ।

सहो॒जसो॑ दक्षि॒णदि॑श्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
अजि॒राप्र॑भव उपदि॒श्यस्य॑ स्थाने स्वतेजसा भानि ।
वैश्वा॒नरस्या॑परदि॒श्यस्य॑ स्थाने स्वतेजसा भानि ।
नर्या॑पस उपदि॒श्यस्य॑ स्थाने स्वतेजसा भानि ।
पङ्क्ति॑राधस उदग्दि॒श्यस्य॑ स्थाने स्वतेजसा भानि ।
विसर्पि॑ण उपदि॒श्यस्य॑ स्थाने स्वतेजसा भानि ।
ॐ भूर्भुवस्स्वः( ) ।

दिशो॑ वो मिथुनं॑ मा नो मिथुन॑ री॒ढ्वं ॥ 72 (11)

(स्वरेकम् च) (A18)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 18 ॥

Special Korvai

(एतद् रश्मय आपो रूपाणि दिशः पञ्च)

1.1.19 अनुवाकं-19

T.A.1.19.1

दक्षि॒णपूर्व॑-स्यान्दि॒शि वि॑सर्पी नरकः । तस्मान्नः॑ परि॒पाहि॑ ॥
दक्षि॒णा-पर॑स्या-न्दि॒श्य वि॑सर्पी नरकः । तस्मान्नः॑ परि॒पाहि॑ ॥
उत्तर॑-पूर्वस्या-न्दि॒शि वि॑षादी नरकः । तस्मान्नः॑ परि॒पाहि॑ ॥

उत्तरा-परस्या-न्दिश्य विषादी नरकः । तस्मान्नः परिपाहि ॥

”आ यस्मिन्त्सप्त वासवा{9}” “इन्द्रियाणि शतक्रत{10}”

वित्येते ॥ 73 (9) (दक्षिणपूर्वस्याम् नव) (A19)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 19 ॥

1.1.20 अनुवाकं-20

T.A.1.20.1

इन्द्र घोषा वो वसुभिः पुरस्ता-दुपदधतां ।

मनोजवसो वः पितृभिर् दक्षिणत उपदधतां ।

प्रचेता वो रुद्रैः पश्चा-दुपदधतां ।

विश्वकर्मा व आदित्यै-रुत्तरत उपदधतां ।

त्वष्टा वो रूपै-रुपरिष्ठा-दुपदधतां । सं.ज्ञानं वः पश्चादिति ॥

आदित्यः सर्वोऽग्निः पृथिव्यां । वायुरन्तरिक्षे । सूर्यो दिवि ।

चन्द्रमा दिक्षु ( ) । नक्षत्राणि स्वलोके ॥ एवा ह्येव । एवा ह्यग्ने ।

एवा हि वायो । एवा हीन्द्र । एवा हि पूषन् ।

एवा हि देवाः ॥ 74 (17) दिक्षु सप्त च) (A20)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 21 ॥

1.1.21 अनुवाकं-21

T.A.1.21.1

आप॑मापा॒मपः॑ सर्वाः॑ । अ॒स्मा-द॒स्मादि॒तोऽमु॑तः ।
 अ॒ग्निर्वा॒युश्च॑ सू॒र्यश्च॑ । स॒ह स॑ञ्चस्कर॒र्द्धिया॑ ॥ वा॒य्वश्चा॑ र॒श्मि प॑तयः ।
 म॒रीच्या॑त्मानो अ॒द्रुहः॑ । दे॒वी भु॑वन सू॒वरीः॑ । पु॒त्रव॑त्त्वाय मे सुत ॥
 म॒हाना॑म्नीर् म॒हामा॑नाः । म॒हसो॑ म॒हस॑स्स्वः । 75 (10)

T.A.1.21.2

दे॒वीः प॑र्जन्य सू॒वरीः॑ । पु॒त्रव॑त्त्वाय मे सुत ॥
 अ॒पाश्न्यु॑ष्णि-म॒पा र॑क्षः । अ॒पाश्न्यु॑ष्णि-म॒पा र॑घं ।
 अ॒पाघ्रा॑मप चाव॒र्तिं । अप॑ दे॒वीरि॑तो हि॒त ॥ व॒ज्रं दे॒वीर॑जीताञ्च ।
 भु॒वनं॑ दे॒व सू॒वरीः॑ । आ॒दि॒त्यान॑दि॒तिं दे॒वीं ।
 यो॒निनो॑र्द्ध्व-मु॒दीष॑त ॥ 76 (10)

T.A.1.21.3

भ॒द्रं क॑र्णेभिः शृणु॒याम॑ दे॒वाः । भ॒द्रं प॑श्येमाक्ष॒भिर्-य॑ज॒त्राः ।
 स्थि॒रैरङ्गै॑ स्तुष्टु॒वाꣳ स॑स्तनू॒भिः । व्य॑शेम दे॒वहि॑तं य॒दायुः॑ ॥
 स्व॒स्ति न॒ इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वाः । स्व॒स्ति नः॑ पू॒षा वि॒श्ववे॑दाः ।
 स्व॒स्ति न॒स्ताक्ष॑र्यो अ॒रिष्ट॑नेमिः । स्व॒स्ति नो॒ बृह॑स्पति॒र् दधा॑तु ॥
 के॒तवो॑ अ॒रुणा॑सश्च । ऋ॒षयो॑ वा॒तर॑श॒नाः( ) । प्र॒तिष्ठाꣳ श॒तधा॑ हि ।

स॒माहि॑तासो स॒हस्र॑धा॒यसं॑ ॥ शि॒वा नः॑ श॒न्त॒मा भ॑वन्तु ।

दि॒व्या आ॒प ओष॑धयः ॥ सु॒मृ॒डीका॑ सर॒स्वति॑ ।

मा॒ते व्यो॑म स॒न्दृशि॑ ॥ 77 (16)

(स्व – रु॒दी॒षत – वा॒तर॑श॒नाः षट्च॑) (A21)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 21 ॥

1.1.22 अनुवाकं-22

T.A.1.22.1

योऽपां पु॒ष्पं वै॑द । पु॒ष्प॒वान् प्र॒जा॒वान् प॒शु॒मान् भ॑वति ।

च॒न्द्र॒मा वा अ॒पां पु॒ष्पं । पु॒ष्प॒वान् प्र॒जा॒वान् प॒शु॒मान् भ॑वति ।

य ए॒वं वै॑द ॥ योऽपा॒मा॒यत॑नं वै॑द । आ॒यत॑न॒वान् भ॑वति ।

अ॒ग्नि॒र्वा अ॒पा॒मा॒यत॑नं । आ॒यत॑न॒वान् भ॑वति ।

योऽग्ने॒रा॒यत॑नं वै॑द । 78 (10)

T.A.1.22.2

आ॒यत॑न॒वान् भ॑वति । आ॒पो वा अ॒ग्ने॒रा॒यत॑नं । आ॒यत॑न॒वान् भ॑वति ।

य ए॒वं वै॑द ॥ योऽपा॒मा॒यत॑नं वै॑द । आ॒यत॑न॒वान् भ॑वति ।

वा॒यु॒र्वा अ॒पा॒मा॒यत॑नं । आ॒यत॑न॒वान् भ॑वति । यो वा॒यो॒रा॒यत॑नं वै॑द ।

आ॒यत॑न॒वान् भ॑वति । 79 (10)

T.A.1.22.3

आपो वै वायोरायतनं । आयतनवान् भवति । य एवं वेद ॥
योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति । असौ वै तपन्नपा-मायतनं ।
आयतनवान् भवति । योऽमुष्य तपत आयतनं वेद ।
आयतनवान् भवति । आपोवा अमुष्य तपत आयतनं । 80 (10)

T.A.1.22.4

आयतनवान् भवति । य एवं वेद ॥ योऽपामायतनं वेद ।
आयतनवान् भवति । चन्द्रमा वा अपामायतनं । आयतनवान् भवति ।
यश्चन्द्रमस आयतनं वेद । आयतनवान् भवति ।
आपो वै चन्द्रमस आयतनं । आयतनवान् भवति । 81 (10)

T.A.1.22.5

य एवं वेद ॥ योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति ।
नक्षत्राणि वा अपामायतनं । आयतनवान् भवति ।
यो नक्षत्राणा-मायतनं वेद । आयतनवान् भवति ।
आपो वै नक्षत्राणा-मायतनं । आयतनवान् भवति ।
य एवं वेद ॥ 82 (10)

T.A.1.22.6

योऽपामायतनं वेद । आयतनवान् भवति । पर्जन्यो वा अपामायतनं ।
आयतनवान् भवति । यः पर्जन्य-स्यायतनं वेद ।

आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॒व॒ति । आ॒पो वै प॒र्जन्य॑-स्या॒य॒त॒नं ।

आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॒व॒ति । य ए॒वं वै॒द ॥ योऽपा॒मा॒य॒त॒नं वै॒द ॥ 83 (10)

T.A.1.22.7

आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॒व॒ति । स॒म्व॑त्स॒रो वा अ॒पा॒मा॒य॒त॒नं ।

आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॒व॒ति । यः स॒म्व॑त्स॒र-स्या॒य॒त॒नं वै॒द ।

आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॒व॒ति । आ॒पो वै स॒म्व॑त्स॒र-स्या॒य॒त॒नं ।

आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॒व॒ति । य ए॒वं वै॒द ॥

योऽप्सु॑ ना॒वं प्र॒ति॒ष्ठि॒तां वै॒द । प्र॒त्ये॒व ति॒ष्ठ॒ति । 84 (10)

T.A.1.22.8

इ॒मे वै लो॒का अ॒प्सु प्र॒ति॒ष्ठि॒ताः । त॒दे॒षाऽभ्य॑नू॒क्ता ॥

अ॒पाꣳ र॒समु॑द॒यꣳस॒न् । सू॒र्ये शु॒क्रꣳ स॒माभृ॑तं ।

अ॒पाꣳ र॒सस्य॑ यो र॒सः । तं वो॑ गृ॒ह्णा-म्यु॒त्त॒ममि॑ति ॥

इ॒मे वै लो॒का अ॒पाꣳ र॒सः । तेऽमु॑ष्मिन्-ना॒दि॒त्ये स॒माभृ॑ताः ॥

जा॒नु॒द॒घ्नी-मु॒त्तर॑-वे॒दीङ्घा॒त्वा । अ॒पां पू॒रयि॑त्वा गु॒ल्फ॒द॒घ्नं । 85 (10)

T.A.1.22.9

पु॒ष्कर॑पर्णेः पु॒ष्कर॑दण्डैः पु॒ष्करै॑श्च सꣳस्ती॒र्य । तस्मि॑न् विहा॒य॒से ।

अ॒ग्निं प्र॒णीयो॑प-स॒माधा॑य ॥ ब्र॒ह्म॒वादि॑नो वदन्ति ।

कस्मा॑त् प्र॒णीते॑ऽय॒म॒ग्निश्ची॑यते ॥ साप्प्र॒णीते॑ऽय॒म॒प्सु ह्यय॑ञ्ची॒यते ॥

अ॒सौ॒ भु॒वने॒ऽप्य॒-ना॒हिता॒ग्नि॒-रे॒ताः ।

तम॒भित॑ ए॒ता अ॒भीष्ट॑का॒ उप॑दधाति ॥

अ॒ग्नि॒हो॒त्रे द॒र्श॑पूर्ण॒-मा॒स॒योः ।

प॒शु॒ब॒न्धे चा॑तु॒र्मा॒स्येषु॑ । 86 (10)

T.A.1.22.10

अथो॑ आ॒हुः । स॒र्वेषु॑ य॒ज्ञक्र॑तु॒ष्विति॑ ॥ ए॒तद्ध॑ स्म॒ वा आ॑हुः श॒ण्डि॒लाः ।

कम॒ग्नि॒ज्चि॑नुते ॥ स॒त्रिय॑-म॒ग्नि॒ज्चि॑न्वानः ।

स॒म्-व॑त्स॒रं प्र॒त्यक्षे॑ण ॥ कम॒ग्नि॒ज्चि॑नुते ।

सा॒वि॒त्र-म॒ग्नि॒ज्चि॑न्वानः ।

अ॒मु॒मा॒दि॒त्यं प्र॒त्यक्षे॑ण ॥ कम॒ग्नि॒ज्चि॑नुते । 87 (10)

T.A.1.22.11

ना॒चि॒के॒त-म॒ग्नि॒ज्चि॑न्वानः । प्रा॒णान् प्र॒त्यक्षे॑ण ॥ कम॒ग्नि॒ज्चि॑नुते ।

चा॒तुर्-हो॒त्रिय॑-म॒ग्नि॒ज्चि॑न्वानः । ब्र॒ह्म प्र॒त्यक्षे॑ण ॥ कम॒ग्नि॒ज्चि॑नुते ।

वै॒श्व॒सृ॒ज-म॒ग्नि॒ज्चि॑न्वानः । श॒री॒रं प्र॒त्यक्षे॑ण ॥ कम॒ग्नि॒ज्चि॑नुते ।

उ॒पा॒नु॒वा॒क्य॒मा॒शु-म॒ग्नि॒ज्चि॑न्वानः । 88 (10)

T.A.1.22.12

इ॒मान् लो॒कान् प्र॒त्यक्षे॑ण ॥ कम॒ग्नि॒ज्चि॑नुते ।

इ॒म॒मा॒रु॒णके॑तुक॒-म॒ग्नि॒ज्चि॑न्वान इति॑ । य ए॒वासौ॑ ।

इ॒तश्चा॒-मु॒तश्चा॒व्यती॒पाती॑ । तमि॒ति ॥ यो॑ऽग्ने॒र्मि॒थूया॑ वे॒द ।

मि॒थुन॒वान् भव॑ति । आपो॒ वा अ॒ग्ने॒र्मि॒थूयाः॑ ।

मि॒थुन॒वान् भव॑ति ( ) । य ए॒वं वे॒द ॥ 89 (11)

(वे॒द - भव॑ - त्या॒यत॑नं - भव॑ति - वे॒द - वे॒द - तिष्ठ॑ति -

गुल्फ॑द॒घ्नं - चा॒तुर्मा॒स्ये - ध्व॒मुमा॑दि॒त्यं प्र॒त्यक्षे॑ण क॒मग्निं॑ चि॒नुत॑ -

उपा॒नुवा॒क्यमा॒शुम॒ग्निं चि॒न्वानो॑ - मि॒थूया॑ मि॒थुन॒वान्

भव॑त्ये॒कं च) (A22) श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण
स्वामिने नमः । ॐ नमो नारायणाय ॥ 22 ॥

Special Korvai

(पु॒ष्पम॒ग्निर्वा॒युरसौ॑ वै तप॑ञ्चन्द्र॒मा नक्ष॑त्राणि प॒र्जन्यः॑

सम्व॑त्सरो यो॑ऽप्सु नाव॑मेतद्ध स्म॒ वै स॒त्रिय॑ꣳ सम्व॑त्स॒रꣳ

सा॒वि॒त्रम॒मुं ना॑चिकेतं प्रा॒णाꣳश्चा॒तुर्हो॒त्रियं॑ ब्र॒ह्म वैश्व॑सृ॒जꣳ

शरी॑रमुपा॒नुवा॒क्यमा॒शुमि॒मान् लो॒कानि॒ममा॒रुण॑केतुकं य ए॒वासौ)

1.1.23 अनुवाकं-23

T.A.1.23.1

आपो॒ वा इ॒दमा॑सन्थ् स॒लिल॑मे॒व ।

स प्र॒जाप॑तिरे॒कः पु॒ष्कर॑पर्णे॒ सम॑भवत् ।

तस्या॑न्तर् मन॒सि का॒मः सम॑वर्तत । इ॒दꣳ सृ॑जे॒यमि॒ति ।

तस्माद्यत् पुरुषो मनसाऽभिगच्छति । तद्वाचा वदति ।
तत्कर्मणा करोति । तदेषा ऽभ्यनूक्ता ॥ कामस्तदग्रे समवर्तताधि ।
मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् । 90 (10)

T.A.1.23.2

सतो बन्धुमसति निरविन्दन् । हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषेति ॥
उपैनन्तदुपनमति । यत् कामो भवति । य एवं वेद ॥ स तपोऽतप्यत ।
स तपस्तप्त्वा । शरीरमधूनुत । तस्य यन् माऽसमासीत् ।
ततोऽरुणाः केतवो वातरशना ऋषय उदतिष्ठन् । 91 (10)

T.A.1.23.3

ये नखाः । ते वैखानसाः । ये वालाः । ते वालखिल्याः । यो रसः ।
सोऽपां ॥ अन्तरतः कूर्मं भूतं सर्पन्तं । तमब्रवीत् ।
मम वै त्वङ्माऽसा । समभूत् । 92 (10)

T.A.1.23.4

नेत्यब्रवीत् । पूर्वमेवाह-मिहासमिति । तत्पुरुषस्य पुरुषत्वं ।
स सहस्रशीर्षा पुरुषः । सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
भूत्वोदतिष्ठत् । तमब्रवीत् । त्वं वै पूर्वं समभूः ।
त्वमिदं पूर्वः कुरुष्वेति ॥ स इत आदायापः । 93 (10)

T.A.1.23.5

अ॒ञ्जलि॑ना पु॒रस्ता॑-दु॒पाद॑धात् । ए॒वा ह्ये॒वेति॑ ।
तत॑ आ॒दित्य॑ उदतिष्ठत् । सा प्रा॒ची दिक् ॥
अथा॑रुणः के॒तुर् दक्षि॑णत उ॒पाद॑धात् । ए॒वा ह्यग्नि॑ इति ।
ततो॑ वा अ॒ग्निरु॑दतिष्ठत् । सा दक्षि॑णा दिक् ।
अथा॑रुणः के॒तुः पश्चा॑दु॒पाद॑धात् ।
ए॒वा हि वा॒यो इति॑ । 94 (10)

T.A.1.23.6

ततो॑ वा॒युरु॑दतिष्ठत् । सा प्र॒तीची॑ दिक् ।
अथा॑रुणः के॒तु-रुत्तर॑त उ॒पाद॑धात् । ए॒वा ही॒न्द्रेति॑ ।
ततो॑ वा इन्द्र॑ उदतिष्ठत् । सो॒दीची॑ दिक् ।
अथा॑रुणः के॒तुर् मद्ध्य॑ उ॒पाद॑धात् । ए॒वा हि पू॒षन्नि॑ति ।
ततो॑ वै पू॒षोद॑तिष्ठत् । से॒यन्दिक् । 95 (10)

T.A.1.23.7

अथा॑रुणः के॒तुरु॑परि॒ष्टा-दु॒पाद॑धात् । ए॒वा हि दे॒वा इति॑ ।
ततो॑ दे॒व मनु॑ष्याः पि॒तरः । गन्ध॑र्वा-फ॒स्सर॑स श्रो॒द-तिष्ठ॑न् ।
सो॒र्द्ध्वा दिक् ॥ या वि॒प्रुषो॑ वि॒परा॑पतन् ।

ताभ्योऽसुरा रक्षाँसि पिशाचाश्चो-दतिष्ठन् । तस्मात्ते पराभवन् ।
विप्रुङ्भ्यो हि ते समभवन् ॥ तदेषाऽभ्यनूक्ता ॥ 96 (10)

T.A.1.23.8

आपो ह यद् बृहतीर् गर्भमायन् । दक्षं दधाना जनयन्तीः स्वयम्भुं ।
तत इमेऽद्ध्यसृज्यन्त सर्गाः । अद्भ्यो वा इदं समभूत् ।
तस्मादिदं सर्वं ब्रह्म स्वयंभ्विति ॥
तस्मादिदं सर्वं शिथिलमिवाध्रुवमिवाभवत् ॥
प्रजापतिर् वाव तत् । आत्मनाऽऽत्मानं विधाय ।
तदेवानु प्राविशत् ॥ तदेषाऽभ्यनूक्ता ( ) ॥ 97 (10)

T.A.1.23.9

विधाय लोकान् विधाय भूतानि । विधाय सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य । आत्मनाऽऽत्मा-नमभिसम्विवेशेति ॥
सर्वमेवेदमाप्त्वा । सर्व-मवरुद्ध्य । तदेवानु प्राविशति ।
य एवं वेद ॥ 98 (8) (आसी - दतिष्ठन् - नभू - दपो - वायो इति -
सेयं दिग - भ्यनूक्ता - ऽभ्यनूक्ता - +ऽष्टौ च) (A23)
श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।
ॐ नमो नारायणाय ॥ 23 ॥

1.1.24 अनुवाकं-24

T.A.1.24.1

चतुष्टय्य॑ आपो॑ गृह्णाति । चत्वारि॑ वा अपा॑ रूपाणि॑ । मेघो॑ विद्युत् ।
 स्तनयि॑तुर् वृष्टिः॑ । तान्ये॒वा वरु॑न्धे ॥ आतप॑ति वर्ष्या॑ गृह्णाति ।
 ताः पु॒रस्ता॒-दुप॑दधाति । ए॒ता वै ब्र॑ह्मवर्च॒स्या आपः॑ ।
 मुख॑त ए॒व ब्र॑ह्मवर्च॒स-मव॑रुन्धे ।
 तस्मा॑न्-मुख॒तो ब्र॑ह्मवर्च॒सितरः॑ ॥ 99 (10)

T.A.1.24.2

कूप्या॑ गृह्णाति । ता दक्षि॑णत उप॑दधाति । ए॒ता वै ते॑जस्विनी॒रापः॑ ।
 तेज॑ ए॒वास्य॑ दक्षि॒णतो॑ दधाति । तस्मा॑द् दक्षि॒णोर्द्ध॑ ऽस्तेज॒स्वितरः॑ ॥
 स्थाव॑रा गृह्णाति । ताः प॒श्चादुप॑दधाति ।
 प्रति॑ष्ठिता॒ वै स्था॑वराः ।
 पश्चा॑दे॒व प्रति॑तिष्ठति ॥ वह॑न्तीर् गृह्णाति । 100 (10)

T.A.1.24.3

ता उत्तर॑त उप॑दधाति ।
 ओज॑सा वा ए॒ता वह॑न्तीरि॒वोद्ग॑तीरि॒व आ॑कूज॒तीरि॒व धा॑वन्तीः ।
 ओज॑ ए॒वास्यो॑त्तरतो॑ दधाति ।
 तस्मा॑दुत्त॒रोर्द्ध॑ ओज॒स्वितरः॑ ॥ सं॒भार्या॑ गृह्णाति ।

ता मद्ध्य उपदधाति । इयं वै संभार्याः ।

अस्यामेव प्रतितिष्ठति ॥

पल्वल्या गृह्णाति । ता उपरिष्ठा-दुपादधाति । 101 (10)

T.A.1.24.4

असौ वै पल्वल्याः । अमुष्यामेव प्रतितिष्ठति ॥ दिक्षूपदधाति ।

दिक्षु वा आपः । अन्नं वा आपः । अद्भ्यो वा अन्नञ्जायते ।

यदेवाद्भ्यो-ऽन्नं जायते । तदवरुन्धे ॥

तं वा एतमरुणाः केतवो वातरशना ऋषयो-ऽचिन्वन् ।

तस्मा-दारुण केतुकः ( ) ॥ 102a

तदेषाऽभ्यनूक्ता ॥ केतवो अरुणासश्च । ऋषयो वातरशनाः ।

प्रतिष्ठां शतधा हि । समाहितासो सहस्रधायसमिति ॥

शतशश्चैव ऽसहस्रशश्च प्रतितिष्ठति । य एतमग्निञ्चिनुते ।

य उचैनमेवं वेद ॥ 102b (18)

(ब्रह्मवर्चसितरो – वहन्तीर् गृह्णाति – ता उपरिष्ठादुपादधा – त्यारुणके
तुकोऽष्टौ च) (A24)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 24 ॥

1.1.25 अनुवाकं-25

T.A.1.25.1

जा॒नु॒द॒घ्नी॒-मु॒त्तर॒वेदी॒ङ्घ्रा॒त्वा । अ॒पां पू॒रय॑ति । अ॒पां॑ स॒र्व॒त्वाय॑ ।
 पु॒ष्कर॒पर्णं॑ रु॒क्मं पु॒रुष॑-मि॒त्युप॑दधाति । तपो॑ वै पु॒ष्कर॒पर्णं ।
 स॒त्यं॑ रु॒क्मः । अ॒मृतं॑ पु॒रुषः॑ । ए॒ताव॒द्वा वा॑स्ति । याव॑दे॒तत् ।
 याव॑दे॒वास्ति॑ । 103 (10)

T.A.1.25.2

तद॑व॒रुन्धे॑ ॥ कूर्म॑मुप॑दधाति । अ॒पामे॒व मे॒धम॑व॒रुन्धे॑ ।
 अथो॑ स्व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ स॒म॒ष्ट्यै ॥ आ॒प॒मा॒पाम॑पः स॒र्वाः ।
 अ॒स्माद॒स्मादि॒तोऽमु॑तः । अ॒ग्नि॒र्वायु॑श्च सूर्य॑श्च ।
 स॒ह सञ्च॑स्कर॒र्द्धिया॑ इति॑ । “वा॒य्वश्चा॑ र॒श्मिप॑तयः{11}” ॥
 लो॒कं पृ॑ण॒च्छिद्रं॑ पृ॒ण । 104 (10)

T.A.1.25.3

या॒स्ति॒स्रः प॑रम॒जाः ॥

“इ॒न्द्र॒घोषा॑ वो व॒सुभि॑{12}” “रे॒वा ह्ये॒वे{13}” ति॑ ॥

पञ्च॑ चि॒तय॑ उप॑दधाति । पा॒ङ्क्तो॑ऽग्निः ।
 या॒वा॒ने॒वाग्निः॑ । तज्जि॑नुते ॥ लो॒कं पृ॑णया द्वितीया-मुप॑दधाति ।
 पञ्च॑पदा॒ वै वि॒राट् । तस्या॑ वा इ॒यं पा॑दः । अ॒न्तरि॑क्षं पा॑दः ( ) ।

द्यौः पादः । दिशः पादः । परोरजाः पादः ॥ विराज्येव प्रतितिष्ठति ।

य ए॒तम॒ग्निज्चि॒नुते॑ । य उ॒चैन॑मे॒वं वे॒द ॥ 105 (16)

(अ॒स्ति – पृ॒णा – न्त॒रिक्ष॑म् पा॒दः षट्च॑) (A25)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 25 ॥

1.1.26 अनुवाकं-26

T.A.1.26.1

अ॒ग्निं प्र॒णीयो॑प॒समा॒धाय॑ । तम॒भित॑ ए॒ता अ॒भीष्ट॑का॒ उप॑दधाति ।

अ॒ग्निहो॒त्रे दर्॑शपूर्ण-मा॒सयोः॑ । प॒शुब॑न्धे चा॒तुर्मा॒स्येषु॑ ।

अथो॑ आहुः । सर्वेषु॑ य॒ज्ञक्र॑तुष्विति ॥

अथ॑ ह स्मा॒ हारु॑णः स्वाय॒म्भुवः॑ ।

सा॒वि॒त्रः स॒र्वोऽग्नि॑-रि॒त्यन॑नुषङ्गं म॒न्याम॑हे ।

ना॒ना वा ए॒तेषां॑ वी॒र्या॑णि ॥ क॒म॒ग्निज्चि॒नुते॑ । 106 (10)

T.A.1.26.2

स॒त्रि॒यम॒ग्निज्चि॒न्वानः॑ । क॒म॒ग्निज्चि॒नुते॑ । सा॒वि॒त्रम॒ग्निज्चि॒न्वानः॑ ।

क॒म॒ग्निज्चि॒नुते॑ । ना॒चिके॒तम॒ग्निज्चि॒न्वानः॑ । क॒म॒ग्निज्चि॒नुते॑ ।

चा॒तुर्. हो॒त्रि॒य-म॒ग्निज्चि॒न्वानः॑ । क॒म॒ग्निज्चि॒नुते॑ ।

वै॒श्वसृ॑जम॒ग्निज्चि॒न्वानः॑ । क॒म॒ग्निज्चि॒नुते॑ । 107 (10)

T.A.1.26.3

उ॒पा॒नु॒वा॒क्य॒-मा॒शु॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वा॒नः॑ । क॒म॒ग्नि॒ञ्चि॒नु॒ते॑ ।
 इ॒म॒मा॒रु॒ण॒के॒तु॒क॒-म॒ग्नि॒ञ्चि॒न्वा॒न इति॑ ॥ वृ॒षा वा अ॒ग्निः॑ ।
 वृ॒षा॒णौ स॒स्फा॒लये॑त् । ह॒न्ये॒ता॒स्य॒ य॒ज्ञः॑ । तस्मा॒न्ना॒नु॒ष॒ज्यः॑ ॥
 सो॒त्तर॒वे॒दिषु॑ क॒तुषु॑ चि॒न्वी॒त । उ॒त्तर॒वे॒द्या॒ ह्य॒ग्निश्ची॒यते॑ ॥
 प्र॒जा॒का॒मश्चि॒न्वी॒त । 108 (10)

T.A.1.26.4

प्रा॒जा॒प॒त्यो वा ए॒षोऽग्निः॑ । प्रा॒जा॒प॒त्याः प्र॒जाः॑ । प्र॒जा॒वा॒न् भ॒वति॑ ।
 य ए॒वं वै॒द ॥ प॒शु॒का॒मश्चि॒न्वी॒त । सं॒ज्ञा॒नं॑ वा ए॒तत् प॒शूनां॑ । यदा॒पः॑ ।
 प॒शूना॒मे॒व सं॒ज्ञा॒ने ऽग्नि॒ञ्चि॒नु॒ते । प॒शु॒मा॒न् भ॒वति॑ । य ए॒वं वै॒द ॥ 109 (10)

T.A.1.26.5

वृ॒ष्टि॒का॒मश्चि॒न्वी॒त । आ॒पो वै वृ॒ष्टिः॑ । प॒र्जन्यो॑ व॒र्षु॒को भ॒वति॑ ।
 य ए॒वं वै॒द ॥ आ॒म॒या॒वी चि॒न्वी॒त । आ॒पो वै भे॒ष॒जं ।
 भे॒ष॒ज-मे॒वा॒स्मै क॒रोति॑ । स॒र्व॒मा॒यु॒रेति॑ ॥
 अ॒भि॒च॒र॒श्चि॒न्वी॒त । व॒ज्रो वा आ॒पः॑ । 110 (10)

T.A.1.26.6

व॒ज्रमे॒व भ्रा॒तृ॒व्ये॒भ्यः॑ प्र॒हर॒ति । स्तृ॒णु॒त ए॒नं ॥ ते॒ज॒स्का॒मो य॒श॒स्का॒मः॑ ।
 ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒का॒मः॑ स्व॒र्ग॒का॒मश्चि॒न्वी॒त । ए॒ता॒व॒द्वा॒वा॒स्ति॑ । या॒व॒दे॒तत् ।

यावदे॒वास्ति॑ । तदव॑रुन्धे ॥ तस्यै॒ तद्व्र॑तं ।

वर्ष॑ति न धावेत् । 111 (10)

T.A.1.26.7

अमृतं॑ वा आपः । अमृत॑स्या-नन्तरित्यै ॥ नाप्सु-मूत्र॑पुरीषङ्कुर्यात् ।

न निष्ठी॑वेत् । न विव॑सनः स्नायात् । गुह्यो॒ वा एषो॑ऽग्निः ।

एतस्या॑ग्ने र॑नति दाहाय ॥ न पुष्कर॑पर्णानि हिरण्यं॑ वाऽधिति॑ष्ठेत् ।

एतस्या॑ग्ने-र॑नभ्यारोहाय ॥ न कूर्म॑स्याश्नीयात् ( ) ।

नोद॑कस्या-घातु॑कान्येन-मोद॑कानि भवन्ति । अघातु॑का आपः ।

य ए॒तम॒ग्निञ्चि॑नुते । य उ॒चैन॑मेवं वे॒द ॥ 112 (14) (चि॒नुते - चि॒नुते -

प्र॒जाका॑मश्चि॒न्वीत-य॒ एवं वे॒दा-पो॑-धावे॑-द॒श्नीया॑च्चत्वारि॑ च) (A26)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 26 ॥

1.1.27 अनुवाकं-27

T.A.1.27.1

इ॒मा नु॑कं भुव॑ना सीष॑धेम । इन्द्र॑श्च वि॒श्वेच॑ दे॒वाः ॥

य॒ज्ञञ्च॑ नस्त॒न्वञ्च॑ प्र॒जाञ्च॑ । आ॒दि॒त्यैरिन्द्रः॑ स॒ह सी॑षधातु ॥

आ॒दि॒त्यैरिन्द्रः॑ स॒ग॒णो-म॒रुद्भिः॑ । अ॒स्माकं॑ भू॒त्ववि॒ता त॒नूनां॑ ॥

आ॒प्ल॒व॒स्व॒ प्र॒प्ल॒व॒स्व॒ । आ॒ण्डी॒ भ॒व॒ ज॒ मा॒ मु॒हुः॒ ।

सु॒खादी॒न्दुः॒ख॒नि॒ध॒नां॒ । प्र॒ति॒मु॒ञ्च॒स्व॒ स्वां॒ पु॒रं॒ ॥ 113 (10)

T.A.1.27.2

म॒री॒च॒यः॒ स्वा॒यं॒भु॒वाः॒ । ये॒ श॒री॒रा॒ण्य॒क॒ल्प॒यन् । ते॒ ते॒ दे॒ह॒ङ्क॒ल्प॒यन्तु॒ ।

मा॒ च॒ ते॒ ख्या॒ स्म॒ ती॒रि॒षत् ॥ उ॒त्ति॒ष्ठ॒त॒ मा॒ स्व॒प्त॒ ।

अ॒ग्नि॒-मि॒च्छ॒द्ध्वं॒ भा॒र॒ताः॒ । रा॒ज्ञः॒ सो॒म॒स्य॒ तृ॒प्ता॒सः॒ ।

सू॒र्ये॒ण॒ स॒यु॒जो॒ष॒सः॒ ॥ “यु॒वा॒ सु॒वा॒साः{14}” ॥

अ॒ष्टा॒च॒क्रा॒ न॒व॒द्वा॒रा॒ । 114 (10)

T.A.1.27.3

दे॒वा॒नां॒ पू॒र॒यो॒द्ध्या॒ । त॒स्या॒ हिर॑ण्म॒यः॒ को॒शः॒ ।

स्व॒र्गो॒ लो॒को॒ ज्यो॒ति॒षा ऽऽवृ॑तः ॥ यो॒ वै तां॑ ब्र॒ह्म॒णो॒ वे॒द॒ ।

अ॒मृ॒ते॒ना॒वृ॒तां॒ पु॒रीं॒ । त॒स्मै॒ ब्र॒ह्म॒ च॒ ब्र॒ह्मा॒ च॒ ।

आ॒युः॒ की॒र्तिं॒ प्र॒जा॒न्द॒दुः॒ ॥ वि॒भ्रा॒ज॒मा॒ना॒ ह॒रि॒णीं॒ ।

य॒श॒सा॒ संप॑रीवृतां । पु॒रं हिर॑ण्म॒यीं ब्र॒ह्मा॒ । 115 (10)

T.A.1.27.4

वि॒वेशा॑पराजिता ॥ परा॒ङ्गे॒त्य॒ (परा॑ङेत्य) ज्य॒ाम॒यी॒ ।

परा॒ङ्गे॒त्य॒ (परा॑ङेत्य) ना॒श॒की॒ ।

इ॒ह चा॑मु॒त्र चा॒न्वे॒ति॒ । वि॒द्वान् दे॒वा॒सु॒रा॒नु॒भ॒यान् ॥

यत्कु॑मारी॒ मन्द्र॑यते । यद्यो॑षिद्य-त्पति॑व्रता । अरि॑ष्टं यत्किञ्च॑ क्रियते॑ ।
अग्नि॑-स्तदनु॑ वेधति ॥ अशृ॑तासः शृ॒तासश्च॑ । 116 (10)

T.A.1.27.5

यज्वानो॑ येऽप्ययज्वनः॑ । स्वर्य॑न्तो नापैक्षन्ते ।
इन्द्र॑-मग्निञ्च॑ ये विदुः॑ ॥ सिकता॑ इव स॒म्यन्ति॑ ।
रश्मि॑भिः समुदीरिताः ।
अस्माल्लो॑काद-मुष्माच्च॑ । ऋषि॑भि-रदात्-पृ॒श्निभिः॑ ॥
अपै॑त वीत॒ वि च॑ सर्पतातः । येऽत्र॒ स्थ पु॑राणा ये च॒ नूत॑नाः ।
अहो॑भि-रद्भि-रक्तु॑भिर्व्यक्तं । 117 (10)

T.A.1.27.6

यमो॑ ददात्व-वसानमस्मै ॥ नृ॑ मुणन्तु नृ॑ पात्व॒र्यः ।
अकृ॑ष्टा ये च॒ कृष्ट॑जाः । कु॒मारीषु॑ कनी॒नीषु॑ ।
जा॒रिणीषु॑ च॒ ये हि॒ताः ॥ रेतः॑ पीता आण्डपीताः ।
अङ्गारेषु॑ च॒ ये हु॒ताः ॥ उ॒भयान् पु॒त्र पौ॒त्रकान् ।
युवे॒ऽहं य॑मराजगान् ॥ “शतमि॒न्नु श॒रदः{15}” ( ) ॥
अदो॑ यद्ब्रह्म विल॒बं । पि॒तृणाञ्च॑ यमस्य च ।
वरुण॑-स्याश्चि॒नो-र॒ग्नेः । म॒रुताञ्च॑ विहायसां ॥

का॒मप्र॒यव॑णं मे अस्तु । स ह्ये॒वास्मि॑ स॒नात॑नः ।

इति॑ नाको ब्र॒ह्मि॒श्रवो॑ रा॒यो ध॑नं ।

पु॒त्राना॑पो दे॒वीरि॒हाहि॑ता ॥ 118 (18)

(पु॒रं – न॒वद्वारा॑ – ब्र॒ह्मा – च – व्य॑क्तं – श॒रदो॑ऽष्टौ च (A27)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 27 ॥

1.1.28 अनुवाकं-28

T.A.1.28.1

वि॒शी॒र्ष्णीं॑ गृ॒द्ध्र-शी॒र्ष्णीञ्च॑ । अ॒पे॒तो निर्॒ऋ॒तिं॑ ह॒थः ।

प॒रि॒बा॒धं श्वे॑तकु॒क्षं । नि॒जङ्घ॑न् श॒बलो॑द॒रं ॥ स॒ तान् वा॒च्याय॑या स॒ह ।

अ॒ग्ने ना॑शय स॒न्दृ॒शः । ई॒र्ष्या॒सूये॑ बु॒भु॒क्षां । म॒न्युं कृ॒त्यां च॑ दी॒धिरे॑ ।

र॒थेन॑ कि॒ञ्शु॒काव॑ता । अ॒ग्ने ना॑शय स॒न्दृ॒शः ॥ 119 (10)

(वि॒शी॒र्ष्णीं॑ द॒श) (A28)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 28 ॥

1.1.29 अनुवाकं-29

T.A.1.29.1

प॒र्जन्या॑य प्र॒गाय॑त । दि॒वस्पु॑त्राय मी॒ढुषे॑ ॥ स॒ नो॑ य॒वस॑मिच्छतु ॥

इ॒दं व॑चः प॒र्जन्या॑य स्व॒राजे॑ । ह॒दो अ॒स्त्वन्त॑र॒न्त-द्यु॑योत ।

म॒यो॒भूर्वा॑तो॒ विश्व॑कृ॒ष्टयः॑ सन्त्वस्मे । सु॒पि॒प्प॒ला ओ॒षधी॑र् दे॒वगो॑पाः ॥
यो गर्भ॑-मोष॑धीनां । ग॒वा॑ङ्कृ॒णोत्य॑र्वतां । पर्ज॑न्यः पु॒रु॒षीणां॑ ॥ 120 (10)

(पर्जन्याय दश) (A29)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 29 ॥

1.1.30 अनुवाकं-30

T.A.1.30.1

पुन॑र्मा॒मैत्वि॑न्द्रि॒यं । पुन॑रा॒युः पुन॑र्भगः । पुन॑र् ब्रा॒ह्मण॑-मैतु मा ।
पुन॑र् द्र॒विण॑ मैतु मा ॥ यन्मे॑ऽद्य रे॒तः पृ॒थि॒वीम॑स्का॒न् ।
यदो॑षधी॒रप्य॑सरद्-यदा॒पः । इ॒दन्त॑त् पुन॑राददे ।
दी॒र्घायु॑त्वाय॒ वर्च॑से ॥ यन्मे॑ रे॒तः प्र॑सि॒च्यते॑ ।
यन्म॑ आ॒जाय॑ते पुनः( ) । तेन॑ मा॒ममृ॑तं कुरु ।
तेन॑ सु॒प्रज॑सङ्कुरु ॥ 121 (12) (पुनर्द्वे च) (A30)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 30 ॥

1.1.31 अनुवाकं-31

T.A.1.31.1

अ॒द्भ्य-स्ति॑रो॒धा जा॑यत । तव॑ वैश्र॒वणः॑ स॒दा । ति॑रो धे॒हि स॒प॒त्नान्नः॑ ।
ये अ॒पोऽश्न॑न्ति के॒चन॑ ॥ त्वा॒ष्ट्रीं मा॒यां वै॑श्र॒वणः॑ ।

रथ॑ सह॒स्र व॒न्धुरं॑ । पु॒रु॒श्च॒क्र॑ सह॒स्राश्वं॑ ।

आ॒स्था॒याया॑हि नो ब॒लिं ॥ यस्मै॑ भू॒तानि॑ ब॒लिमा॑व॒हन्ति॑ ।

धन॒ङ्गावो॑ ह॒स्ति हि॒रण्य॑म॒श्वान् । 122 (10)

T.A.1.31.2

अ॒साम॑ सु॒मतौ य॒ज्ञिय॑स्य । श्रि॒यं बि॒भ्रतो॑ ऽन्न॒मुखीं॑ वि॒राजं॑ ॥

सु॒दर्श॑ने च क्रौ॒ञ्चे च॑ । मै॒नागे च॑ म॒हागि॑रौ ।

श॒त॒द्वाट्॒टार॑गमन्ता (स॒त॒द्वाट्॒टार॑गमन्ता) ।

स॒हाय्यं॑ न॒गरं तव॑ ॥ इति॑ मन्त्राः । क॒ल्पो॑ऽत ऊ॒र्ध्वं ॥

यदि॑ ब॒लिं हरे॑त् ।

हि॒रण्य॑ना॒भये॑ वि॒तुद॑ये कौ॒बेरा॑यायं ब॒लिः । 123 (10)

T.A.1.31.3

सर्व॑भू॒ताधि॑प॒तये॑ नम॒ इति॑ । अथ॑ ब॒लिं ह॒त्वोप॑ति॒ष्ठेत॑ ॥

क्ष॒त्रं क्ष॒त्रं वै॑श्रव॒णः । ब्रा॒ह्म॒णा वय॑ स्मः ।

नम॑स्ते अस्तु॒ मा मा हि॑सीः । अ॒स्मात् प्र॑वि॒श्यान्न॑म॒द्धीति॑ ॥

अथ॑ तम॒ग्नि-मा॑दधी॒त । यस्मि॑न्ने तत्क॒र्म प्र॑युज्जी॒त ॥

ति॒रोधा॒ भूः । ति॒रोधा॒ भुवः॑ । 124 (10)

T.A.1.31.4

ति॒रो॒धाः॒ स्वः॑ । ति॒रो॒धा॒ भूर्भुव॑स्स्वः ।
 स॒र्वेषां॑ ँलो॒काना॑-माधिपत्ये॑ सीदेति ॥ अथ तमग्नि॑-मिन्धीत ।
 यस्मिन्नेतत्कर्म॑ प्रयुञ्जीत ॥ ति॒रो॒धा॒ भूः स्वाहा॑ ॥
 ति॒रो॒धा॒ भुवः॑ स्वाहा॑ । ति॒रो॒धाः॒ स्वः॑ स्वाहा॑ ॥
 ति॒रो॒धा॒ भूर्भुव॑स्स्वस्स्वाहा ॥
 यस्मिन्नस्य॑ काले सर्वा आहुतीर् हुता भवेयुः । 125 (10)

T.A.1.31.5

अपि ब्राह्मणमुखीनाः । तस्मिन्नहः॑ काले प्रयुञ्जीत ।
 परः सुप्तजनाद्वेपि ॥ मा स्म प्रमाद्यन्त-माद्ध्यपयेत् ।
 स॒र्वार्थाः॑ सिद्ध्यन्ते । य एवं वेद । क्षुद्ध्य-न्निदमजानतां ।
 स॒र्वार्था न॑ सिद्ध्यन्ते ॥ यस्ते विघातु॑को भ्राता ।
 ममान्तर् हृदये॑ श्रितः । 126 (10)

T.A.1.31.6

तस्मा इममग्रपिण्डञ्जुहोमि । स मेऽर्थान् मा विवधीत् । मयि स्वाहा ॥
 राजाधिराजाय॑ प्रसह्य साहिने॑ । नमो वयं वैश्रवणाय॑ कुर्महे ।
 स मे कामान् कामकामाय॑ मह्यं । कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु ।
 कुबेराय॑ वैश्रवणाय॑ । महाराजाय॑ नमः । केतवो अरुणासश्च ( ) ।

ऋषयो वातरशनाः । प्रतिष्ठां शतधा हि ।

समाहितासो सहस्रधायसं । शिवा नः शन्तमा भवन्तु ।

दिव्या आप ओषधयः । सुमृडीका सरस्वति ।

मा ते व्योम सन्दृशि ॥ 127 (17)

(अश्वा॑न्-ब॒लिर्-भु॒वो - भ॒वेयुः - श्रित - श्र॑ सप्त च) (A31)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 31 ॥

1.1.32 अनुवाकं-32

T.A.1.32.1

सम्व॑त्सरमेतद् व्रत॑ञ्चरेत् । द्वौ वा मासौ ॥ नियमः समा॑सेन ॥

तस्मिन् नियम॑विशेषाः । त्रिषवण॑-मुदकोपस्पर्शी ।

चतुर्थ॑कालपानभक्तः स्यात् । अहर॑हर्वा भैक्षम॑श्नीयात् ।

औदु॑म्बरीभिः समिद्धि॑-रग्निं परिचरेत् ।

पुनर्मा॑ मैत्विन्द्रि॒य-मित्ये॑तेना-ऽनुवा॑केन ।

उद्धृत॑ परिपू॒ताभिर॑द्भिः कार्यं कुर्वी॑त । 128 (10)

T.A.1.32.2

असञ्च॑यवान् । अग्नये॑ वायवे॑ सूर्या॑य । ब्रह्म॑णे प्रजा॑पतये ।

चन्द्र॑मसे नक्ष॑त्रेभ्यः । ऋतु॑भ्यः सम्व॑त्सराय ।

वरुणा-यारुणायेति व्रतहोमाः । प्रवर्ग्यवदादेशः ।

अरुणाः काण्ड ऋषयः ॥ अरण्येऽधीयीरन् ।

भद्रं कर्णेभिरिति द्वे जपित्वा । 129 (10)

T.A.1.32.3

महानाम्नीभि-रुदकं स स्पर्श्य । तमाचार्यो दद्यात् ।

शिवानः शन्तमे-त्योषधीरालभते । सुमृडीकेति भूमिं । एवमपवर्गे ।

धेनुर् दक्षिणा । कं सम्वासश्च क्षौमं । अन्यद्वा शुक्लं ।

यथा शक्ति वा । एव स्वाध्याय धर्मेण ( ) । अरण्येऽधीयीत ।

तपस्वी पुण्यो भवति तपस्वी पुण्यो भवति ॥ 130 (12)

(कुर्वीत – जपित्वा – स्वाध्यायधर्मेण द्वे च) (A32)

श्री छाया-सुवर्चलाम्बा समेत श्री सुर्यनारायण स्वामिने नमः ।

ॐ नमो नारायणाय ॥ 32 ॥

Uttara Shanti Paadam

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः । भद्रं पश्येमाक्षभिर् यजत्राः ।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाग्ँस स्तनूभिः । व्यशेम देवहितं यदायुः ॥

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः । स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः । स्वस्ति नो बृहस्पतिर् दधातु ॥

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

=====

Prapaataka Korvai with starting Padams of 1 to 32 Anuvaakams :-

(भ॒द्रं॑ – स्मृ॒तिः॑ – साकं॑जा॒ना – मक्ष्य॑ – ति॒ता॒म्रा – ण्य॑त्यु॒र्ध्वाक्ष॑
– आ॒रोगः॑ – क्वे॒द – म॒ग्निश्च॑ – स॒हस्र॑वृत् – प॒वित्र॑वन्त –
आ॒तनु॑ष्वा – ष्ट्यो॑नीं – यो॒ऽसा – व॒थादि॑त्य – स्यारोग॑-स्याथ वायो-
रथा॒ग्नेर् – दक्षि॑णपूर्वस्या – मि॒न्द्रघो॑षा व-आप॑मापां-यो॒ऽपा –
मापो॑ वै – चतु॑ष्ट्यो – जा॒नुद॑घ्नी – म॒ग्निं प्र॑णीये – मा नु॑ कं –
वि॒शीर्ष्णीं॑ – पर्ज॑न्याय – पुन॑ – र॒द्भ्यः – सम्॑व॒त्सरं॑ द्वात्रिं॑शत्)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(भ॒द्रं – ज्यो॑तिषा – तस्मिन्॑ रा॒जानं॑ – क॒श्यपा॑थ-स॒हस्र॑वृ॒दियं॑-
नपु॑ंसक – म॒ष्ट्योनी॑ – म॒वप॑तन्ताना – मा॒यत॑नवान् भवति –
स॒तो ब॑न्धुं – ता उत्त॑रतो – वज्र॑मेव – पुन॑र्मामैतु
त्रिं॑शदुत्तर॑शतम्)

First and Last Padam in TA, 1st Prapaatakam :-

(भ॒द्रं – तप॑स्वी पु॒ण्यो भ॑वति तप॑स्वी पु॒ण्यो भ॑वति)

॥ हरिः ओम् ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके प्रथमः प्रपाठकः (अरुणप्रश्नः)

समाप्तः ॥

=====

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

6 त्रिणाचिकेतं

T.B.3.11.7.1

अयं वा॑व यः प॑वते । सौ॑ऽग्नि॑र्नाचि॑केतः । स यत् प्रा॑ङ् प॑वते ।
तदस्य॑ शि॒रः । अथ॑ यद् दक्षि॑णा । स दक्षि॑णः पक्षः ।
अथ॑ यत् प्र॒त्यक् । तत् पु॒च्छं ॥ य दु॒दङ्ङ् । स उत्त॑रः पक्षः । 37(10)

T.B.3.11.7.2

अथ॑ यथ् स॒म्व॑ति । तदस्य॑ स॒मञ्च॑नं च प्र॒सार॑णं च ।
अथो॑ संप॒दे॒वास्य॑ सा ॥ स॒ ह वा अ॑स्मै स का॒मः प॑द्यते ।
यत् का॒मो य॑जते । यो॑ऽग्निं॑ नाचि॑केतं चि॒नु॒ते ।
य उ॑ चैन॒-मे॒वं वे॑द ॥ यो ह॒ वा अ॒ग्ने ना॑चि॒के॒तस्या॑य॒तनं॑
प्रति॑ष्ठां वे॑द । आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॑वति । गच्छ॑ति प्रति॑ष्ठां । 38 (10)

T.B.3.11.7.3

हि॒रण्यं वा॑ अ॒ग्ने ना॑चि॒के॒तस्या॑य॒तनं॑ प्रति॑ष्ठा । य ए॒वं वे॑द ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न् भ॑वति । गच्छ॑ति प्रति॑ष्ठां ॥
यो ह॒ वा अ॒ग्ने ना॑चि॒के॒तस्य॑ शरी॒रं वे॑द ।
स शरी॑र ए॒व स्व॒र्गं लो॒कमे॑ति ।

हिरण्यं वा अग्ने नाचिकेतस्य शरीरं ।
य एवं वेद । स शरीर एव स्वर्गं लोकमेति ॥
अथो यथा रुक्म उत्-तप्तो भाय्यात् । 39 (10)

T.B.3.11.7.4

एवमेव स तेजसा यशसा । अस्मिञ्च लोके-ऽमुष्मिञ्च भाति ॥
उरवो ह वै नामैते लोकाः । ये-ऽवरेणादित्यं ।
अथ हैते वरीयाञ्सो लोकाः । ये परेणादित्यं ।
अन्तवन्तञ् ह वा एष क्षय्यं लोकं जयति । यो-ऽवरेणादित्यं ।
अथ हैषो-ऽनन्त-मपार-मक्षय्यं लोकं जयति ।
यः परेणादित्यं ( ) ॥ 40 (10)

T.B.3.11.7.5

अनन्तञ् ह वा अपार-मक्षय्यं लोकं जयति ।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥
अथो यथा रथे तिष्ठन् पक्षसी पर्यावर्तमाने प्रत्यपेक्षते ।
एव-महोरात्रे प्रत्यपेक्षते ।
नास्या-होरात्रे लोकमाप्नुतः । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन-मेवं वेद ॥ 41 (8)

(उत्तरः पक्षो – गच्छति प्रतिष्ठां – भाव्याद् – यः परेणादित्य –
+मष्टौ च) (A7)

T.B.3.11.8.1

उ॒शन् ह॒ वै वा॒जश्र॑वसः॒ सर्व॑वेदसं॒ ददौ॑ ।
तस्य॑ ह॒ नचि॑केता॒ नाम पु॒त्र आ॒स । त॒ ह कु॒मा॒र॒ सन्तं॑ ॥
दक्षि॑णासु॒ नीय॑मानासु॒ श्रद्धा॑ ऽऽवि॒वेश । स हो॑वाच ।
तत॑ कस्मै॒ मां दा॑स्यसीति । द्वितीयं॑ तृतीयं॑ ॥ त॒ ह परी॑त उवाच ।
मृत्य॑वे॒ त्वा ददा॑मीति ॥ त॒ ह स्मो॑त्थितं॒ वाग॑भिवदति । 42 (10)

T.B.3.11.8.2

गौत॑म कु॒मा॒रमि॑ति । स हो॑वाच । परे॑हि मृत्यो॒ गृहा॑न् ।
मृत्य॑वे॒ वै त्वा॑ऽदा-मि॑ति ॥ तं वै प्र॒वस॑न्तं गन्तासीति॑ होवाच ।
तस्य॑ स्म ति॒स्रो रा॒त्री-र॒नाश्वा॑न् गृ॒हे व॑सतात् । स यदि॑ त्वा पृ॒च्छेत् ।
कु॒मा॒र क॑ति रा॒त्री-र॒वा॒त्सी-रि॑ति । ति॒स्र इति॑ प्रति॒ ब्रू॑तात् ।
किं प्र॑थमा॒ रा॒त्रि-मा॑रु॒ना इति॑ । 43 (10)

T.B.3.11.8.3

प्र॒जां त इति॑ । किं द्वि॒तीया॑-मि॑ति । प॒शू॒स्त इति॑ ।
किं तृ॒तीया॑-मि॑ति । सा॒धु॒कृ॒त्यां त इति॑ ॥ तं वै प्र॒वस॑न्तं जगाम ।

तस्य॑ ह॒ तिस्रो॑ रा॒त्री-र॒नाश्वा॑न् गृ॒ह उ॒वास॑ । तमा॒गत्य॑ पप्रच्छ ।
कु॒मा॒र क॒ति रा॒त्री-र॒वा॒थ्सी-रि॒ति । ति॒स्र इति॑ प्र॒त्युवा॑च । 44 (10)

T.B.3.11.8.4

किं॑ प्रथ॒माँ रा॒त्रि-मा॒श्ना इति॑ । प्र॒जां त इति॑ ।
किं॑ द्वि॒तीया-मि॒ति । प॒शूँस्त इति॑ । किं॑ तृ॒तीया-मि॒ति ।
सा॒धुकृ॒त्यां त इति॑ ॥ नम॒स्ते अस्तु॑ भगव इति॑ होवाच ।
वरं॑ वृ॒णीष्वेति॑ ॥ पि॒तरमे॒व जी॒वन्न॑यानीति॑ ॥
द्वि॒तीयं॑ वृ॒णीष्वेति॑ । 45 (10)

T.B.3.11.8.5

इ॒ष्टापूर्त॑यो मे॒ ऽक्षि॑तिं ब्रू॒हीति॑ होवाच ।
तस्मै॑ है॒तम॒ग्निं ना॑चिकेत-मुवाच ।
ततो॑ वै तस्ये॒-ष्टापूर्ते॑ ना क्षी॒येते ॥
नास्ये॒ष्टा-पूर्ते॑ क्षी॒येते । योऽग्निं॑ नाचिकेतं चि॒नुते ।
य उ॑ चैन-मे॒वं वे॒द ॥ तृ॒तीयं॑ वृ॒णीष्वेति॑ ।
पुन॑ मृ॒त्यो मे॒ ऽप॒जि॑तिं ब्रू॒हीति॑ होवाच ।
तस्मै॑ है॒तम॒ग्निं ना॑चिकेत-मुवाच ।
ततो॑ वै सोऽप पुन॑ मृ॒त्यु-म॒जय॑त् । 46 (10)

T.B.3.11.8.6

अप॑ पुन॑ मृ॒त्युं ज॑यति । योऽग्निं॑ नाचिके॒तं चि॑नुते ॥
य उ॑ चैन॒-मे॒वं वै॑द ॥ प्र॒जाप॑ति॒ वै प्र॒जाका॑म-स्तपो॒-ऽत॑प्यत ।
स हि॑रण्य॒-मु॒दास्य॑त् । त-द॒ग्नौ प्रा॑स्यत् । त-द॒स्मै ना॑च्छदयत् ।
तद् द्वि॒तीयं॑ प्रा॑स्यत् । त-द॒स्मै नै॒ वा॑च्छदयत् ।
तत् तृ॒तीयं॑ प्रा॑स्यत् । 47 (10)

T.B.3.11.8.7

त-द॒स्मै नै॒ वा॑च्छदयत् । त-दा॒त्म-न्ने॒व हृ॑दय्ये॒ऽग्नौ वै॑श्वा॒नरे॒ प्रा॑स्यत् ।
त-द॒स्मा अ॑च्छदयत् । तस्मा॒द्धि॒रण्यं॑ क॒निष्ठं॑ ध॒नानां॑ ।
भु॒ञ्जत् प्रि॒यत॑मं । हृ॒दय॑ज॒ हि । स वै॒ तमे॒व ना॑विन्दत् ।
यस्मै॒ तां दक्षि॑णा-म॒नेष्य॑त् ।
ता॒ स्वा॒यैव॑ ह॒स्ताय॑ दक्षिणा॒यान॑यत् ।
तां प्र॒त्यगृ॑ह्णात् । 48 (10)

T.B.3.11.8.8

दक्षाय॑ त्वा दक्षि॒णां प्र॑तिगृह्णामीति । सो ऽदक्ष॑त दक्षि॒णां प्र॑तिगृह्य ।
दक्ष॑ते ह॒ वै दक्षि॑णां प्र॒तिगृ॑ह्य । य ए॒वं वै॑द ॥
ए॒तद्ध॑ स्म॒ वै तद् वि॒द्वाँसो॑ वा॒जश्र॑वसा गो॒तमाः॑ ।
अ॒प्यनू॑दे॒श्यां दक्षि॑णां प्र॒तिगृ॑ह्णन्ति ।

उ॒भये॑न व॒यं द॑क्षि॒ष्याम॑ह ए॒व द॑क्षि॒णां प्र॑तिगृ॒ह्येति॑ ।

ते ऽद॑क्षन्त द॒क्षि॒णां प्र॑तिगृ॒ह्य ।

द॑क्षते ह॒ वै द॑क्षि॒णां प्र॑तिगृ॒ह्य । य ए॒वं वै॑द ( ) ।

प्र हा॒न्यं ँ॒ली॒नाति॑ ॥ 49 (11)

(व॒द – त्या॒श्ना इ॒त् – यु॒वाच॑ – द्वि॒तीयं॑ वृ॒णीष्वे॑ – त्य॒जय॑त् –
तृ॒तीयं॑ प्रा॒स्य – द॒गृह्णा॑द् – य ए॒वं वै॑दै॒कं च॑) (A8)

T.B.3.11.9.1

त॒त् है॒त-मे॑के प॒शुब॑न्ध ए॒वोत्त॑रवे॒द्यां चि॑न्वते ।

उ॒त्त॒रवे॒दिस॑म्मित ए॒षोऽग्नि॑रिति॒ वद॑न्तः ।

तन्न॑ तथा॒ कुर्या॑त् । ए॒त-म॑ग्निं का॒मेन॑ व्य॒र्द्धये॑त् ।

स ए॒नं का॑मे॒न व्य॑र्द्धः । का॒मेन॑ व्य॒र्द्धये॑त् ।

सौ॒म्ये वा॒वै न॑मध्व॒रे चि॑न्वी॒त । यत्र॑ वा भू॒यिष्ठा॑ आ॒हु॒तयो॑ हू॒येर॑न् ।

ए॒त-म॑ग्निं का॒मेन॑ स॒मर्द्ध॑यति । स ए॒नं का॑मे॒न स॒मर्द्धः॑ । 50 (10)

T.B.3.11.9.2

का॒मेन॑ स॒मर्द्ध॑यति ॥ अथ॑ है॒नं पु॒रर्ष॑यः ।

उ॒त्त॒रवे॒द्या-मे॒व स॒त्रिय॑-मचि॒न्वत॑ । ततो॑ वै तेऽवि॒न्दन्त॑ प्र॒जां ।

अ॒भि स्व॒र्गं लो॒क-म॑जयन् । वि॒न्दत॑ ए॒व प्र॒जां ।

अभि॑ स्वर्गं॑ लो॒कं ज॑यति । यो॒ऽग्निं॑ नाचिके॒तं चि॑नुते ।
य उ॑ चैन॒-मे॒वं वे॑द ॥ अथ॑ है॒नं वा॒युर् ऋ॒द्धि॑कामः । 51 (10)

T.B.3.11.9.3

यथा॑न्यु॒प्त-मे॒वोप॑दधे । ततो॑ वै स ए॒ता-मृ॒द्धि-मा॑र्दध्नोत् ।
यामि॒दं वा॒युर् ऋ॒द्धः । ए॒ता-मृ॒द्धि-मृ॑दध्नोति ।
यामि॒दं वा॒युर् ऋ॒द्धः । यो॒ऽग्निं॑ नाचिके॒तं चि॑नुते ।
य उ॑ चैन॒-मे॒वं वे॑द ॥ अथ॑ है॒नं गो॒बलो॑ वा॒र्ष्णः प॒शु॒का॑मः ।
पा॒क्तमे॒व चि॑क्ये । पञ्च॑ पु॒रस्ता॑त् । 52 (10)

T.B.3.11.9.4

पञ्च॑ दक्षि॒णतः॑ । पञ्च॑ प॒श्चात् । पञ्चो॑त्तरतः । ए॒कां म॑द्ध्ये ।
ततो॑ वै स स॒हस्रं॑ प॒शून् प्रा॑प्नोत् । प्र स॒हस्रं॑ प॒शू-ना॑प्नोति ।
यो॒ऽग्निं॑ नाचिके॒तं चि॑नुते । य उ॑ चैन॒-मे॒वं वे॑द ॥
अथ॑ है॒नं प्र॒जाप॑ति ज्यै॒ष्ठ्य॑का॒मो य॑श॒स्कामः॑ प्र॒जन॑नकामः ।
त्रि॒वृ॒तमे॒व चि॑क्ये । 53 (10)

T.B.3.11.9.5

स॒प्त पु॒रस्ता॑त् । ति॒स्रो दक्षि॒णतः॑ । स॒प्त प॒श्चात् । ति॒स्र उ॑त्तरतः ।
ए॒कां म॑द्ध्ये । ततो॑ वै स प्र य॒शो ज्यै॒ष्ठ्य-मा॑प्नोत् ।

ए॒तां प्र॒जातिं॑ प्रा॒जाय॑त । या॒मिदं॑ प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते ।

त्रि॒वृद् वै ज्यै॑ष्ठ्यं ॥ मा॒ता पि॒ता पु॒त्रः । 54 (10)

T.B.3.11.9.6

त्रि॒वृत् प्र॒जन॑नं । उ॒प॒स्थो यो॒निर्म॑द्ध्य॒मा ।

प्र॒य॒शो ज्यै॑ष्ठ्य-मा॒प्नो॑ति । ए॒तां प्र॒जातिं॑ प्र॒जाय॑ते ।

या॒मिदं॑ प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते । यो॒ऽग्निं॑ ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑ ।

य उ॑ चैन॒मेवं॑ वे॒द ॥ अथ॑ है॒न-मि॒न्द्रो ज्यै॑ष्ठ्य॒कामः॑ ।

ऊ॒र्ध्वा ए॒वोप॑दधे । ततो॑ वै स ज्यै॑ष्ठ्य-म॒गच्छ॑त् । 55 (10)

T.B.3.11.9.7

ज्यै॑ष्ठ्यं गच्छ॑ति । यो॒ऽग्निं॑ ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑ ।

य उ॑ चैन-मे॒वं वे॒द ॥ अथ॑ है॒न-म॒सावा॑दि॒त्यः स्व॒र्ग॒कामः॑ ।

प्रा॒चीरे॑वोप॑दधे । ततो॑ वै सो॒ऽभि स्व॒र्गं लो॒क-म॑जयत् ।

अ॒भि स्व॒र्गं लो॒कं ज॑यति । यो॒ऽग्निं॑ ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑ ।

य उ॑ चैन-मे॒वं वे॒द ॥ स य॑दीच्छेत् । 56 (10)

T.B.3.11.9.8

ते॒जस्वी॑ य॒शस्वी॑ ब्र॒ह्मव॑र्च॒सी स्या॑मिति । प्रा॒डा हो॒तुर्द्वि॑ष्ण्या-दु॒थ्स॑र्पेत् ।

ये॒यं प्रा॒गाद् य॒शस्व॑ती । सा मा॑ प्रो॒र्णा॒तु ।

ते॒जसा॑ य॒शसा॑ ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेने॑ति ।

तेज॑स्व्ये॒व य॑श॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॑सी भ॒वति ॥ अथ॑ यदी॒च्छेत् ।
 भूयि॑ष्ठं मे॒ श्रद्द॑धीरन् । भूयि॑ष्ठा दक्षि॑णा नये॒युरिति॑ ।
 दक्षि॑णासु नी॒यमा॑नासु प्रा॒च्येहि॒ प्राच्ये॑हीति॒ प्राची॑ जुषा॒णा वे॒त्वाज्य॑स्य
 स्वाहे॑ति सु॒वेणो॑-प॒हत्या॑ ह॒वनी॑ये जुहु॒यात् । 57 (10)

T.B.3.11.9.9

भूयि॑ष्ठ-मे॒वास्मै॑ श्रद्द॑धते । भूयि॑ष्ठा दक्षि॑णा नय॑न्ति ॥
 पुरी॑ष-मु॒पधा॑य । चि॒ति-क्लृ॑प्तिभि॒-रभि॑मृश्य ।
 अ॒ग्निं प्र॑णीयो॒पसमा॑धाय । चत॑स्र ए॒ता आहु॑ती र्जु॒होति॑ ।
 त्वम॑ग्ने रु॒द्र इति॑ शत॒रुद्री॑यस्य रू॒पं ।
 अ॒ग्नावि॑ष्णू इति॑ वसो॒र्द्धा॑रायाः । अ॒न्नप॑त इत्य॒न्न हो॒मः ।
 सप्त॑ ते अ॒ग्ने स॒मिधः॑ सप्त जि॒ह्वा इति॑ विश्व॒प्रीः ( ) ॥ 58 (10)
 [स॒मृद्ध - ऋ॒द्धि॒कामः॑ - पु॒रस्ता॑च् - चि॒व्ये - पु॒त्रो - ऽग॑च्छ -
 दि॒च्छे - जु॒हुयाद् - वि॒श्वप्रीः॑ ( )] (A9)

Special Korvai

(पुर॑र्षयो वा॒युर् गो॒बलः॑ स॒हस्रं॑ प्र॒जाप॑ति स्त्रि॒वृदि॒न्द्रो
 ऽसा॑वादि॒त्यः स॒ यदी॒च्छेत्)

T.B.3.11.10.1

यां प्रथ॒मा-मि॒ष्टका-मु॒प॒दधा॑ति । इ॒मं तया॑ लो॒क-म॒भि ज॑यति ।
अथो॒ या अ॒स्मिन् ँलो॒के दे॒वताः॑ ॥
तासां॑ सायु॒ज्यं स॒लो॒कता-मा॒प्नोति॑ । यां द्वि॒तीया-मु॒प॒दधा॑ति ।
अ॒न्तरि॒क्षलो॒कं तया॑-ऽभि ज॑यति । अथो॒ या अ॒न्तरि॒क्षलो॒के दे॒वताः॑ ॥
तासां॑ सायु॒ज्यं स॒लो॒कता-मा॒प्नोति॑ ।
यां तृ॒तीया-मु॒प॒दधा॑ति ।
अमुं॑ तया॑ लो॒क-म॒भिज॑यति । 59 (10)

T.B.3.11.10.2

अथो॒ या अ॒मुष्मिन् ँलो॒के दे॒वताः॑ ॥
तासां॑ सायु॒ज्यं स॒लो॒कता-मा॒प्नोति॑ ।
अथो॒ या अ॒मूरि॑तरा अष्टाद॒श ।
य ए॒वामी॑ उ॒रवश्च॑ वरी॒यां॑ सश्च लो॒काः ।
ताने॒व ताभि॑-र॒भिज॑यति ॥
का॒मचा॒रो ह॒ वा अ॒स्यो॒रुषु॑ च वरी॒यस्सु॑ च लो॒केषु॑ भवति ।
योऽग्निं॑ नाचि॒केतं॑ चि॒नुते॑ । य उ॒ चैन॑-मे॒वं वे॒द ॥
स॒म्व॒त्सरो॑ वा अ॒ग्नि नाचि॒केतः॑ । तस्य॑ व॒सन्तः॑ शि॒रः । 60 (10)

T.B.3.11.10.3

ग्री॒ष्मो दक्षि॑णः पक्षः । वर्॒षा उत्त॑रः । श॒रत् पुच्छं॑ ॥
मा॒साः कर्म॑का॒राः । अ॒हो॒रा॒त्रे श॑तरु॒द्गीयं॑ ॥ पर्जन्यो॑ वसो॒र्द्धा॒रा ॥
यथा॑ वै पर्जन्यः सुवृष्टं॑ वृष्ट्वा ।
प्र॒जाभ्यः॑ सर्वा॒न् कामा॑न्त् संपूरयति ।
ए॒व-मे॒व स तस्य॑ सर्वा॒न् कामा॑न्त् संपूरयति ।
यो॒ऽग्निं नाचि॑केतं चिनुते । 61 (10)

T.B.3.11.10.4

य उ चैन-मे॒वं वे॑द ॥ स॒म्व॑त्सरो वा अ॒ग्नि नाचि॑केतः ।
तस्य॑ वसन्तः शिरः । ग्री॒ष्मो दक्षि॑णः पक्षः ।
वर्॒षाः पुच्छं॑ ॥ श॒रदु॑त्तरः पक्षः । हे॒मन्तो॑ मद्ध्यं ।
पूर्व॑पक्षाश्चितयः । अ॒पर॑पक्षाः पुरीषं । अ॒हो॒रा॒त्राणीष्ट॑काः ( ) ।
एष॑ वाव सो॒ऽग्नि-र॒ग्निम॑यः पुनर्णवः ।
अ॒ग्निम॑यो ह वै पुनर्ण॒वो भू॒त्वा । स्व॒र्गं लो॑क-मेति ।
आ॒दि॒त्यस्य॑ सायुज्यं । यो॒ऽग्निं नाचि॑केतं चिनुते ।
य उ चैन-मे॒वं वे॑द ॥ 62 (16) (अ॒मुं तया॑ लो॒कम॑भिजयति – शिर –
श्चि॒नुत – इष्ट॑काः षट्च) (A10) ओं शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥